

በመንግሥትና በቤተ ክርስቲያን መካከል ያለው ግንኙነት መጠናከርና መሻከር 800-1054 ዓ.ም.

ምዕራፍ 20

የቤተ ክርስቲያን ተሃድሶና (ሪቫይቫል) መከፋፈል፤

ምንም እንኳን ከ800-1054 ዓ.ም. በነበሩት ዘመናት መገባደጃ ላይ የምዕራብ ቤተ ክርስቲያን በቅዱሱ በሮማ መንግሥት ጥላ ስር የነበረች ብትሆንም፤ የንጉሠ ነገሥታዊ መንግሥቱን ቀጥታ ጣልቃ ገብነት ለመቋቋም የሚያስችል ብርታት ያስገኘላትን ውስጣዊ ተሀድሶ ለመለማመድ ችላ ነበር። በዚህ ክፍለ ጊዜ የነበረችው የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን ግን ከምዕራብ ቤተ ክርስቲያን ጋር የነበራትን አለመግባባት እያከረረችው በመሄዷ በዘመኑ መጨረሻ ላይ እራሷን የግሪክ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ብላ እስከማግለል ድርሳ ነበር።

I. በምዕራብ የተደረገ ተሀድሶ፤

በምዕራብ ቤተ ክርስቲያን የተደረገው መሻሻል በአብዛኛው የመንፈስ ተሀድሶ ባያስገኝም የጀርመኑን “ቅዱስ የሮም መንግሥት” ለመታገል ያበቃትን ብርታት ግን ለመቀዳጀት አስችሏታል። ለዚህም ለፓፑ ኃይልና ሥልጣን መጠናከር በርካታ ነገሮች አስተዋጽኦ አድርገዋል።

ሀ. ፓፑን የሚደግፉ መረጃዎች፤

በምዕራፍ 18 ገጽ ---ላይ የተመለከትነው የቆስጠንጢኖስ የስጦታ ሰነድ (ዶክመንት) ፓፑ መሬትን እንደ ግለሰብ ሊይዝ እንደሚችል የሚያሳይ ሕጋዊ መሠረት ሆነ። ይህ የማስረጃ ጽሑፍ በከፍተኛ ደረጃ ጠቃሚ ሆኖ የተገኘው ፔፒን በ756 ዓ.ም. ለፓፑ የተሰጠውን የመሬት ይዞታ ተጨማሪ ማረጋገጫ በመሆኑ ነበር። ከ858-867 ዓ.ም. ድረስ ፓፑ የነበረው ኒኮላስ 1ኛ ለመጀመሪያ ጊዜ የተለያዩ የሮም ፓፖች ያወጡትን አዋጆች ስብስብ በ865 ዓ.ም. ተጠቅመበት። ይህ ስብስብ ሱዶ ኢዞዶሪያን ዲክሪተል (የአስመሳዩ ኢዞዶርያን ድንጋጌዎች) በመባል የሚታወቀው ሲሆን፤ በአብዛኛው የረቀቀ የማጭበርበር ውጤት ነበር። መዝገቡ የቆስጠንጢኖስን ስጦታ፣ ከሮሙ ቀሌምንጦስ ጀምሮ ያሉ እውነተኛና የተጣቢበረበሩ የሮም ፓፖች ትእዛዛትንና በአንዳንድ ታላላቅ ጉባኤዎች የተደነገጉ የቤተ ክርስቲያን ሥርዓተ ሕግጋትን (ካኖን) ያቀፈ ነበረ። ይህ ስብስብ ከ560-636 ዓ.ም. አካባቢ ከኖረውና በ7ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የመጀመሪያ ክፍል የእስፔይን ቤተ ክርስቲያን ጳጳስ ከነበረው ከስቪሉ ኢዞዶር-ስም ጋር የተያያዘ ነው። እነዚህን ድንጋጌዎች የጻፈው ማን እንደሆነ እርግጠኛ ለመሆን ባይቻልም ከመካከለኛው 9ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ጀምሮ የሮም ጳጳሶች በመላዋ ቤተ ክርስቲያን ላይ አለን ለሚሉት የበላይነት መብት ጠቃሚ ሚና የተጫወተ መሆኑ ግን የማይካድ ነው። በ8ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ላይ “የቆስጠንጢኖስ ስጦታ” የሚለው ሰነድ በማስረጃነት አገልግሎት ላይ የዋለ ሲሆን ይህም ቤተ ክርስቲያን በኢጣሊያን አሉኝ የምትላቸውን ርስቶች ለማረጋገጥ በቀረበበት ወቅት ነው። ከዚህ በተጨማሪ ሰነዱ ያስገኘው ጠቀሜታም ፓፑ በቤተ ክርስቲያን ውስጥ ያለውን ኃይልና ታሪካዊነት በመመስከሩ ነበር። እነዚህ ድንጋጌዎች ፓፑ በቤተ ክርስቲያን ውስጥ ባሉ በማናቸውም ጳጳሳት ላይ ያለውን የበላይነት ከማሳየታቸውም ሌላ፤ ማንኛውም ጳጳስ የቅርብ አለቃው በሆነው ሊቃነ ጳጳሱ ላይ ቅሬታ ቢኖረው በቀጥታ ለፓፑ አቤቱታ የማቅረብ መብት የሚሰጠው ነበር። ቤተ ክርስቲያን ከዓለማዊ ተጽዕኖ ወይም ቁጥጥር ነጻ የመሆን መብትም እንዳላት በመዝገቡ ላይ ተመልክቷል። ይህንን የተጭበረበረ መረጃ ማንኛውም ፓፑ ጻፈው ብለን ለመናገር ባንችልም፤ ብዙ ፓፖች ግን በቤተ ክርስቲያን ውስጥ አለን ለሚሉት መብት መከራከሪያ ተጠቅመውበታል። በተለይም ጎርጎርዮስ 7ኛ “በዲክታተስ” መጽሐፉ ውስጥ እንዳሰፈረው በዚህ መብት በአያሌው ተጠቅሞበታል።

ለ. የስካንዲኔቪያ ክርስትናን መቀበል፤

በዚህ ክፍለ ጊዜ የሮም ጳጳስ ሥልጣንና ኃይል ሊጠናከር የቻለበት አንዱ ምክንያት የስካንዲኔቪያ ሕዝብ ወንጌልን በመቀበሉ ነው። ከ801-865 ዓ.ም. የኖረውና የፍላንደርስ አገር ተወላጅ የሆነው አንስካር ለዚህ ውጤታማነት ዋናውን አስተዋጽኦ ያደረገ ሰው ነበር። ሄራልድ የተባለው የዴንማርክ ንጉሥ በ826 ዓ.ም. ሚስቶናዊያን እንዲላኩለት በጠየቀ ጊዜ፤ አንስካር ለዚህ ጥሪ ምላሽ መስጠት እንዳለበትና ቀሪው የሕይወት ዘመኑን በሰሜን አውሮፓ የሚስቶናዊያን ተግባር ለመፈጸም መስጠት እንደለበት ተሰማው። ይሁን እንጂ ዴንማርክ በ11ኛው ክፍለ ዘመን እስከነገሠው ካንዩት ጊዜ ድረስ ሙሉ በሙሉ ለክርስትና አልተሸነፈችም ነበር። በ1000 ዓ.ም. አካባቢ ክርስትና በኖርዌይ በቋሚነት የተመሠረተ ሲሆን በስዊድንና በአይስላንድ ደግሞ በዚሁ ጊዜ የመንግሥቱ ሃይማኖት ሆነ። በአንስካር የተጀመረው ሥራ በ1000 ዓ.ም. አካባቢ ፍሬያማ በመሆን የሮምን ሥልጣንና ኃይል በሰሜን አውሮፓ አጠናክረው።

ሐ. የካቶሊክ ቁርባን ሥርዓት መሠረታዊ የእምነት ትምህርት፤

በካቶሊክ ቁርባን ሥርዓት ላይ የክርስቶስ ሕልውና ጉዳይ በምዕራብ ቤተ ክርስቲያን ዘንድ በ9ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ላይ ውዝግብ (ሁከት) አስከትሎ ነበር። የጌታ እራት በካህኑ የሚቀርብ መሥዋዕት ነው የሚለው አሳብ ተቀባይነት ማግኘት ለፖፑ ሥልጣን አዎንታዊ አስተዋጽኦ ነበረው። ምክንያቱም የቅዱስ ቁርባንን? ሥርዓት ተአምራት መፈጸም የሚችሉት ካህናት የበላይ ተጠሪ ፓፑ እንደመሆኑ የርሱን አመራር ታላቅነት የሚያሳው ነበር። ከ785-860 ዓ.ም. አካባቢ የኖረው ፓስካሊዩስ ሮቤርቱስ የተባለው በአሜሪካ ከተማ አጠገብ የምትገኘው የኮርቢ ገዳም አለቃ፥ በ831 ዓ.ም. ስለቅዱስ ቁርባን ስያስተምር ህብስትና ወይኑ መለኮታዊ በሆነ ተአምር ወደ ክርስቶስ ስጋና ደም እንደሚለወጥ መስክሮ ነበር። እርሱም እንደ ጓለኛው ዘመን የሃይማኖት ሰዎች “ትራንስብስታንሺዮሽን” በሚለው ቃል ባይጠቀምም ትምህርቱ ግን ዞሮ ዞሮ ይወጥ ነበር። ይህንን አመለካከቱን በ831 ዓ.ም. የጌታ ሥጋና ደም በሚል ርእስ በጻፈው መጽሐፍ በግልጽ አስፍሮታል። ይህ ዓይነቱ አመለካከት የካህኑን ሥልጣንና ኃይል ስለሚያጠናክር የመጨረሻ የበላይ የሆነውን የፓፑንም ሥልጣንና ኃይል በዚያው መጠን እጅግ ከፍ የሚያደርገው ነበር። የሮም ቤተ ክርስቲያን የትራንስብስታንሺዮሽንን መሠረታዊ ትምህርት እስከ 1215 ዓ.ም. በይፋ ያልተቀበለችውና እንደዚሁም በ1545 ዓ.ም. እስከተካሄደው የትሬንት ጉባኤ ድረስ የቃሉን ትርጉም በግልጽ ያሳስፈረችው ብትሆንም በትምህርቱ ግን ተጠቃሚ ሆናለች።

መ. በገዳማት የታዩ ተሀድሶዎች፤

በክሉኒያክ ገዳማት በ10ኛውና በ11ኛው መቶ ክፍለ ዘመናት የተካሄዱት የገዳማት ተሀድሶዎች ለፓፑ ሥልጣን መጠናከር የበኩሉን አስተዋጽኦ አድርጓል። በ10ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ገዳማት በጣም ሀብታም ከመሆናቸው የተነሣ መንፈሳዊውን ተግባራቸውን ወደመዘንጋቱ በመቃረባቸው ተሀድሶ ያስፈልጋቸው ነበር። ቀደም ሲል የነበረውና ለሌሎች አገልግሎት የማበርከት ዓላማቸውን በመርሳት፥ ትኩረታቸው በግላዊ ደኅንነታቸው በማግኘት ላይ ከማዘንበሉም ሀብታም በሆኑት ገዳማት ውስጥ ቀለል ያለ ሕይወትን መኖር ማራኪ እየሆነ ሄዶ ነበር። እንደዚሁም የሮማውም መንበረ ጳጳስና ከኒኮላስ 1ኛ ጀምሮ እስከ ሌዮ 9ኛ ድረስ ከፍተኛ ባሉት ጊዜያት ከፍተኛ ማሸቆልቆል አጋጥሞት እንደነበረ ወደፊት የምንመለከተው ይሆናል። ይሁን እንጂ በክሉኒ የተጀመረው የተሀድሶ እንቅስቃሴ በመከታተል ለተካሄዱት የሮማውያን የገዳማት እንቅስቃሴዎች በር ከፋች በመሆን ዘለቁታነት ያላቸውን ውጤቶች ለማስገኘትም በቅቷል።

በክሉኒ ያለው ገዳም የተመሠረተው በሚከተለው መንገድ ነበር። በ909 ዓ.ም. የአክዊቴይን መስፍን የነበረው ዊሊየም ለነፍሱ ደኅንነት ማስገኛ ይሆን ዘንድ የሌላ ገዳም የመነኮሳት አለቃ ለነበረው ለቤርኖ የዚህን ገዳም እልቅናና መተዳደሪያ ሰጠው። ቤርኖም በክሉኒ አዲስ የሆነ ገዳም በምሥራቅ ፈረንሳይ መሠረተ። በገዳሙ መተዳደሪያ ደንብ መሠረት ከዓለማዊም ሆነ ከኤጲስ ቆጶሳት ቁጥጥር ገዳሙ ነጻ ከመሆኑም ራሱን በራሱ ማስተዳደር የሚችልና በፖፑ ጥበቃ ስር ነበር። ከ800 ዓ.ም. እስከ 850 ዓ.ም. ባሉት ጊዜያት ቤርኖና አዶ ሁለቱም ችሎታና መልካም ባሕርይ ያላቸው መሪዎች ነበሩ። መልካም አርአያነታቸው ለሌሎች በመትረፉም፥ በቤንዲክታውያን ሥርዓት ይመሩ የነበሩ ብዙ ገዳማትና ዝነኛውም የሞንቴ ካሲኖ ገዳም ጭምር በክሉኒ ገዳም ሥርዓት ይመሩ ጀመሩ።

በቀድሞው የገዳማት አስተዳደር እያንዳንዱ ገዳም የራሱ የሆነ የመነኮሳት አለቃ ያለውና ከሌሎች ገዳማት የተለየ የራሱ አስተዳደርና አንድ ዓይነት ሥርዓት ነበረው። የክሉኒ የመነኮሳት አለቃ ግን በእርሱ አማካይነት ለተመሠረቱትም አዳዲስ ገዳማት ሆነ በቁጥጥሩ ስር ለሚገኙት ለሌሎች ገዳማትም ሁሉ የበላይ ሆነ። ይህም አዲስ ሁኔታ፥ በክሉኒ የመነኮሳት አለቃ በሚመራው አንድ ወጥ የገዳማት አስተዳደርና ማዕከላዊ መሪ በሆነውና በፓፑ መካከል እጅግ የቀረበ የሥራ ሁኔታ ለመፍጠር አስቻለ። በ12ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ቁጥራቸው ከ1100 በላይ የሆኑ ገዳማት በክሉኒ አስተዳደር ስር ይመሩ ነበር።

የክሉኒ መሪዎች ሁሉም ካህናቶች እግዚአብሔርን ለማገልገል ለተሃድሶ ጥሪ አድርገውላቸው ነበር። በዚህም መሠረት የቤተ ክርስቲያን አገልግሎቶችን በገንዘብ መግዛትና መሸጥ (ሳይሞኒ) ከማውገዛቸውም፥ በቤተ ክርስቲያን ውስጥ በዘመድ አዝማድ መሸሸምን (ኔፖቲዝም) አጥብቀው ይዋጉ ነበር። ለካህናቶቹ ሦስተኛው አስፈላጊ ነገር ስለበሲ (በድንግልና) መኖር ነበር። ሙሉ ጊዜያቸውን ለቤተ ክርስቲያን አገልግሎት የሚሰጡ ሰዎች፥ ትኩረታቸው በቤተ ክርስቲያን ጉዳዮች ላይ ብቻ እንዲሆን ለማድረግ ሊያገቡም ሆነ ቁባት ሊያስቀምጡ አይፈቀድላቸውም ነበር። የክሉኒ መነኮሳት በተጨማሪም ቤተ ክርስቲያን ዓለማዊ ቁጥጥር ሊያደርጉበት ከሚችሉ መሳፍንት ነገሥታትና ከበላይ ባለሥልጣናት ነጻ ልትሆን ያስፈልጋል በማለት አጥብቀው ይከራከሩ ነበር። ይህ የተሃድሶ መመሪያ በተከታታይ ሥልጣን በያዙት ፓፖችና በክሉኒክ ገዳማት ትብብር ተግባራዊ ሆነ። ሥነ ሥርዓት የተሞላበትና ዓለማዊ ደስታን የካደ ሕይወት በአዲስ ትኩረት መታየት ጀመረ።

የክሉኒክ የተሀድሶ እንቅስቃሴ ከፍተኛነትና ጽኑ ፍላጎት በሌሎች አካባቢዎችም አርአያ ለመሆን በቃ። የክሉኒ ሰዎች ጥሩ የሆነ የገዳም ትምህርት ቤት አቋቋሙ። ይህ ትምህርት ቤት የመካከለኛው ዘመን የጋራ ቋንቋ ላቲን እንዲሆን ረድቷል። በመጨረሻም የመስቀልን ጦርነቶች (ክሩሴዶች) በቅድስት አገር የሚኖሩ እስላሞች ላይ እንዲፈነዳ ያደረገው እንቅስቃሴ ከክሉኒክ ገዳማት የተጀመረ በመሆኑ ይህም ላስገኘው ውጤት ቤተ ክርስቲያን ባለውለታቸው ናት። ለማጠቃለል የክሉኒክ ገዳማት ሚሲዮናውኒ ላበረከተው አስተዋጽኦ ማዕከል በመሆን ሲያገለግሉ ቆይተው የገዳሙ አስተዳደር ሥርዓት በ1790 ዓ.ም. በሕግ እን ተደረገ።

ሠ. በቂ ችሎታ ያላቸው የቤተ ክርስቲያና መሪዎች፤

ከ800-1054 ዓ.ም. ባለው ክፍለ ጊዜ የነበሩ አብዛኞቹ ፓፖች ምግባረ ብልሹዎችና ደካሞች ቢሆኑም ችሎታን ከጥንካ በጥምረት አዋህደው የያዙ አያሌ መሪዎችም አልታጡም። ከ858-867 ዓ.ም. ፓፕ የነበረው ኒኮላስ 1ኛ ብቁ ችሎታ ከነበረ ሰዎች መካከል አንዱ ነበር። በጽሑፍም ሆነ በተግባር የፓፑን የበላይነት ለማስከበር አጥብቆ ታግሏል። በተጨማሪም ለእውነተኛቹ ምእመናን ለደህንነታቸውም ሆነ ስለማናቸውም መንፈሳዊ ጉዳይ ከነገሥታትና ከገዢዎች በላይ ኃላፊነት ያለበት ፓፑ መሆኑንም ጨምሮ ያስተምር ነበር። ለዚህ አባባሉ ድጋፍ ይሆን ዘንድ የሱዶ ኢዞዶራየን ዲክሪተል (የአስመሳዩ ኢሶዶራየን ድንጋጌዎች) ብዙ ጊዜ ይጠቀምባቸው ነበር።

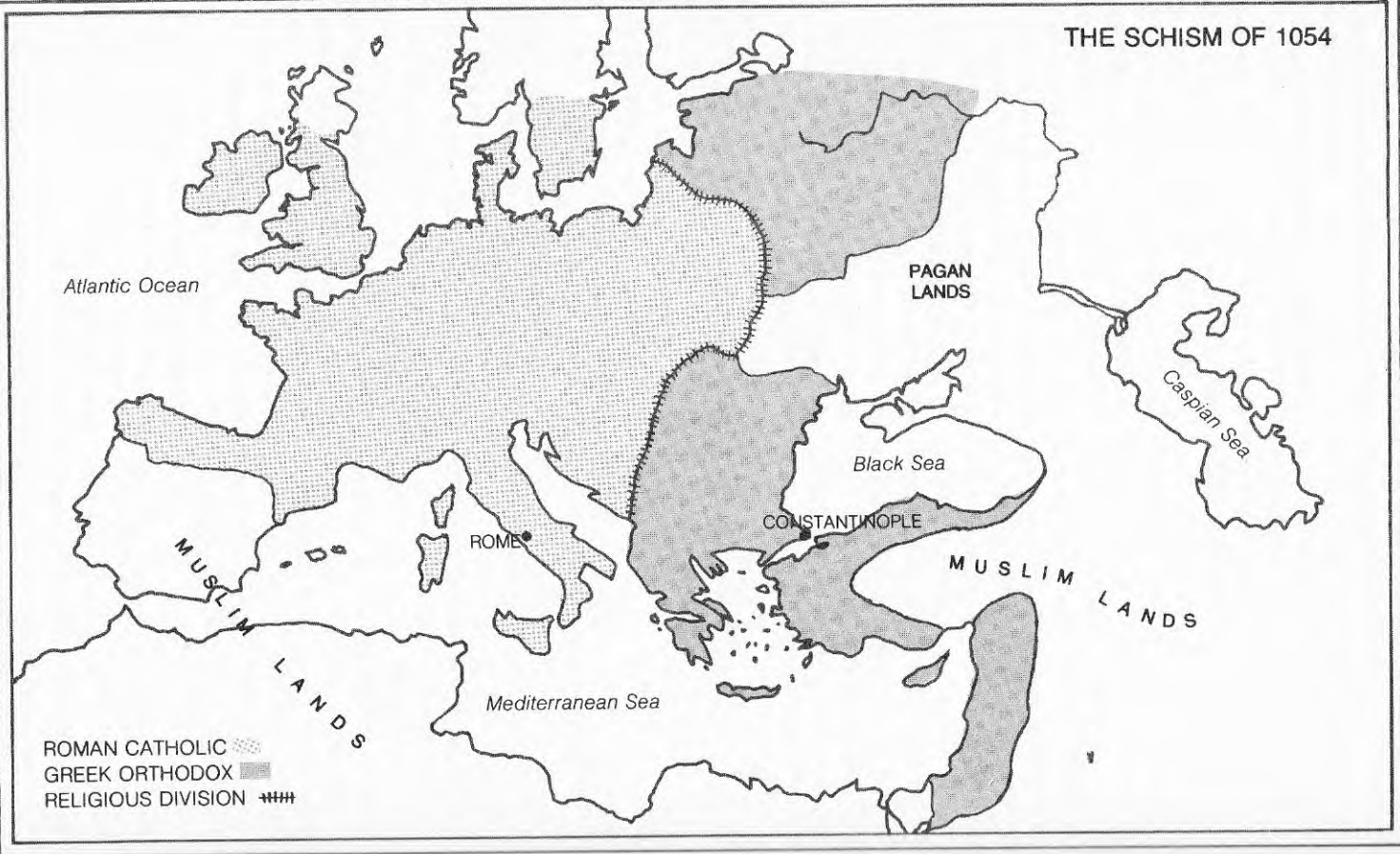
ኒኮላስ 1ኛ በጳጳሳቱም ላይ ሆነ በምድራዊ ገዢዎች ላይ ሥልጣኑንና ኃይሉን አስመስክሯል። ለምሳሌ በዚያን ጊዜ የሎሬን መስፍን የነበረው ሎቴር 2ኛው ቱቤርካ የተባለች ሚስቱን ያገባው በተለይ ለፖለቲካዊ ምክንያት ስለነበረ፤ እርሷን ገሸሽ በማድረግ ቫልድራካ ከተባለች ሌላ ሴት ጋር ፍቅር ይዞት ነበር። በመሆኑም እራሱ የሲኖድ ስብሰባ በመጥራት ጳጳሳቱ የፍች ፈቃድ እንዲሰጡት ካደረገ በኋላ ሕጋዊ ሚስቱን በመፍታት ቫልድራካን አገባ። ፓፕ ኒኮላስ ግን አድራጎቱን በመቃወም፤ በጳጳሳቱ ላይ እርምጃ ከመውሰዱም፤ ሎቴር ለፈጸመው የሥነ ምግባር ብልሹነት እንዲፀፀትና የቀድሞዋን ሚስቱን እንዲመልስ ለማስገደድ ችሏል።

ኒኮላስ አንድ ጳጳስ አቤቱታ እስካለው ለፓፑ በቀጥታ ጉዳዩን የማቅረብ መብት እንዳለው ከመደንገጉም፤ ውሳኔውንም በተግባር አስመስክሯል። ለምሳሌ ሂንክማር የተባለው የሪምስ ሊቀ ጳጳስ የስዋሶን ጳጳስ ራተድን ከስልጣኑ ባስወገደ ጊዜ ኒኮላስ የሂንክማርን ውሳኔ በማገድ ራተድን ወደ ጵጵስና አገልግሎቱ እንዲመልሰው አስገድዶታል።

ኒኮላስ በዚህ ሳይወሰን በፓርትርያርክና በቁስጥንጥንያ የምሥራቁ ንጉሠ ነገሥት ላይ ጭምር ሥልጣን እንዳለው ለማሳየት ሞክሯል። በአጎቱ በባርዳስ ገፋፊነት ግብረ ገባዊ ያልሆነ አድራጎት የፈጸመው ንጉሠ ነገሥቱ ሚካኤል ፓትርያርክ እግናጢዮስን ከሥልጣን በማውረድ በ858 ዓ.ም. ምሁር የነበረውን ፎቲየስ የተባለ ሌላ ፓትርያርክ ሾሞ ነበር። ለዚህም ምክንያቱ እግናጢዮስ ጥፋተኛነቱ በግልጽ ለታወቀው ለባርዳስ ሥጋ ወደሙ አላቀብልም ማለቱ ብቻ ነበር። በዚህ የተነሣ እግናጢዮስ አቤቱታውን ለኒኮላስ 2ኛ ስላቀረበ፤ ኒኮላስም ፎቲየስን እስከማውገዝ ድረስ ነበር። በዚሁ ሳቢያ በፎቲየስ የሚመራው የምሥራቃዊዋ ቤተ ክርስቲያን ሲኖዶስ የምዕራቧን ቤተ ክርስቲያን በመናፍቅነት ከሰለ። ለዚህም ክስ መሠረት የሆነው በምዕራቡ ቤተ ክርስቲያን የእምነት መግለጫ ላይ መንፈስ ቅዱስ የሰረፀው ከልጁና ከአብ ነው የሚል ዓረፍተ ነገር ተጨምሯል የሚለው ሰብብ ነበር። በዚህም በሁለቱ የቤተ ክርስቲያን ክፍሎች ያለው አለመግባባት እየተባባሰ ሄደ። ምንም እንኳን ኒኮላስ በምዕራብ በሚገኙ የቤተ ክርስቲያንና የመንግሥት ገዢዎች ላይ ያለው የበላይነት ቢረጋገጥም በምሥራቁ ክፍል ግን ሳይሳካለት ቀረ።

በኒኮላስ 1ኛና በሌዮ 9ኛ መካከል በፓፑ መንበር ላይ የተቀመጡ መሪዎች አንዳንዶቹ እጅግ ደካማ ነበሩ። ይህ ግን የፓፑ ች እጥረት ስለገጠመ የተፈጠረ ችግር አልነበረም። ምክንያቱም በዚያን ክፍለ ጊዜ ብቻ ከ40 የሚበልጡ ፓፖች በሮም መንበረ ጵጵስና ላይ በመቀመጣቸው ነው። በተለይ መንበረ ጵጵስናውን በማስመልከት አሳፋሪ የሆነ ድርጊት በመፈጸም ላይ መሆኑ የተከሰተው በ11ኛው ክፍለ ዘመን መካከል ላይ ነበረ። ቤኔዲክት 9ኛ የተባለው ፓፕ፤ ለሮሙ መንበር ብቁ ሆኖ ስላልተገኘ ከሥልጣኑ ተባርሮ በምትኩ ሲልቬስተር 3ኛ በፓፑ ዙፋን ላይ ተቀመጠ። ቤኔዲክት በ1045 ዓ.ም. ወደ ሮም ከተመለሰ በኋላ ጎርጎርዮስ 6ኛ በመባል ለተሰየመው ሰው የቀድሞውን የፓፑነት ሥልጣኑን በብዙ ገንዘብ ሸጠለት። ሆኖም ግን በተግባራዊ ሂደቱ ውስጥ ቤኔዲክት አሁንም የሸጠውን ሥልጣን ለመተው ፈቃደኛ ሳይሆን ቀረ። ስለዚህ በዚህ ጊዜ ትክክለኞቹ የሮም መንበር ይገባናል ባዮች ሦስት ሰዎች ሆኑ። ከ1017-1056 ገደማ የኖረውና በዚያን ጊዜ የቅዱሱ የሮም መንግሥት ንጉሠ ነገሥት የነበረው ሄንሪ 3ኛ መፍትሔ ለማስገኘት በ1046 ዓ.ም. በሱትሪ ጉባኤ ጠራ። በጉባኤውም ውሳኔ ቤኔዲክትና ሲልቬስተር ከሥልጣን ሲወገዱ ጎርጎርዮስም ከሥልጣን ወርዶ በቀሌምንጦስ 2ኛ ተተካ። ቀሌምንጦስ ወዲያውኑ ከመሞቱም በእርሱም እግር በሄንሪ የተሾመው ተከታይም ፓፕ ተመሳሳይ ዕድል ገጠመው። በመጨረሻም ሄንሪ የአክስቱ ልጅ የሆነውን ብሩኖን ፓፕ ሌዮ 9ኛ አድርጎ ሾመው።

THE SCHISM OF 1054

ከዚህም በሌላ 9ኛ መሾም፡ በኒኮላስ 1ኛና በሌላ 9ኛ መካከል የነበረው ረጅሙ የደካማ ፓፖች መንበረ ጽጵስና አከተመ። ምክንያቱም ሌዮና ከእርሱ ቀጥለው የተከተሉት ፓፖች በክሉኒያክ መመሪያ የሚሠሩ ጠንካራ ሰዎች በመሆናቸው ነበር። ይህ የሱትሪ ጉባኤ በመካከለኛው ዘመን ከነበረው የፓፖች ታሪክ ውስጥ ከፍተኛ ድክመት የተነጸባረቀበት በመሆኑ ሲታወስ የሚኖር ነው። ኒኮላስ 2ኛ በክምበርትና ብቁ ችሎታ ባለውና ኋላ ጎርጎርዮስ 7ኛ በሆነው ሒልዲብራንድ እየተረዳ በሰጠው አመራር፡ የወደፊቱ የፓፖች ምርጫ በሮማ ነዋሪዎች ድምጽ ብልጫ መወሰኑ ቀርቶ ከ1059 ዓ.ም. ጀምሮ በሊቃነ ጳጳሳት (ካርዲናሎች) ስብሰባ እንዲወሰን ተደረገ። ከዚያም በኋላ የፓፑ ሥልጣን እያደገ ከመሄዱም፡ የመጨረሻው ከፍተኛ ደረጃ በኢኖሰንት 3ኛ እስከተደረሰበት ጊዜ ድረስ በአውሮፓ ጉዳዮች ላይ ከፍተኛ ተጽዕኖ ለማሳደር ችሎ ነበር።

በምሥራቅ የምትገኘዋ ቤተ ክርስቲያን ግን እስላሞች የምሥራቁን መንግሥት ሙሉ ለሙሉ ለመቆጣጠር ያደረጉትን ሙከራ ለመግታት በከፈለችው መሥዋዕትነት ከመዳከሟም፡ በዚያን ዘመን የተነሡት ነገሥታት የውስጥ ጉዳዮቿን ለመቆጣጠር በሚያሳዩት ጣልቃ ገብነት አቅም አንሷት ነበር። እንደዚሁም የደማስቆስ ዮሐንስ ካበረከተው ከፍተኛ ሥራ በኋላ የሥነ መለኮት ትምህርት እንቅስቃሴ አልባነት በምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን ዘንድ በመስፈኑ ምንም መሻሻል ለማሳየት አልቻለችም ነበር። ስለዚህ የሮምን ፓፖች መንፈሳዊና ምድራዊ ሥልጣን ላለመቀበል ተቃውሞ ለማቅረብ በምትችልበት ሁኔታ ላይ አልነበረችም። በመጨረሻም በሁለቱ የቤተ ክርስቲያን ክፍሎች መካከል ያለማቋረጥ እያደገ የሄደው ጥላቻ በ1054 ዓ.ም. ከከረረ ደረጃ ደርሶ ለመከፋፋል አበቃቸው። በዚህ ታሪካዊ መከፋፈልም ሁለት ታላላቅ የክርስትና ሃይማኖት ዘርፎች ተፈጠሩ። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ በመካከላቸው ያደረጉት ግልጥ ግንኙነት በጣም ጥቂት ነው።

II. የግሪክ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን አጀማመር፤

በምሥራቅ የነበረችው ቤተ ክርስቲያን የምዕራቧን ቤተ ክርስቲያን ያህል እራሷን የቻለችበት ጊዜ የለም። ምክንያቱም ምንጊዜም በንጉሠ ነገሥቱ ዓይነቁራኛ ስር ከመሆኗም ሌላ፡ የምዕራቧ ቤተ ክርስቲያን በጨለማው ዘመን ባህላዊ ለውጥ ውስጥ ባለፈችበት ጊዜ ሁሉ፡ የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን የግሪክና የሮምን ባህል ጠብቆ ለማቆየት ብዙ መሥዋዕትነት መክፈል ነበረባት። በተጨማሪም የሮም መንግሥት ከወደቀ በኋላ በምዕራብ የምትገኘዋ ቤተ ክርስቲያን ከመንግሥት አካባቢ የጎላ የፖለቲካ ተቀናቃኝነት አልገጠማትም። በተጨማሪም ከመንግሥቱ መውደቅ ጋር ተያይዞ የመጣውን ባህላዊ ውዥንብርና ሕገወጥነት ለመቋቋም ያካሄደችው ትግል በውጤቱ ጠንካራ ለመሆን አብቅቷታል።

ሀ. የምሥራቅና የምዕራብ አብያተ ክርስቲያናት ልዩነቶችና ለመከፋፈል ያበቋቸው ምክንያቶች ፤

ቆስጠንጢኖስ በ330 ዓ.ም. ዋና ከተማውን ወደ ቁስጥንጥንያ ባዞረ ጊዜ የምሥራቅና የምዕራብ መከፋፈል በፖለቲካ ብቻ ሳይሆን በአብያተ ክርስቲያኑም ጭምር ለመሆኑ መንገዱን ጠረገ። ከዚህም ሌላ በ395 ዓ.ም. ቴዎዶስዮስ የመንግሥቱን የምሥራቅና የምዕራብ ክፍለ ግዛቶችን በተለያዩ የአስተዳደር መመሪያዎች ከመከፋፈሉም ለእያንዳንቸው ርእሰ ብሄር ሰየመላቸው። በተለይም በ5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጨረሻ ላይ የምዕራቡ የሮም መንግሥት በመውደቁ ክፍፍሉ ሙሉ በሙሉ ግልጥ ሆነ። በምሥራቅ የነበረችዋ ቤተ ክርስቲያን በንጉሠ ነገሥቱ ስር ብትሆንም የሮማ ፓፑ ግን እጅግ ሩቅና ከቁጥጥሩ ውጪ ከመሆኑም፡ በምዕራቡ ዓለም ተሰሚነት ያለው የፖለቲካ ኃይል ባለመኖሩ ፓፑ በዚህ አጋጣሚ በአስጊ ሁኔታዎች ጊዜ የዓለማዊውም የመንፈሳዊውም መሪ ለመሆን በቃ። በምሥራቅ ነገሥታቱ ልክ እንደ ፓፑ የቤተ ክርስቲያኗ የበላይ ሲሆኑ በምዕራብ ደግሞ ፓፑ እንደ ነገሥታቱ ባለሙሉ ሥልጣን ነበር ለማለት ይቻላል። ይህም ሁለቱ አብያተ ክርስቲያናት በዓለማዊው ኃይል ንጽጽር ሲታዩ ፍጹም የተለያየ ገፅታ እንደነበራቸው ያሳያል።

እንደዚሁም የምዕራባውያን ምሁራዊ አመለካከት ከምሥራቃውያኑ የተለየ ነበር። ላቲናውያን የሆኑት ምዕራባውያን የበለጠ ትኩረት የሚሰጡት ተግባራዊ ለሆኑ ጉዳዮች ከመሆኑም እንደ ምሥራቁ የኦርቶዶክስ (ዶግማ) ቀኖና (የእውነተኛ ትምህርት ቀጥተኛ አቋም) ለመፍጠር የሚያጠፉት ጊዜ በጣም ጥቂት ነበር። በግሪካውያን አእምሮ አስተሳሰብ የሚመሩት ምሥራቃውያን ለሥነ መለኮት ትምህርት ችግሮች በፍልስፍና ትንተና ላይ የተመሠረተ መፍትሔ ለመስጠት ይሞክሩ ነበር። ከ325-451 ዓ.ም. የተነሡት የሥነ መለኮት ትምህርት ውዝግቦች አብዛኛዎቹ የተፈጠሩት በምሥራቁ ክፍል ሲሆን፡ ተመሳሳይ የሆነ የሥነ መለኮት ትምህርት ችግር በምዕራቡ ያጋጠመበት ወቅት አልፎ አልፎ ነበር።

በሁለቱ አብያተ ክርስቲያናት መካከል ያለው ሌላው ልዩነት የካህናት ሳያገቡ (ሰለበሲ) የመኖር ጉዳይ ነው። ከጽጵስና ስልጣን በታች ያለ ማንኛውም አገልጋይ ለማግባት እንደሚችል በምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን ሲደነገግ በምዕራብ ግን ለማንኛውም አገልጋይ ካህን ማግባት የተከለከለ ነበር። አንዳንድ ጊዜ በዚያ ማሳደግ ወይም ያለማሳደግ ጉዳይ እንኳን ያለመስማማት ይፈጠር ነበር። በምዕራብ የሚገኙ ካህናት ዓላማቸውን መላጩት ሲችሉ በምሥራቅ የሚገኙ ሁሉ ግን ዓላማቸውን ማሳደግ ነበረባቸው። በተጨማሪም ምዕራባውያን በላቲን ቋንቋ በመጠቀም የሚያዘወትሩ ሲሆን ምሥራቃውያን ግን ወደ ግሪክ ቋንቋ ያደሉ ነበር። ይህም

አንዳንድ ጊዜ ወደ አለመግባባት ያመራ ነበር። ቋንቋቸውና ባህላቸው የተለያዩ ነበሩ። እነዚህና የመሳሰሉት ችግሮች በአሁኑ ትውልድ ዘንድ እንደቀላል ነገር ቢታዩም ለዚያን ወቅት ለነበሩት ለሁለቱም የቤተ ክርስቲያን ክፍሎች ግን እጅግ ታላቅ ዋጋ ያላቸው ነበሩ።

ሁለቱ አብያተ ክርስቲያናት በሥነ መለኮት ትምህርት ጉዳይም ይጋጩ ነበር። በ867 ዓ.ም. በምሥራቅ የነበረው ፓትርያርክ ፎቲየስ፣ ፓፕ ኒኮላስ 1ኛንና የምዕራብ ቤተ ክርስቲያንን በመናፍቅነት ሲከሳቸው ለዚህ ዋናው ምክንያቱ፣ የምዕራብ ቤተ ክርስቲያን በኒቅያ የእምነት መግለጫ መሠረት፣ የመንፈስ ቅዱስን ከወልድ መስረፅ የሚያመለክተውን ‘ፊሎክዌ’ አንቀፅ በመከተሏ ነበር። የምዕራብ ቤተ ክርስቲያን መንፈስ ቅዱስ የሰረፀው ከአብም ከወልድም ጭምር መሆኑን የተቀበለች ሲሆን የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን ግን ከአብ ብቻ ነው የሰረፀው ባይ ነበረች።

ቀጥሎም ጠንከር ያሉ ሌሎች ውዝግቦች እየተፈጠሩ በመሄዳቸው በምሥራቅና በምዕራብ መካከል የነበረውን ግንኙነት መራራ አደረጉት። የእያንዳንዱ ውዝግብ ውጤት ባላንጣነታቸውን እያካረረው ሄደ። ገና በ2ኛው ክፍለ ዘመን መካከል ላይ የትንሣኤ በግል መከበር ያለበት መቼ ነው? የሚለው ጥያቄ በሁለቱ አብያተ ክርስቲያናት መካከል የነበረውን የሰመረ ግንኙነት የሚያሻክር ሁኔታ ፈጥሮ ነበር። (ምዕራፍ 8 ገፅ--ን ይመልከቱ)። ይህም ጥያቄ በሁለቱ አብያተ ክርስቲያን ዘንድ የነበረው መልካም ግንኙነት ሰላማዊ ሆኖ እንዳይዘልቅ የምንጊዜም እንቅፋት ሆኖ ቆየ።

እንደዚሁም በ8ኛውና በ9ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን የተነሣው አይኮኒካስቲክ (ምስሎችንና ስእሎችን የማምለክ) ውዝግብ በርካታ ጠንካራ ስሜቶችን ፈጠረ። የምሥራቁ ንጉሠ ነገሥት ሊዎ 3ኛ በ726 ዓ.ም. ለምስሎችና ለስእሎች የሚደረግ ማንኛውንም ዓይነት ስግደት ከለክለ። ቀጥሎም በ730 ዓ.ም. የመነኮሳትን ኃይል ለመገደብና የእስላሞችን ‘ጣዖት’ አምላኪዎች ናችሁ የሚለውን ክስ’ ለመከላከል፣ ከመስቀል ቅርፅ በስተቀር ማንኛውም ዓይነት ስእልና ቅርፅ ከቤተ ክርስቲያን እንዲወገድና እንዲደመሰስ አደረገ። የቤተ ክርስቲያን ሹማምንት ባልሆኑ ሰዎች በምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን ላይ የተላለፈው የአምልኮት ገደብ በገዳማትና በአድባራት ባሉ መነኮሳትና ካህናት ዘንድ የግል ጥቅማቸውን ስለሚነካ ከፍተኛ ተቃውሞን አስነሣ። በምዕራቡ ግን ፓፑም ሆነ ንጉሠ ነገሥቱ ቻርለማጝ ጭምር የመለኮታዊ እውነታን በሚያሳይ ስእልም ሆነ ቅርፅ መጠቀምን ይደግፉ ነበር። ይህም የምዕራባውያን በምሥራቃውያን ቤተ ክርስቲያን የውስጥ ጉዳይ ጣልቃ መግባት በሁለቱ አካባቢዎች ያለውን ጠላትነት እየከረረ እንዲሄድ አደረገው። በምዕራብ ያለችው ቤተ ክርስቲያን ምስሎችንና ቅርጾችን በአምልኮ ጊዜ መጠቀሟን ቀጠለች። በምሥራቅ ያለችው ቤተ ክርስቲያን ግን ማናቸውንም ቅርጾች ከማስወገዷም የተቀደሱ ስእሎች ከምትላቸው ውስጥ በተለይ የክርስቶስን ስእሎች ለማምለክ ሳይሆን ጥልቀት ላለው አክብሮት ብቻ አስቀረች። አምልኮ የሚገባው ለእግዚአብሔር ብቻ ነው የሚል እምነት ነበራት።

ቀደም ሲል እንደተመለከትነው በተለይ የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን ፓትርያርክ በ9ኛው መቶ ክፍለ ዘመን አጋማሽ ላይ በሚሾምበት ወቅት፣ ምርጫው ሥነምግባርን የተከተለ መሆኑ ቢታመንበትም የምዕራቡ ቤተ ክርስቲያን ፓፕ ኒኮላስ 1ኛ ያደረገው ጣልቃ ገብነት ምሥራቆችን እጅግ አስቆጥቷቸው ነበር። ኒኮላስ በዚህ በምሥራቅ ላይ ያደረገው የሹመት ሙከራው ውጤታማ ባይሆንም እንኳን በምሥራቅ የነበሩ አብዛኛዎቹ የሃይማኖት መሪዎች የምዕራቡ በምሥራቃውያን ጉዳይ ጣልቃ መግባት ከመኮነናቸውም ቀደም ሲል የነበረውን የጥላቻ ስሜታቸውን አጠናክረው።

ለ. የ1054 ዓ.ም. መለያየት (ክፍፍል)፤

ለ1054 ዓ.ም. የመጨረሻው ውዝግብ መንስኤ የሆነው እንደ እውነቱ ሲታይ በጣም ቀላል የሆነ ምክንያት ነበር። ከ1043-1059 ዓ.ም. የቁስጥንጥንያ ፓትርያርክ የነበረው ማይክል ሰሩላሪየስ በምዕራብ የነበረችዋን ቤተ ክርስቲያን በቅዱስ ቁርባን ወቅት እርሾ በሌለው ህብስት ተጠቅማለች በማለት አወገዘ። ይህ ሥርዓት ከ9ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ወዲህ በምዕራብ ቤተ ክርስቲያን እያደገ የመጣ ልምምድ ነበር። ፓፕ ሌዮ 9ኛ ለዚህ ችግር መፍትሔ ለማስገኘት ሊቀ ጳጳስ (ካርዲናል) ኸምበርትንና ሌሎች ሁለት ተወካዮችን ወደ ምሥራቅ ላከ። ይሁን እንጂ ውይይቱ በቀጠለ ቁጥር የአመለካከት ልዩነታቸው እየሰፋ በመሄዱ፣ ሐምሌ 16ቀን 1054 ዓ.ም. የሮም ተወካዮች ፓትርያርኩንና ተከታዮቹን የሚያውግዝ መግለጫ በቅዱስ ሶርያ ካቴድራል ቤተ ክርስቲያን መሠዊያ ላይ አወጡ። ፓትርያርኩ ላለመሸነፍ ሲል ወዲያውኑ ጉባኤ በመጥራት የሮምን ፓፕና ተከታዮቹን እንደ እርኩሳን እንዲቆጠሩና ብሎም እንዲወገዙ አደረገ። ይህ ለክርስትና የመጀመሪያ የሆነው ታላቁ መለያየት የቤተ ክርስቲያንን አንድነት ከፈለው። ከዚህ ጊዜ ጀምሮ የሮማ ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያንና የግሪክ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ተለያይተው የራሳቸውን መንገድ ሄዱ። ይህ አንዱ ቤተ ክርስቲያን ሌላውን የማውገዝ ጉዳይ ታህሳስ 7 ቀን 1965 ዓ.ም. በጳውሎስ 6ኛና በአቴናጎራስ እስከተወገደ ድረስ ቀጥሎ ነበር።

አንድነት (ኤኪሜኒካል) ዳግመኛ ለመመሥረት በዘመናችን የአንዳንድ አብያተ ክርስቲያን መሪዎች ቢሞክሩም ከሮም ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያንና ከግሪክ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ያገኙት ድጋፍ ይህን ያህል አልነበረም። እንደውም ይህ እንቅስቃሴ እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ የፕሮቴስታንቶች እንቅስቃሴ ብቻ ሆኖ ነበር። ከሁለቱም አብያተ ክርስቲያን ማናቸውም ቢሆኑ የየራሳቸው እምነት ተቀባይነት እስካላገኘ የአንድነቱን እንቅስቃሴ አልፈለጉትም። እርግጥ የምሥራቅ አብያተ ክርስቲያናት ከፕሮቴስታንት እምነት ጋር ስለአንድነት ለመመካከር ፈቃደኛነት አሳይተዋል።

የ1054 ቱ የቤተ ክርስቲያን ክፍፍል - የሮማ ካቶሊክ - የግሪክ ኦርቶዶክስ - የክፍፍሉ መስመር

ሐ. የመለያየቱ ውጤቶች፤

የምሥራቅንና የምዕራብን ቤተ ክርስቲያን ከከፋፈለው ከዚህ መራራ ሁኔታ በኋላ ቤተ ክርስቲያንን በኤኪሜኒካል (በዓለም አቀፍ ደረጃ) አንድ ለማድረግ የተሞከረው ማንኛውም እንቅስቃሴ እጅግ አስቸጋሪ ሆኖ ነበር። የክርስቲያኖችን

ይህ መከፋፈል በምሥራቅ ያለችውን ቤተ ክርስቲያን የምዕራብን ቤተ ክርስቲያን እንድትጠነክር ካደረጓት አስፈላጊና ጠቃሚ ሁኔታዎች ተገልጻለች እንድትቆይ አድርጓታል። የከተሞችና አገሮች እንዲሁም የመካከለኛ መደቦች መፈጠርና ማደግ፣ ፊዛንስ ባህላዊ እንቅስቃሴና ዘመነ ተሐድሶን የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን አልተጠቀመችባቸውም። በምዕራብ ያለችው የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ግን ለእምነቷ መስፋፋት ጠቃሚ የሆኑት በመቀበልና በማዋሃድ፣ ጎጂ የሆኑትን በመቃወም እጅግ ጠንካራ ለመሆን በቃች።

ይሁን እንጂ በምሥራቅ የነበረችባ ቤተ ክርስቲያን በዚህ ክፍለ ዘመን በአንዳንድ ሚሲዮናዊ ሥራዎች ተጠምዳ እንደነበር የሚከድ አይደለም። በ864 ዓ.ም. ቦሪስ የተባለው የቡልጋሪያ መሪ የቁስጥንጥንያን እምነት ተቀበለ። ሞሬቪያንን ለክርስትና ያሸነፉት የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን ተከታዮች ቄሎስና መቶዲየስ ቢሆኑም ሞሬቪያን ግን በመጨረሻ በቁስጥንጥንያ ሳይሆን በሮማውያን ቤተ ክርስቲያን ስር ሆነች። በተለይ ፓትርያርኩ በረቪያ በተደረገው የሚሲዮናዊነት ሥራ የበለጠ ውጤታማ ሆኖ ነበር። አልጋ የተባለች ልዕልት በ955 ዓ.ም. ክርስትናን ከመቀበሏም ከ956-1015 ዓ.ም. የኖረውን የልጅ ልጇን ንጉሥ ቭላደሚርን በማሳመን በ988 ዓ.ም. ክርስትናን እንዲቀበል አደረገች። ይህ ወቅት ምሥራቃዊ ክርስትና በረቪያ ለመጀመሪያ እንዲታወቅ የተደረገበት ነው። ረቪያ ከምሥራቅና ከመካከለኛው አውሮፓ በርካታ አገሮች ጋር ተደብላ የቁስጥንጥንያን ፓትርያርክ የበላይነት ተቀበለች። ማግያር የተባሉትም ነገዶች ወደ ክርስትና ተለወጡ።

በ7ኛው መቶ ክፍለ ዘመን እስልምና የፈጠራቸው አስደንጋጭ ሁኔታዎች፣ ማለትም የብዙ ሰዎች ወደ እስልምና መግባትና የቤተ ክርስቲያን ሀብትና ንብረት መወሰድ፣ እንደዚሁም በምስሎች አጠቃቀም የተነሣ ሁለት ክፍለ ዘመናት ያህል የፈጀው ያለመረጋጋት፣ በምሥራቅ ያለችውን ቤተ ክርስቲያን የመሻሻልና የእድገት እርምጃ ገትቶታል። እስካሁን ዘመን ድረስ የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን በአምልኮ ሥርአት፣ በአስተዳደር ቅርፅና ይዘትም ሆነ በሥነ መለኮት ትምህርት ያሳየችው ጥቂት እድገት ብቻ ነው። ምንም እንኳን የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን በመጀመሪያዎቹ ክፍለ ዘመናት የቤተ ክርስቲያን ታሪክ የሥነ መለኮት ትምህርት አደረጃጀትን በማስመልከት መሪነቱን የያዘች ብትሆንም፣ የምዕራብ ቤተ ክርስቲያን በዓለም ያላትን ዓይነት ተቀባይነት ግን ለማግኘት አልቻለችም።

በመንግሥትና በቤተ ክርስቲያን መካከል ያለው ግንኙነት መጠናከርና መሻከር 800-1054 ዓ.ም.

ምዕራፍ 20

የቤተ ክርስቲያን ተሃድሶና (ሪቫይቫል) መከፋፈል፤

ምንም እንኳን ከ800-1054 ዓ.ም. በነበሩት ዘመናት መገባደጃ ላይ የምዕራብ ቤተ ክርስቲያን በቅዱሱ በሮማ መንግሥት ጥላ ስር የነበረች ብትሆንም፤ የንጉሠ ነገሥታዊ መንግሥቱን ቀጥታ ጣልቃ ገብነት ለመቋቋም የሚያስችል ብርታት ያስገኘላትን ውስጣዊ ተሃድሶ ለመለማመድ ችላ ነበር። በዚህ ክፍለ ጊዜ የነበረችው የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን ግን ከምዕራብ ቤተ ክርስቲያን ጋር የነበራትን አለመግባባት እያከረረችው በመሄዷ በዘመኑ መጨረሻ ላይ እራሷን የግሪክ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ብላ እስከማግለል ድረስ ነበር።

I. በምዕራብ የተደረገ ተሃድሶ፤

በምዕራብ ቤተ ክርስቲያን የተደረገው መሻሻል በአብዛኛው የመንፈስ ተሃድሶ ባያስገኝም የጀርመኑን “ቅዱስ የሮም መንግሥት” ለመታገል ያበቃትን ብርታት ግን ለመቀዳጀት አስችሏታል። ለዚህም ለፓፑ ኃይልና ሥልጣን መጠናከር በርካታ ነገሮች አስተዋጽኦ አድርገዋል።

ሀ. ፓፑን የሚደግፉ መረጃዎች፤

በምዕራፍ 18 ገጽ ---ላይ የተመለከትነው የቆስጠንጢኖስ የስጦታ ሰነድ (ዶክመንት) ፓፑ መሬትን እንደ ግለሰብ ሊይዝ እንደሚችል የሚያሳይ ሕጋዊ መሠረት ሆነ። ይህ የማስረጃ ጽሑፍ በከፍተኛ ደረጃ ጠቃሚ ሆኖ የተገኘው ፔፒን በ756 ዓ.ም. ለፓፑ የተሰጠውን የመሬት ይዞታ ተጨማሪ ማረጋገጫ በመሆኑ ነበር። ከ858-867 ዓ.ም. ድረስ ፓፑ የነበረው ኒኮላስ 1ኛ ለመጀመሪያ ጊዜ የተለያዩ የሮም ፓፖች ያወጡትን አዋጆች ስብስብ በ865 ዓ.ም. ተጠቀመበት። ይህ ስብስብ ሱዶ ኢዞዶሪያን ዲክሪተል (የአስመሳዩ ኢዞዶሪያን ድንጋጌዎች) በመባል የሚታወቀው ሲሆን፤ በአብዛኛው የረቀቀ የማጭበርበር ውጤት ነበር። መዝገቡ የቆስጠንጢኖስን ስጦታ፤ ከሮሙ ቀሌምንጦስ ጀምሮ ያሉ እውነተኛና የተጭበረበሩ የሮም ፓፖች ትእዛዛትንና በአንዳንድ ታላላቅ ጉባኤዎች የተደነገጉ የቤተ ክርስቲያን ሥርዓተ ሕግጋትን (ካኖን) ያቀፈ ነበረ። ይህ ስብስብ ከ560-636 ዓ.ም. አካባቢ ከኖረውና በ7ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የመጀመሪያ ክፍል የእስፔይን ቤተ ክርስቲያን ጳጳስ ከነበረው ከሰባሉ ኢዞዶሪስ ጋር የተያያዘ ነው። እነዚህን ድንጋጌዎች የጻፈው ማን እንደሆነ እርግጠኛ ለመሆን ባይቻልም ከመካከለኛው 9ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ጀምሮ የሮም ጳጳሶች በመላዋ ቤተ ክርስቲያን ላይ አለን ለሚሉት የበላይነት መብት ጠቃሚ ሚና የተጫወተ መሆኑ ግን የማይካድ ነው። በ8ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ላይ “የቆስጠንጢኖስ ስጦታ” የሚለው ሰነድ በማስረጃነት አገልግሎት ላይ የዋለ ሲሆን ይህም ቤተ ክርስቲያን በኢጣሊያን አሉኝ የምትላቸውን ርስቶች ለማረጋገጥ በቀረበበት ወቅት ነው። ከዚህ በተጨማሪ ሰነዱ ያስገኘው ጠቀሜታም ፓፑ በቤተ ክርስቲያን ውስጥ ያለውን ኃይልና ታሪካዊነት በመመስከሩ ነበር። እነዚህ ድንጋጌዎች ፓፑ በቤተ ክርስቲያን ውስጥ ባሉ በማናቸውም ጳጳሳት ላይ ያለውን የበላይነት ከማሳየታቸውም ሌላ፤ ማንኛውም ጳጳስ የቅርብ አለቃው በሆነው ሊቃነ ጳጳሱ ላይ ቅሬታ ቢኖረው በቀጥታ ለፓፑ አቤቱታ የማቅረብ መብት የሚሰጠው ነበር። ቤተ ክርስቲያን ከዓለማዊ ተጽዕኖ ወይም ቁጥጥር ነጻ የመሆን መብትም እንዳላት በመዝገቡ ላይ ተመልክቷል። ይህንን የተጭበረበረ መረጃ ማንኛውም ፓፑ ጻፈው ብለን ለመናገር ባንችልም፤ ብዙ ፓፖች ግን በቤተ ክርስቲያን ውስጥ አለን ለሚሉት መብት መከራከሪያ ተጠቅመውበታል። በተለይም ጎርጎርዮስ 7ኛ “በዲክታተስ” መጽሐፉ ውስጥ እንዳሰፈረው በዚህ መብት በአያሌው ተጠቅሞበታል።

ለ. የሰካንዲኔቪያ ክርስትናን መቀበል፤

በዚህ ክፍለ ጊዜ የሮም ጳጳስ ሥልጣንና ኃይል ሊጠናከር የቻለበት አንዱ ምክንያት የሰካንዲኔቪያ ሕዝብ ወንጌልን በመቀበሉ ነው። ከ801-865 ዓ.ም. የኖረውና የፍላንደርስ አገር ተወላጅ የሆነው አንስካር ለዚህ ውጤታማነት ዋናውን አስተዋጽኦ ያደረገ ሰው ነበር። ሄራልድ የተባለው የዴንማርክ ንጉሥ በ826 ዓ.ም. ሚስቶናዊያን እንዲላኩለት በጠየቀ ጊዜ፤ አንስካር ለዚህ ጥሪ ምላሽ መስጠት እንዳለበትና ቀሪው የሕይወት ዘመኑን በሰሜን አውሮፓ የሚስቶናዊያን ተግባር ለመፈጸም መስጠት እንደለበት ተሰማው። ይሁን እንጂ ዴንማርክ በ11ኛው ክፍለ ዘመን እስከነገሠው ካንዩት ጊዜ ድረስ ሙሉ በሙሉ ለክርስትና አልተሸነፈችም ነበር። በ1000 ዓ.ም. አካባቢ ክርስትና በኖርዌይ በቋሚነት የተመሠረተ ሲሆን በስዊድንና በአይስላንድ ደግሞ በዚሁ ጊዜ የመንግሥቱ ሃይማኖት ሆነ። በአንስካር የተጀመረው ሥራ በ1000 ዓ.ም. አካባቢ ፍሬያማ በመሆን የሮምን ሥልጣንና ኃይል በሰሜን አውሮፓ አጠናክረው።

ሐ. የካቶሊክ ቁርባን ሥርዓት መሠረታዊ የእምነት ትምህርት፤

በካቶሊክ ቁርባን ሥርዓት ላይ የክርስቶስ ሕልውና ጉዳይ በምዕራብ ቤተ ክርስቲያን ዘንድ በ9ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ላይ ውገጣብ (ሁከት) አስከትሎ ነበር። የጌታ እራት በካህኑ የሚቀርብ መስዋዕት ነው የሚለው አሳብ ተቀባይነት ማግኘት ለፓፑ ሥልጣን አዎንታዊ አስተዋጽኦ ነበረው። ምክንያቱም የቅዱስ ቁርባንን? ሥርዓት ተአምራት መፈጸም የሚችሉት ካህናት የበላይ ተጠሪ ፓፑ እንደመሆኑ የርሱን አመራር ታላቅነት የሚያሳው ነበር። ከ785-860 ዓ.ም. አካባቢ የኖረው ፓስካሲዩስ ሮቤርቱስ የተባለው በአሜሪካ ከተማ አጠገብ የምትገኘው የኮርቢ ገዳም አለቃ፥ በ831 ዓ.ም. ስለቅዱስ ቁርባን ስያስተምር ህብስትና ወይኑ መለኮታዊ በሆነ ተአምር ወደ ክርስቶስ ስጋና ደም እንደሚለወጥ መስክሮ ነበር። እርሱም እንደ ኋለኛው ዘመን የሃይማኖት ሰዎች “ትራንስብስታንሺዮሽን” በሚለው ቃል ባይጠቀምም ትምህርቱ ግን ዞሮ ዞሮ ያው ነበር። ይህንን አመለካከቱን በ831 ዓ.ም. የጌታ ሥጋና ደም በሚል ርእስ በጻፈው መጽሐፍ በግልጽ አስፍሮታል። ይህ ዓይነቱ አመለካከት የካህኑን ሥልጣንና ኃይል ስለሚያጠናክር የመጨረሻ የበላይ የሆነውን የፓፑንም ሥልጣንና ኃይል በዚያው መጠን እጅግ ከፍ የሚያደርገው ነበር። የሮም ቤተ ክርስቲያን የትራንስብስታንሺዮሽንን መሠረታዊ ትምህርት እስከ 1215 ዓ.ም. በይፋ ያልተቀበለችውና እንደዚሁም በ1545 ዓ.ም. እስከተካሄደው የትሬንት ጉባኤ ድረስ የቃሉን ትርጉም በግልጽ ያሳስፈረችው ብትሆንም በትምህርቱ ግን ተጠቃሚ ሆናለች።

መ. በገዳማት የታዩ ተሀድሶዎች፤

በክሉኒያክ ገዳማት በ10ኛውና በ11ኛው መቶ ክፍለ ዘመናት የተካሄዱት የገዳማት ተሀድሶዎች ለፓፑ ሥልጣን መጠናከር የበኩሉን አስተዋጽኦ አድርጓል። በ10ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ገዳማት በጣም ሀብታም ከመሆናቸው የተነሣ መንፈሳዊውን ተግባራቸውን ወደመዘንጋቱ በመቃረባቸው ተሀድሶ ያስፈልጋቸው ነበር። ቀደም ሲል የነበረውና ለሌሎች አገልግሎት የማበርከት ዓላማቸውን በመርሳት፥ ትኩረታቸው በግላዊ ደኅንነታቸው በማግኘት ላይ ከማዘንበሉም ሀብታም በሆኑት ገዳማት ውስጥ ቀለል ያለ ሕይወትን መኖር ማራኪ እየሆነ ሄዶ ነበር። እንደዚሁም የሮማውም መንበረ ጽጵስና ከኒኮላስ 1ኛ ጀምሮ እስከ ሌዮ 9ኛ ድረስ ከፍተኛ ባሉት ጊዜያት ከፍተኛ ማሸቆልቆል አጋጥሞት እንደነበረ ወደፊት የምንመለከተው ይሆናል። ይሁን እንጂ በክሉኒ የተጀመረው የተሀድሶ እንቅስቃሴ በመከታተል ለተካሄዱት የሮማውያን የገዳማት እንቅስቃሴዎች በር ከፋች በመሆን ዘለቄታነት ያላቸውን ውጤቶች ለማስገኘትም በቅቷል።

በክሉኒ ያለው ገዳም የተመሠረተው በሚከተለው መንገድ ነበር። በ909 ዓ.ም. የአክዊቴይን መስፍን የነበረው ዊሊየም ለነፍሱ ደኅንነት ማስገኛ ይሆን ዘንድ የሌላ ገዳም የመነኮሳት አለቃ ለነበረው ለቤርኖ የዚህን ገዳም እልቅናና መተዳደሪያ ሰጠው። ቤርኖም በክሉኒ አዲስ የሆነ ገዳም በምሥራቅ ፈረንሳይ መሠረተ። በገዳሙ መተዳደሪያ ደንብ መሠረት ከዓለማዊም ሆነ ከኤጲስ ቆጶሳት ቁጥጥር ገዳሙ ነጻ ከመሆኑም ራሱን በራሱ ማስተዳደር የሚችልና በፓፑ ጥበቃ ስር ነበር። ከ800 ዓ.ም. እስከ 850 ዓ.ም. ባሉት ጊዜያት ቤርኖና አዶ ሁለቱም ችሎታና መልካም ባሕርይ ያላቸው መሪዎች ነበሩ። መልካም አርአያነታቸው ለሌሎች በመትረፉም፥ በቤነዲክታውያን ሥርዓት ይመሩ የነበሩ ብዙ ገዳማትና ዝነኛውም የሞንቴ ካሲኖ ገዳም ጭምር በክሉኒ ገዳም ሥርዓት ይመሩ ጀመር።

በቀድሞው የገዳማት አስተዳደር እያንዳንዱ ገዳም የራሱ የሆነ የመነኮሳት አለቃ ያለውና ከሌሎች ገዳማት የተለየ የራሱ አስተዳደርና አንድ ዓይነት ሥርዓት ነበረው። የክሉኒ የመነኮሳት አለቃ ግን በእርሱ አማካይነት ለተመሠረቱትም አዳዲስ ገዳማት ሆነ በቁጥጥሩ ስር ለሚገኙት ለሌሎች ገዳማትም ሁሉ የበላይ ሆነ። ይህም አዲስ ሁኔታ፥ በክሉኒ የመነኮሳት አለቃ በሚመራው አንድ ወጥ የገዳማት አስተዳደርና ማዕከላዊ መሪ በሆነውና በፓፑ መካከል እጅግ የቀረበ የሥራ ሁኔታ ለመፍጠር አስቻለ። በ12ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ቁጥራቸው ከ1100 በላይ የሆኑ ገዳማት በክሉኒ አስተዳደር ስር ይመሩ ነበር።

የክሉኒ መሪዎች ሁሉም ካህናቶች እግዚአብሔርን ለማገልገል ለተሃድሶ ጥሪ አድርገውላቸው ነበር። በዚህም መሠረት የቤተ ክርስቲያን አገልግሎቶችን በገንዘብ መግዛትና መሸጥ (ሳይምኒ) ከማውገዛቸውም፥ በቤተ ክርስቲያን ውስጥ በዘመድ አዝማድ መሸሸምን (ኔፖቲዝም) አጥብቀው ይዋጉ ነበር። ለካህናቶቹ ሦስተኛው አስፈላጊ ነገር ለለበሲ (በድንግልና) መኖር ነበር። ሙሉ ጊዜያቸውን ለቤተ ክርስቲያን አገልግሎት የሚሰጡ ሰዎች፥ ትኩረታቸው በቤተ ክርስቲያን ጉዳዮች ላይ ብቻ እንዲሆን ለማድረግ ሊያገቡም ሆነ ቁባት ሊያስቀምጡ አይፈቀድላቸውም ነበር። የክሉኒ መነኮሳት በተጨማሪም ቤተ ክርስቲያን ዓለማዊ ቁጥጥር ሊያደርጉበት ከሚችሉ መሳፍንት ነገሥታትና ከበላይ ባለሥልጣኖች ነጻ ልትሆን ያስፈልጋል በማለት አጥብቀው ይከራከሩ ነበር። ይህ የተሃድሶ መመሪያ በተከታታይ ሥልጣን በያዙት ፓፖችና በክሉኒክ ገዳማት ትብብር ተግባራዊ ሆነ። ሥነ ሥርዓት የተሞላበትና ዓለማዊ ደስታን የካደ ሕይወት በአዲስ ትኩረት መታየት ጀመረ።

የክሉኒክ የተሀድሶ እንቅስቃሴ ከፍተኛነትና ጽኑ ፍላጎት በሌሎች አካባቢዎችም አርአያ ለመሆን በቃ። የክሉኒ ሰዎች ጥሩ የሆነ የገዳም ትምህርት ቤት አቋቋሙ። ይህ ትምህርት ቤት የመካከለኛው ዘመን የጋራ ቋንቋ ላቲን እንዲሆን ረድቷል። በመጨረሻም የመስቀልን ጦርነቶች (ክሩሴዶች) በቅድስት አገር የሚኖሩ እስላሞች ላይ እንዲፈነዳ ያደረገው እንቅስቃሴ ከክሉኒክ ገዳማት የተጀመረ በመሆኑ ይህም ላስገኘው ውጤት ቤተ ክርስቲያን ባለውለታቸው ናት። ለማጠቃለል የክሉኒክ ገዳማት ሚሲዮናዊነት ላበረከተው አስተዋጽኦ ማዕከል በመሆን ሲያገለግሉ ቆይተው የገዳሙ አስተዳደር ሥርዓት በ1790 ዓ.ም. በሕግ እንዲታገድ ተደረገ።

ሠ. በቂ ችሎታ ያላቸው የቤተ ክርስቲያና መሪዎች፤

ከ800-1054 ዓ.ም. ባለው ክፍለ ጊዜ የነበሩ አብዛኞቹ ፓፖች ምግባረ ብልሹዎችና ደካሞች ቢሆኑም ችሎታን ከጥንካሬ ጋር በጥምረት አዋህደው የያዙ አያሌ መሪዎችም አልታጡም። ከ858-867 ዓ.ም. ፓፕ የነበረው ኒኮላስ 1ኛ ብቁ ችሎታ ከነበራቸው ሰዎች መካከል አንዱ ነበር። በጽሑፍም ሆነ በተግባር የፓፑን የበላይነት ለማስከበር አጥብቆ ታግሏል። በተጨማሪም ለእውነተኛ ምእመናን ለደህንነታቸውም ሆነ ስለማናቸውም መንፈሳዊ ጉዳይ ከነገሥታትና ከገዢዎች በላይ ኃላፊነት ያለበት ፓፑ መሆኑንም ጨምሮ ያስተምር ነበር። ለዚህ አባባሉ ድጋፍ ይሆን ዘንድ የሱዶ ኢዞዶሪያን ዲክሪተል (የአስመሳዩ ኢሶዶሪያን ድንጋጌዎች) ብዙ ጊዜ ይጠቀምባቸው ነበር።

ኒኮላስ 1ኛ በጳጳሳቱም ላይ ሆነ በምድራዊ ገዢዎች ላይ ሥልጣኑንና ኃይሉን አስመስክሯል። ለምሳሌ በዚያን ጊዜ የሎሬን መስፍን የነበረው ሎቴር 2ኛው ቱቤርካ የተባለች ሚስቱን ያገባው በተለይ ለፖለቲካዊ ምክንያት ስለነበረ፤ እርሷን ገሸሽ በማድረግ ቫልድራካ ከተባለች ሌላ ሴት ጋር ፍቅር ይዞት ነበር። በመሆኑም እራሱ የሲኖድ ስብሰባ በመጥራት ጳጳሳቱ የፍች ፈቃድ እንዲሰጡት ካደረገ በኋላ ሕጋዊ ሚስቱን በመፍታት ቫልድራካን አገባ። ፓፕ ኒኮላስ ግን አድራጎቱን በመቃወም፤ በጳጳሳቱ ላይ እርምጃ ከመውሰዱም፤ ሎቴር ለፈጸመው የሥነ ምግባር ብልሹነት እንዲፀፀትና የቀድሞዋን ሚስቱን እንዲመልስ ለማስገደድ ችሏል።

ኒኮላስ አንድ ጳጳስ አቤቱታ እስካለው ለፓፑ በቀጥታ ጉዳዩን የማቅረብ መብት እንዳለው ከመደንገጉም፤ ውሳኔውንም በተግባር አስመስክሯል። ለምሳሌ ሂንክማር የተባለው የሪምስ ሊቀ ጳጳስ የስዋሶን ጳጳስ ራተድን ከስልጣኑ ባስወገደ ጊዜ ኒኮላስ የሂንክማርን ውሳኔ በማገድ ራተድን ወደ ጳጳስና አገልግሎቱ እንዲመልሰው አስገድዶታል።

ኒኮላስ በዚህ ሳይወስን በፓርትርያርክና በቁስጥንጥንያ የምሥራቁ ንጉሠ ነገሥት ላይ 'ጭምር ሥልጣን እንዳለው ለማሳየት ሞክሯል። በአጎቱ በባርዳስ ገፋፊነት ግብረ ገባዊ ያልሆነ አድራጎት የፈጸመው ንጉሠ ነገሥቱ ሚካኤል ፓትርያርክ እግናጢዮስን ከሥልጣን በማውረድ በ858 ዓ.ም. ምሁር የነበረውን ፎቲየስ የተባለ ሌላ ፓትርያርክ ሾሞ ነበር። ለዚህም ምክንያቱ እግናጢዮስ ጥፋተኛነቱ በግልጽ ለታወቀው ለባርዳስ ሥጋ ወደሙ አላቀብልም ማለቱ ብቻ ነበር። በዚህ የተነሣ እግናጢዮስ አቤቱታውን ለኒኮላስ 2ኛ ስላቀረበ፤ ኒኮላስም ፎቲየስን እስከማውገዝ ድርሶ ነበር። በዚሁ ሳቢያ በፎቲየስ የሚመራው የምሥራቃዊዋ ቤተ ክርስቲያን ሲኖዶስ የምዕራቢን ቤተ ክርስቲያን በመናፍቅነት ከሰሰ። ለዚህም ክስ መሠረት የሆነው በምዕራቡ ቤተ ክርስቲያን የእምነት መግለጫ ላይ መንፈስ ቅዱስ የሰረፀው ከልጁና ከአብ ነው የሚል ዓረፍተ ነገር ተጨምሯል የሚለው ሰብብ ነበር። በዚህም በሁለቱ የቤተ ክርስቲያን ክፍሎች ያለው አለመግባባት እየተባባሰ ሄደ። ምንም እንኳን ኒኮላስ በምዕራብ በሚገኙ የቤተ ክርስቲያንና የመንግሥት ገዢዎች ላይ ያለው የበላይነት ቢረጋገጥም በምሥራቁ ክፍል ግን ሳይሳካለት ቀረ።

በኒኮላስ 1ኛና በሌዮ 9ኛ መካከል በፓፑ መንበር ላይ የተቀመጡ መሪዎች አንዳንዶቹ እጅግ ደካማ ነበሩ። ይህ ግን የፓፖች እጥረት ስለገጠመ የተፈጠረ ችግር አልነበረም። ምክንያቱም በዚያን ክፍለ ጊዜ ብቻ ከ40 የሚበልጡ ፓፖች በሮም መንበረ ጳጳስና ላይ በመቀመጣቸው ነው። በተለይ መንበረ ጳጳስናውን በማስመልከት አሳፋሪ የሆነ ድርጊት በመፈጸም ላይ መሆኑ የተከሰተው በ11ኛው ክፍለ ዘመን መካከል ላይ ነበረ። ቤኔዲክት 9ኛ የተባለው ፓፕ፤ ለሮሙ መንበር ብቁ ሆኖ ስላልተገኘ ከሥልጣኑ ተባርሮ በምትኩ ሲልቬስተር 3ኛ በፓፑ ዙፋን ላይ ተቀመጠ። ቤኔዲክት በ1045 ዓ.ም. ወደ ሮም ከተመለሰ በኋላ ጎርጎርዮስ 6ኛ በመባል ለተሰየመው ሰው የቀድሞውን የፓፕነት ሥልጣኑን በብዙ ገንዘብ ሸጠለት። ሆኖም ግን በተግባራዊ ሂደቱ ውስጥ ቤኔዲክት አሁንም የሸጠውን ሥልጣን ለመተው ፈቃደኛ ሳይሆን ቀረ። ስለዚህ በዚህ ጊዜ ትክክለኛቹ የሮም መንበር ይገባናል ባዮች ሦስት ሰዎች ሆኑ። ከ1017-1056 ገደማ የኖረውና በዚያን ጊዜ የቅዱሱ የሮም መንግሥት ንጉሠ ነገሥት የነበረው ሄንሪ 3ኛ መፍትሔ ለማስገኘት በ1046 ዓ.ም. በሱትሪ ጉባኤ ጠራ። በጉባኤውም ውሳኔ ቤኔዲክትና ሲልቬስተር ከሥልጣን ሲወገዱ ጎርጎርዮስም ከሥልጣን ወርዶ በቀሌምንጦስ 2ኛ ተተካ። ቀሌምንጦስ ወዲያውኑ ከመሞቱም በእርሱም እግር በሄንሪ የተሾመው ተከታዩም ፓፕ ተመሳሳይ ዕድል ገጠመው። በመጨረሻም ሄንሪ የአክስቱ ልጅ የሆነውን ብሩኖን ፓፕ ሌዮ 9ኛ አድርጎ ሾመው።

ከዚህም በሌላ 9ኛ መሾም፡ በኒኮላስ 1ኛና በሌላ 9ኛ መካከል የነበረው ረጅሙ የደካማ ፓፖች መንበረ ጽጵስና አከተመ። ምክንያቱም ሌዩና ከእርሱ ቀጥለው የተከተሉት ፓፖች በክሉኒያክ መመሪያ የሚሠሩ ጠንካራ ሰዎች በመሆናቸው ነበር። ይህ የሱትሪ ጉባኤ በመካከለኛው ዘመን ከነበረው የፓፖች ታሪክ ውስጥ ከፍተኛ ድክመት የተንጸባረቀበት በመሆኑ ሲታወስ የሚኖር ነው። ኒኮላስ 2ኛ በሽምበርትና ብቁ ችሎታ ባለውና ኋላ ጎርጎርዮስ 7ኛ በሆነው ሒልዲብራንድ እየተረዳ በሰጠው አመራር፡ የወደፊቱ የፓፖች ምርጫ በሮማ ነዋሪዎች ድምጽ ብልጫ መወሰኑ ቀርቶ ከ1059 ዓ.ም. ጀምሮ በሊቃነ ጳጳሳት (ካርዲናሎች) ስብሰባ እንዲወሰን ተደረገ። ከዚያም በኋላ የፓፑ ሥልጣን እያደገ ከመሄዱም፡ የመጨረሻው ከፍተኛ ደረጃ በኢኖሰንት 3ኛ እስከተደረሰበት ጊዜ ድረስ በአውሮፓ ጉዳዮች ላይ ከፍተኛ ተጽዕኖ ለማሳደር ችሎ ነበር።

በምሥራቅ የምትገኘዋ ቤተ ክርስቲያን ግን እስላሞች የምሥራቁን መንግሥት ሙሉ ለሙሉ ለመቆጣጠር ያደረጉትን ሙከራ ለመግታት በከፈለችው መሥዋዕትነት ከመዳከሟም፡ በዚያን ዘመን የተነሡት ነገሥታት የውስጥ ጉዳዮቿን ለመቆጣጠር በሚያሳዩት ጣልቃ ገብነት አቅም አንሷት ነበር። እንደዚሁም የደማስቆስ ዮሐንስ ካበረከተው ከፍተኛ ሥራ በኋላ የሥነ መለኮት ትምህርት እንቅስቃሴ አልባነት በምሥራቁ ቤተ ክርስቲያን ዘንድ በመስፈኑ ምንም መሻሻል ለማሳየት አልቻለችም ነበር። ስለዚህ የሮምን ፓፖች መንፈሳዊና ምድራዊ ሥልጣን ላለመቀበል ተቃውሞ ለማቅረብ በምትችልበት ሁኔታ ላይ አልነበረችም። በመጨረሻም በሁለቱ የቤተ ክርስቲያን ክፍሎች መካከል ያለማቋረጥ እያደገ የሄደው ጥላቻ በ1054 ዓ.ም. ከከረረ ደረጃ ደርሶ ለመከፋፋል አበቃቸው። በዚህ ታሪካዊ መከፋፈልም ሁለት ታላላቅ የክርስትና ሃይማኖት ዘርፎች ተፈጠሩ። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ በመካከላቸው ያደረጉት ግልጥ ግንኙነት በጣም ጥቂት ነው።

II. የግሪክ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን አጀማመር፤

በምሥራቅ የነበረችው ቤተ ክርስቲያን የምዕራቧን ቤተ ክርስቲያን ያህል እራሷን የቻለችበት ጊዜ የለም። ምክንያቱም ምንጊዜም በንጉሠ ነገሥቱ ዓይነቁራኛ ስር ከመሆኗም ሌላ፡ የምዕራቧ ቤተ ክርስቲያን በጨለማው ዘመን ባህላዊ ለውጥ ውስጥ ባለፈችበት ጊዜ ሁሉ፡ የምሥራቁ ቤተ ክርስቲያን የግሪክና የሮምን ባህል ጠብቆ ለማቆየት ብዙ መሥዋዕትነት መክፈል ነበረባት። በተጨማሪም የሮም መንግሥት ከወደቀ በኋላ በምዕራብ የምትገኘዋ ቤተ ክርስቲያን ከመንግሥት አካባቢ የጎላ የፖለቲካ ተቀናቃኝነት አልገጠማትም። በተጨማሪም ከመንግሥቱ መውደቅ ጋር ተያይዞ የመጣውን ባህላዊ ውዥንብርና ሕገወጥነት ለመቋቋም ያካሄደችው ትግል በውጤቱ ጠንካራ ለመሆን አብቅቷታል።

ሀ. የምሥራቅና የምዕራብ አብያተ ክርስቲያናት ልዩነቶችና ለመከፋፈል ያበቋቸው ምክንያቶች ፤

ቆስጩጢኖስ በ330 ዓ.ም. ዋና ከተማውን ወደ ቁስጥንጥንያ ባዞረ ጊዜ የምሥራቅና የምዕራብ መከፋፈል በፖለቲካ ብቻ ሳይሆን በአብያተ ክርስቲያኑም ጭምር ለመሆኑ መንገዱን ጠረገ። ከዚህም ሌላ በ395 ዓ.ም. ቴዎዶስዮስ የመንግሥቱን የምሥራቅና የምዕራብ ክፍለ ግዛቶችን በተለያዩ የአስተዳደር መመሪያዎች ከመከፋፈሉም ለእያንዳንቸው ርእሰ ብሄር ሰየመላቸው። በተለይም በ5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጨረሻ ላይ የምዕራቡ የሮም መንግሥት በመውደቁ ክፍፍሉ ሙሉ በሙሉ ግልጥ ሆነ። በምሥራቅ የነበረችዋ ቤተ ክርስቲያን በንጉሠ ነገሥቱ ስር ብትሆንም የሮማ ፓፑ ግን እጅግ ሩቅና ከቁጥጥሩ ውጪ ከመሆኑም፡ በምዕራቡ ዓለም ተሰሚነት ያለው የፖለቲካ ኃይል ባለመኖሩ ፓፑ በዚህ አጋጣሚ በአስጊ ሁኔታዎች ጊዜ የዓለማዊውም የመንፈሳዊውም መሪ ለመሆን በቃ። በምሥራቅ ነገሥታቱ ልክ እንደ ፓፑ የቤተ ክርስቲያኗ የበላይ ሲሆኑ በምዕራብ ደግሞ ፓፑ እንደ ነገሥታቱ ባለሙሉ ሥልጣን ነበር ለማለት ይቻላል። ይህም ሁለቱ አብያተ ክርስቲያናት በዓለማዊው ኃይል ንጽጽር ሲታዩ ፍጹም የተለያዩ ገፅታ እንደነበራቸው ያሳያል።

እንደዚሁም የምዕራባውያን ምሁራዊ አመለካከት ከምሥራቃውያኑ የተለየ ነበር። ላቲናውያን የሆኑት ምዕራባውያን የበለጠ ትኩረት የሚሰጡት ተግባራዊ ለሆኑ ጉዳዮች ከመሆኑም እንደ ምሥራቁ የኦርቶዶክስ (ዶግማ) ቀኖና (የእውነተኛ ትምህርት ቀጥተኛ አቋም) ለመፍጠር የሚያጠፉት ጊዜ በጣም ጥቂት ነበር። በግሪካውያን አእምሮ አስተሳሰብ የሚመሩት ምሥራቃውያን ለሥነ መለኮት ትምህርት ችግሮች በፍልስፍና ትንተና ላይ የተመሠረተ መፍትሔ ለመስጠት ይሞክሩ ነበር። ከ325-451 ዓ.ም. የተነሡት የሥነ መለኮት ትምህርት ውዝግቦች አብዛኛዎቹ የተፈጠሩት በምሥራቁ ክፍል ሲሆኑ፡ ተመሳሳይ የሆነ የሥነ መለኮት ትምህርት ችግር በምዕራቡ ያጋጠመበት ወቅት አልፎ አልፎ ነበር።

በሁለቱ አብያተ ክርስቲያናት መካከል ያለው ሌላው ልዩነት የካህናት ሳያገቡ (ሰለበሲ) የመኖር ጉዳይ ነው። ከጽጵስና ስልጣን በታች ያለ ማንኛውም አገልጋይ ለማግባት እንደሚችል በምሥራቁ ቤተ ክርስቲያን ሲደነገግ በምዕራብ ግን ለማንኛውም አገልጋይ ካህን ማግባት የተከለከለ ነበር። አንዳንድ ጊዜ በዚያ ማሳደግ ወይም ያለማሳደግ ጉዳይ እንኳን ያለመስማማት ይፈጠር ነበር። በምዕራብ የሚገኙ ካህናት ዒማቸውን መለጨት ሲችሉ በምሥራቅ የሚገኙ ሁሉ ግን ዒማቸውን ማሳደግ ነበረባቸው። በተጨማሪ ምዕራባውያን በላቲን ቋንቋ በመጠቀም የሚያዘወትሩ ሲሆን ምሥራቃውያን ግን ወደ ግሪክ ቋንቋ ያደሉ ነበር። ይህም

አንዳንድ ጊዜ ወደ አለመግባባት ያመራ ነበር። ቋንቋቸውና ባህላቸው የተለያዩ ነበሩ። እነዚህና የመሳሰሉት ችግሮች በአሁኑ ትውልድ ዘንድ እንደቀላል ነገር ቢታዩም ለዚያን ወቅት ለነበሩት ለሁለቱም የቤተ ክርስቲያን ክፍሎች ግን እጅግ ታላቅ ዋጋ ያላቸው ነበሩ።

ሁለቱ አብያተ ክርስቲያናት በሥነ መለኮት ትምህርት ጉዳይም ይጋጩ ነበር። በ867 ዓ.ም. በምሥራቅ የነበረው ፓትርያርክ ፎቲየስ፣ ፓፕ ኒኮላስ 1ኛንና የምዕራብ ቤተ ክርስቲያንን በመናፍቅነት ሲከሰቱ ለዚህ ዋናው ምክንያቱ፣ የምዕራብ ቤተ ክርስቲያን በኒቅያ የእምነት መግለጫ መሠረት፣ የመንፈስ ቅዱስን ከወልድ መስረፅ የሚያመለክተውን የ‘ፊሎክዌ’ አንቀፅ በመከተሏ ነበር። የምዕራብ ቤተ ክርስቲያን መንፈስ ቅዱስ የሰረፀው ከአብም ከወልድም ጭምር መሆኑን የተቀበለች ሲሆን የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን ግን ከአብ ብቻ ነው የሰረፀው ባይ ነበረች።

ቀጥሎም ጠንከር ያሉ ሌሎች ውዝግቦች እየተፈጠሩ በመሄዳቸው በምሥራቅና በምዕራብ መካከል የነበረውን ግንኙነት መራራ አደረጉት። የእያንዳንዱ ውዝግብ ውጤት ባላንጣነታቸውን እያካረረው ሄደ። ገና በ2ኛው ክፍለ ዘመን መካከል ላይ የትንሣኤ በግል መከበር ያለበት መቼ ነው? የሚለው ጥያቄ በሁለቱ አብያተ ክርስቲያናት መካከል የነበረውን የሰመረ ግንኙነት የሚያሻክር ሁኔታ ፈጥሮ ነበር። (ምዕራፍ 8 ገፅ--ን ይመልከቱ)። ይህም ጥያቄ በሁለቱ አብያተ ክርስቲያን ዘንድ የነበረው መልካም ግንኙነት ሰላማዊ ሆኖ እንዳይዘልቅ የምንጊዜም እንቅፋት ሆኖ ቆየ።

እንደዚሁም በ8ኛውና በ9ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን የተነሣው አይኮኒካስቲክ (ምስሎችንና ስእሎችን የማምለክ) ውዝግብ በርካታ ጠንካራ ስሜቶችን ፈጠረ። የምሥራቁ ንጉሠ ነገሥት ሊዎ 3ኛ በ726 ዓ.ም. ለምስሎችና ለስእሎች የሚደረግ ማንኛውንም ዓይነት ስግደት ከለከለ። ቀጥሎም በ730 ዓ.ም. የመነኮሳትን ኃይል ለመገደብና የእስላሞችን ጣዖት አምላኪዎች ናችሁ የሚለውን ክስ ለመከላከል፣ ከመስቀል ቅርፅ በስተቀር ማንኛውም ዓይነት ስእልና ቅርፅ ከቤተ ክርስቲያን እንዲወገድና እንዲደመሰስ አደረገ። የቤተ ክርስቲያን ሹማምንት ባልሆኑ ሰዎች በምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን ላይ የተላለፈው የአምልኮት ገደብ በገዳማትና በአድባራት ባሉ መነኮሳትና ካህናት ዘንድ የግል ጥቅማቸውን ስለሚነካ ከፍተኛ ተቃውሞን አስነሣ። በምዕራቡ ግን ፓፑም ሆነ ንጉሠ ነገሥቱ ቻርለማኝ ጭምር የመለኮታዊ እውነታን በሚያሳይ ስእልም ሆነ ቅርፅ መጠቀምን ይደግፉ ነበር። ይህም የምዕራባውያን በምሥራቃውያን ቤተ ክርስቲያን የውስጥ ጉዳይ ጣልቃ መግባት በሁለቱ አካባቢዎች ያለውን ጠላትነት እየከረረ እንዲሄድ አደረገው። በምዕራብ ያለችው ቤተ ክርስቲያን ምስሎችንና ቅርጾችን በአምልኮ ጊዜ መጠቀሟን ቀጠለች። በምሥራቅ ያለችው ቤተ ክርስቲያን ግን ማናቸውንም ቅርጾች ከማስወገዷም የተቀደሱ ስእሎች ከምትላቸው ውስጥ በተለይ የክርስቶስን ስእሎች ለማምለክ ሳይሆን ጥልቀት ላለው አክብሮት ብቻ አስቀረች። አምልኮ የሚገባው ለእግዚአብሔር ብቻ ነው የሚል እምነት ነበራት።

ቀደም ሲል እንደተመለከትነው በተለይ የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን ፓትርያርክ በ9ኛው መቶ ክፍለ ዘመን አጋማሽ ላይ በሚሾምበት ወቅት፣ ምርጫው ሥነምግባርን የተከተለ መሆኑ ቢታመንበትም የምዕራቡ ቤተ ክርስቲያን ፓፕ ኒኮላስ 1ኛ ያደረገው ጣልቃ ገብነት ምሥራቆችን እጅግ አስቆጥቷቸው ነበር። ኒኮላስ በዚህ በምሥራቅ ላይ ያደረገው የሹመት መከራው ውጤታማ ባይሆንም እንኳን በምሥራቅ የነበሩ አብዛኛዎቹ የሃይማኖት መሪዎች የምዕራቡ በምሥራቃውያን ጉዳይ ጣልቃ መግባት ከመኮነናቸውም ቀደም ሲል የነበረውን የጥላቻ ስሜታቸውን አጠናክረው።

ለ. የ1054 ዓ.ም. መለያየት (ክፍፍል)፤

ለ1054 ዓ.ም. የመጨረሻው ውዝግብ መንስኤ የሆነው እንደ እውነቱ ሲታይ በጣም ቀላል የሆነ ምክንያት ነበር። ከ1043-1059 ዓ.ም. የቁስጥንጥንያ ፓትርያርክ የነበረው ማይክል ሰሩላሪየስ በምዕራብ የነበረችዋን ቤተ ክርስቲያን በቅዱስ ቁርባን ወቅት እርሾ በሌለው ህብስት ተጠቅማለች በማለት አወገዘ። ይህ ሥርዓት ከ9ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ወዲህ በምዕራብ ቤተ ክርስቲያን እያደገ የመጣ ልምምድ ነበር። ፓፕ ሌዮ 9ኛ ለዚህ ችግር መፍትሔ ለማስገኘት ሊቀ ጳጳስ (ካርዲናል) ኸምበርትንና ሌሎች ሁለት ተወካዮችን ወደ ምሥራቅ ላከ። ይሁን እንጂ ውይይቱ በቀጠለ ቁጥር የአመለካከት ልዩነታቸው እየሰፋ በመሄዱ፣ ሐምሌ 16ቀን 1054 ዓ.ም. የሮም ተወካዮች ፓትርያርኩንና ተከታዮቹን የሚያውግዝ መግለጫ በቅዱስ ሶርያ ካቴድራል ቤተ ክርስቲያን መሠዊያ ላይ አወጡ። ፓትርያርኩ ላለመሸነፍ ሲል ወዲያውኑ ጉባኤ በመጥራት የሮምን ፓፕና ተከታዮቹን እንደ እርኩሳን እንዲቆጠሩና ብሎም እንዲወገዙ አደረገ። ይህ ለክርስትና የመጀመሪያ የሆነው ታላቁ መለያየት የቤተ ክርስቲያንን አንድነት ከፈለው። ከዚህ ጊዜ ጀምሮ የሮማ ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያንና የግሪክ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ተለያይተው የራሳቸውን መንገድ ሄዱ። ይህ አንዱ ቤተ ክርስቲያን ሌላውን የማውገዝ ጉዳይ ታህሳስ 7 ቀን 1965 ዓ.ም. በጳውሎስ 6ኛና በአቴናጎራስ እስከተወገደ ድረስ ቀጥሎ ነበር።

አንድነት (ኤኪዩሚኒካል) ዳግመኛ ለመመሥረት በዘመናችን የአንዳንድ አብያተ ክርስቲያን መሪዎች ቢሞክሩም ከሮም ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያንና ከግሪክ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ያገኙት ድጋፍ ይህን ያህል አልነበረም። እንደውም ይህ እንቅስቃሴ እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ የፕሮቴስታንቶች እንቅስቃሴ ብቻ ሆኖ ነበር። ከሁለቱም አብያተ ክርስቲያን ማናቸውም ቢሆኑ የየራሳቸው እምነት ተቀባይነት እስካላገኘ የአንድነቱን እንቅስቃሴ አልፈለጉትም። እርግጥ የምሥራቅ አብያተ ክርስቲያናት ከፕሮቴስታንት እምነት ጋር ስለአንድነት ለመመካከር ፈቃደኛነት አሳይተዋል።

የ1054 ቱ የቤተ ክርስቲያን ክፍፍል - የሮማ ካቶሊክ - የግሪክ ኦርቶዶክስ - የክፍፍሉ መስመር

ሐ. የመለያየቱ ውጤቶች፤

የምሥራቅንና የምዕራብን ቤተ ክርስቲያን ከከፋፈለው ከዚህ መራራ ሁኔታ በኋላ ቤተ ክርስቲያንን በኤኪሜኒካል (በዓለም አቀፍ ደረጃ) አንድ ለማድረግ የተሞከረው ማንኛውም እንቅስቃሴ እጅግ አስቸጋሪ ሆኖ ነበር። የክርስቲያኖችን

ይህ መከፋፈል በምሥራቅ ያለችውን ቤተ ክርስቲያን የምዕራብን ቤተ ክርስቲያን እንድትጠነከር ካደረጓት አስፈላጊና ጠቃሚ ሁኔታዎች ተገልገለዋል እንድትቆይ አድርጓታል። የከተሞችና አገሮች እንዲሁም የመካከለኛ መደቦች መፈጠርና ማደግ፣ ሬክሃንስ ባህላዊ እንቅስቃሴና ዘመነ ተሐድሶን የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን አልተጠቀመችባቸውም። በምዕራብ ያለችው የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ግን ለእምነቷ መስፋፋት ጠቃሚ የሆኑት በመቀበልና በማዋሃድ፣ ጎጂ የሆኑትን በመቃወም እጅግ ጠንካራ ለመሆን በቃች።

ይሁን እንጂ በምሥራቅ የነበረችባ ቤተ ክርስቲያን በዚህ ክፍለ ዘመን በአንዳንድ ሚሲዮናዊ ሥራዎች ተጠምዳ እንደነበር የሚካድ አይደለም። በ864 ዓ.ም. በሪስ የተባለው የቡልጋሪያ መሪ የቁስጥንጥንያን እምነት ተቀበለ። ሞሬቪያንን ለክርስትና ያሸነፉት የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን ተከታዮች ቁርሎስና መቶዲየስ ቢሆኑም ሞሬቪያን ግን በመጨረሻ በቁስጥንጥንያ ሳይሆን በሮማውያን ቤተ ክርስቲያን ስር ሆነች። በተለይ ፓትርያርኩ በረጂያ በተደረገው የሚሲዮናዊነት ሥራ የበለጠ ውጤታማ ሆኖ ነበር። አልጋ የተባለች ልዕልት በ955 ዓ.ም. ክርስትናን ከመቀበሏም ከ956-1015 ዓ.ም. የኖረውን የልጅ ልጇን ንጉሥ ቭላደሚርን በማሳመን በ988 ዓ.ም. ክርስትናን እንዲቀበል አደረገች። ይህ ወቅት ምሥራቃዊ ክርስትና በረጂያ ለመጀመሪያ እንዲታወቅ የተደረገበት ነው። ረጂያ ከምሥራቅና ከመካከለኛው አውሮፓ በርካታ አገሮች ጋር ተደብላ የቁስጥንጥንያን ፓትርያርክ የበላይነት ተቀበለች። ማግያር የተባሉትም ነገዶች ወደ ክርስትና ተለወጡ።

በ7ኛው መቶ ክፍለ ዘመን እስልምና የፈጠራቸው አስደንጋጭ ሁኔታዎች፣ ማለትም የብዙ ሰዎች ወደ እስልምና መግባትና የቤተ ክርስቲያን ሀብትና ንብረት መወሰድ፣ እንደዚሁም በምስሎች አጠቃቀም የተነሳ ሁለት ክፍለ ዘመናት ያህል የፈጀው ያለመረጋጋት፣ በምሥራቅ ያለችውን ቤተ ክርስቲያን የመሻሻልና የእድገት እርምጃ ገትቶታል። እስካሁን ዘመን ድረስ የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን በአምልኮ ሥርአት፣ በአስተዳደር ቅርፅና ይዘትም ሆነ በሥነ መለኮት ትምህርት ያሳየችው ጥቂት እድገት ብቻ ነው። ምንም እንኳን የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን በመጀመሪያዎቹ ክፍለ ዘመናት የቤተ ክርስቲያን ታሪክ የሥነ መለኮት ትምህርት አደረጃጀትን በማስመልከት መሪነቱን የያዘች ብትሆንም፣ የምዕራብ ቤተ ክርስቲያን በዓለም ያላትን ዓይነት ተቀባይነት ግን ለማግኘት አልቻለችም።

የሮም መንበረ ጳጳስና ኃያልነት (1054-1305)

ምዕራፍ 21

የፓፖቹ ሥልጣን ገናናነት ፤

የሮም ፓፖች ከምንጊዜውም ይልቅ ዓለማዊ የሆነ ከፍተኛ ስልጣንን የተለማመዱት ጊዜ ቢኖር ከ1054 - 1305 ዓ.ም. ያለው ወቅት ነበር። ለምሳሌ ሂሳብ-ብረንድ የቅዱሱን የሮም መንግሥት ንጉሠ ነገሥት እንደ በታቸ ይቆጥረው ነበር። እንደዚሁም ኢኖሰንት 3ኛ በማደግ ላይ ያሉትን የመንግሥታት መሪዎች ፈቃዱን እንዲፈጽሙ ያስገድዳቸው ዘንድ በቂ ኃይል አግኝቶ ነበረ። በመጀመሪያዎቹ ጊዜያት የተነሡትን የመስቀል ጦርነቶች (ክሩሴዶች) ለማቀጣጠል የበቁትም ፓፖች ነበሩ። በዩኒቨርሲቲዎች የሥነ መለኮትና ስኮላስቲሲዝም (ዘመነ ሊቃውንት) ትምህርቶች መስፋፋት በበኩሉ ለፓፖቹ ሥልጣን ምሁራዊ መሠረት አስገኝቶላቸው ነበር። በሌላም በኩል የገዳማት እንቅስቃሴ ተሃድሶ ታዛዥና ቀናተኛ የሆኑ መነኮሳትን በማፍራት ለመንበረ ጳጳስናው ከፍተኛ አስተዋጽኦ አድርጓል። ፓፖቹ ከየትኛውም ጊዜ እጅግ የላቀ ፍፁም ሥልጣንን በአውሮፓ ውስጥ የተለማመዱት በእነዚህ ክፍለ ዘመናት አጋማሽ ላይ ነበር። ሆኖም ወዲያውኑ በፈረንሳይና በእንግሊዝ የተነሣውን የብሔራዊ ስሜት እንቅስቃሴና አፈንጋጭ ቡድኖችን መቆጣጠር አስቸጋሪ የሚሆንበት ጊዜ ተፈጥሮ ነበር።

I. ጎርጎርዮስ 7ኛ የፓፑን ሥልጣን አሳወቀ፤

ሀ. ከመንበረ ጳጳስናው በስተጀርባ ያለው ኃይል፤

በመካከለኛው ዘመን የፓፖች ታሪክ ውስጥ የላቀ ሚና የተጫወቱት ጎርጎርዮስ 7ኛና ኢኖሰንት 3ኛ ነበሩ። ሁለቱም ሰዎች እግዚአብሔር ለፓፑና ለዓለማዊው ገዢ በሰው ነፍስና ሥጋዊ አካል ላይ በእኩልነት የመፍረድ ሥልጣን ሰጥቷቸዋል ብለው አያምኑም ነበር። ፓፑ በአንድ ወገን በሰዎች ነፍስ ላይ ያለውን የመቆጣጠር ኃላፊነት ያገኘው እግዚአብሔር በምድር የገዢነት ሥልጣን ከሰጠው ሰው ሊሆን እንደማይችል ሲከራከር፤ ዓለማዊው መሪ ደግሞ በሰዎች ሥጋዊ አካል ላይ የልዑላዊነትን ሥልጣን የሰጠው ፓፑ ሳይሆን እግዚአብሔር እንደሆነ የበኩሉን የማሳመኛ ነጥብ ያቀርብ ነበር። ይሁን እንጂ ስማቸው የተጠቀሰው ሁለቱ ፓፖች በዓለማዊው ገዢ ላይ ሥልጣን እንዳላቸው ከመናገርም በተግባር ያሳዩ ሲሆን፤ ከእነሱ ቀጥሎ የመጡት ፓፖች ግን በዚህ ኃያል መሣሪያ አልተጠቀሙበትም። ከ1021-1085 ዓ.ም. አካባቢ የኖረው ሒሳብ-ብረንድ መሠረቱን በጣለው በዚህ የፓፑ ሥልጣን ላይ በመንተራስ በኋላ የተነሣው ፓፕ ኢኖሰንት በተጨማሪም በሥራ እንደተረጎመው ወደፊት የምናየው ይሆናል።

የሒሳብ-ብረንድ የሕይወት ታሪክ በሁለት እራሳቸውን በቻሉ ክፍሎች ተመድቦ ሊታይ የሚችል ነው። ይኸውም ራሱ ፓፕ ከመሆኑ ከ1073 ዓ.ም. በፊት ለመንበረ ጳጳስናው መጠናከር ከበስተጀርባ በመሆን ለሃያ ዓመታት ያበረከተውን ቀናና ከፍተኛ አስተዋጽኦ ያቀፈው አንዱ ክፍል ሲሆን፤ ሁለተኛው የታሪክ ዘመኑ ደግሞ ከ1073 እስከ ዕለተ ሞቱ 1085 ዓ.ም. ድረስ በፓፑነት ያሳለፈው ጊዜ ነው። ይህ ሰው ፓፕ ከመሆኑ በፊት በነበሩ አምስት ሌሎች ፓፖች ስር በማገልገል ተወዳዳሪ የማይገኝለት ለጳጳስና የሚስማማ መመሪያ አበርክቷል።

አነስተኛና ቀርፋፋ አካል እና ድምጸ ደካማ የነበረው ሒሳብ-ብረንድ በጣም ዝነኛ እንደ ክሉኒያክ የገዳማት የተሀድሶ መሪዎች እጅግ ቅን (ቀናተኛ) ? ? የነበረና ለእንቅስቃሴውም መጠናከር ያልተቆጠበ ጥረት ያደረገ ሰው ነበር። በተጨማሪ የቤተ ክርስቲያንን ሹመት በገንዘብ የመለወጥን ልማድ፤ የካህናትን ጋብቻና አገልጋይ ያልሆኑ ሰዎች በቤተ ክርስቲያን ውስጥ የሚኖራቸውን ሥልጣንና ኃላፊነት አጥብቆ የሚቃወም ነበር። ከዚያ ጊዜ አንሥቶ የካቶሊክ ካህናት በድንግልና ሥርዓት መኖር ጀመሩ።

ሒሳብ-ብረንድ ከፓፖቹ በስተጀርባ ተስሚነት ያለው ኃይል ለመሆን ዕድል የሰጠው ሌዮ 9ኛው፤ ሌሎችንም ምግባረ መልካምና ጥሩ ችሎታ ያላቸውን ሰዎች ከሮም ውጭ ድረስ በማሰባሰብና በኃላፊነት ደረጃ እንዲቀመጡ በማድረግ የታወቀ ሰው ነበር። በ4ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጀመሪያ አካባቢ በሮምና በአካባቢዋ የነበሩ አንዳንድ አብያተ ክርስቲያን ብቻ ለጥምቀት ሥርዓት እንዲያገልግሉ ሲመረጡ፤ የእነዚህም አብያተ ክርስቲያን መጋቢዎች ዋና ካህናት (ካርዲናል ፕሪስትስ) በመባል ይጠሩ ነበር። ከዚያን ቀደም ሲል ግን ለልግስናና ለበጎ ሥራ ተግባራት ምቹ ይሆኑ ዘንድ ሮምን በተለያዩ ወረዳዎች የመከፋፈሉ ሥራ የተጠናቀቀ ሲሆን የእነዚህ ክፍሎች ካህናት ደግሞ ዋና ዲያቆናት (ካርዲናል ዲክንስ) በመባል ይታወቁ ነበር። እንደዚሁም በሮም አካባቢ ያሉት ጳጳሳት ካርዲናል ጳጳሳት የሚሉ ስያሜ ተሰጥቷቸው ነበር። እነዚህ ሰዎች ኋላ የካርዲናል ኮሌጅ በመባል ለተጠራው ማዕከል እምብርት (መነሻ)? ሆነዋል። ሒሳብ-ብረንድም በሮሙ መንበረ ጳጳስና የፋይናንስ (የገንዘብ አያያዝ) ኃላፊ ሆኖ በመሾሙ ከነዚህ ካርዲናሎች አንዱ ለመሆን በቅቷል።

ሒሊዲብራንድ ከ1058-1061 ዓ.ም. ፓፕ በነበረው በኒኮላስ 2ኛ ዘመን የበለጠ ከፍተኛ ሥልጣንን ተለማምዷል። በዚህ ፓፖችን፣ በሮም ከተማ ነዋሪዎች የመምረጥ ልማድ እንዲቀር ሒሊዲብራንድ ከፍተኛ ጥረት አድርጓል። ምንም እንኳን የሮም ጳጳሳት ከቀድሞ ጊዜ ጀምሮ የሚመረጡት በድምጽ ብልጫ ቢሆንም፣ የኋላ ኋላ በሒሊዲብራንድ ጊዜ የቅዱሱ የሮማ መንግሥት ነገሥታትና እንደዚሁም የሮም ከተማ መሳፍንት አድልዎ የተሞላው ቁጥጥር ማካሄድ ጀምረው ነበር። በ1059 ዓ.ም. በላቲን በተካሄደው ጉባኤ አማካይነት ኒኮላስ፣ በኸምበርትና በሒሊዲብራንድ ምክር ለወደፊቱ ፓፖች የሚመረጡበትን መንገድ በማስለወጥ፣ ከሮም የገዢ መደቦች ወይም ከጀርመን ንጉሠ ነገሥታዊ ቤተሰቦች ተጽዕኖ ነጻ እንዲሆን አደረገ። አንድ ፓፕ ሲሞት በቅድሚያ ከርዲናል ጳጳሳቱ እርሱን የሚተካ ሰው ለማግኘት ከካርዲናል ካህናትና ከካርዲናል ዲያቆናት አስተያየት በማሰባሰብ በተወሰኑ እጩዎች ላይ ከተስማሙ በኋላ ነበር ድምጽ የመስጠቱን መብት ለሮም ነዋሪዎች የሚተው። ይህም በተዘዋዋሪ መንገድ የፓፑን ምርጫ የካርዲናሎች ኮሌጅ እጅ አስገብቶ ነበር ለማለት ይቻላል። በየትኛውም አገር ቢገኝ፣ ካህኑ በሮም ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ የሚያገለገል እስከሆነ ፓፕ ሆኖ መመረጥ የሚችልበት ሁኔታም ተመቻችቶ ነበር። በሮም ውስጥ የተረጋጋ ሁኔታ በሌለበት ጊዜ ምርጫው ከሮም ውጭ እንኳን ይካሄድ ጀመር። አዲሱም ፓፕ የምርጫው ውጤት እንደታወቀ ወዲያውኑ የኃላፊነቱን ስፍራ ይረከብ ነበር። በዚህ የምርጫ ሂደት ውስጥ የተደረገ ለውጥ የፓፑን ምርጫ በቤተ ክርስቲያን አገልጋዮች ሥልጣን ስር በማድረግ የገዢውን መደብ ቁጥጥር አስወገደ። ይህ ሕግ የፓፑን ሥልጣን እንዲጨምር በማድረግ የተጫወተው ሚና በቀላሉ የሚታለፍ አልነበረም።

ለ. ፓፕ ጎርጎርዮስ 7ኛ፤

በ1073 ዓ.ም. ሕዝቡ በሙሉ “ሒሊዲብራንድ ርዕሰ ጳጳሳት ይሁን” እያለ የድጋፍ ድምጽ በማሰማቱ ፓፕ ጎርጎርዮስ 7ኛ በመባል በሙሉ ድምጽ ተመረጠ። በዚህንም ጊዜ ነበረ ሒሊዲብራንድ ማንኛውም ምድራዊውም ሆነ መንፈሳዊ ሥልጣን እግዚአብሔርን ወክሎ በሁለተኛነት ደረጃ በሚገኘው በፓፑ እጅ መሆን አለበት የሚለውን የቀድሞ አሳቡን ተግባራዊ የማድረግ ዕድል የገጠመው። የትኛውም ዓለማዊ ኃይል በሮም ቤተ ክርስቲያን ላይ ተጽዕኖ ለማሳደር እንደማይችል ከማሳወቁም ቤተ ክርስቲያን ሕዝብን በሚመለከቱ ጉዳዮች ላይ ሁሉ የበላይነት አላት የሚል እምነቱን ገፋበት። በተለይም የቤተ ክርስቲያን አገልጋይ ያልሆኑ ሰዎች የነበራቸውን ክብርና ሥልጣን ለማስወገድ ቆርጦ ተነሥቶ ነበር። እንደዚሁም ከዚህ በፊት የቤተ ክርስቲያን አገልጋይ የሆኑ መሪዎች፣ የሥልጣን አርማቸውን ከፊውዳል ባላባቶችና መሳፍንት ይቀበሉ የነበረውን ልማድ በማስወገድ አገልጋይ ያልሆኑ ሰዎች በቤተ ክርስቲያን አገልጋዮች ላይ ያላቸውን የበላይነት ሥልጣን ሻረ። በተጨማሪም በጳጳሳትና በካህናት ዘንድ በገንዘብ የመደለልን ልማድ ማስቀረትንና የቤተ ክርስቲያን አገልጋዮችም ሳያቋቁሙ የሮምን ቤተ ክርስቲያን ሕልውና ለማደስ ከሁሉ የተሻለ መንገድ እንደሚሆን አምናበት ነበር።

ሒሊዲብራንድ ከሞተ በኋላ ከተገኙት መልእክቶች መካከል ‘ዲክታተስ ፓፑ’ በሚል ርእስ አዘጋጅቶት የነበረው ጽሑፍ በሮም ቤተ ክርስቲያን ውስጥ የነበረውን የፓፑን ሥልጣን ከዓለማዊ ገዢዎች በላይ እንደነበረ በግልጽ ያሳያል። ምንም እንኳን ይህንን ጽሑፍ የጻፈው ካርዲናል ዱስዲደት ነው የሚል ጥርጣሬ ቢኖርም፣ ጎርጎርዮስ ስለፓፑ መንበር ያለውን አሳብ በማያሻማ መንገድ ማሳየቱ የማይታበል ሀቅ ነው። ጽሑፉ እስካሁን ድረስ በግንዛቤ ውስጥ የገቡትን የፓፑ የሥልጣን ጥያቄዎችን አጠቃሎ የያዘ ሲሆን፣ ከነዚህም ውስጥ ጥቂቶቹ፣ የሮም ቤተ ክርስቲያን መሠረቷ “እግዚአብሔር ብቻ” መሆኑን፣ “ዓለም አቀፋዊ መሪ ተብሎ ሊጠራ የሚገባው” የእርሷ አገልጋይ ብቻ የሆነው ፓፕ እንደሆነና እርሱም በሁሉም ጳጳሳት ላይ ሙሉ ሥልጣን እንዳለው፣ እንደዚሁም ልዑላን ሊሰሙት የሚገባው የእርሱን እግር ብቻ ስለመሆኑ፣ በተጨማሪም ነገሥታትን ሊሾምና ሊሸር እንደሚችልና “በታማኝነት ለመገዛት መሃላ የገባውን ሕዝብ” ከገባው ቃል ኪዳን ለመፍታት ሥልጣን እንዳለው የሚያሳዩ ነበሩ። የፓፑ ሥልጣን ከመጨረሻው ከፍተኛ ደረጃ መድረሱን የምናየው በዲክታተስ 22ኛ አንቀፅ ላይ የሮም ቤተ ክርስቲያን ጨርሶ ስሕተት መፈጸም በመጽሐፍ ቅዱስ መሠረት እንደማትችልና ፈጽማም እንደማታውቅ የሚገልጠው ነበር። ጎርጎርዮስ እነዚህን አባባሎች ሁሉ ምድራዊና መንፈሳዊ የበላይነት ለመጎናፀፍ በሥራ ላይ ሊያውላቸው ተዘጋጅቶ ነበር። እንደ እንግሊዝ፣ ሃንጋሪ፣ ሪጄያና እስፔይን ያሉ ሀገሮችን ሁሉ በጴጥሮስና ከእርሱ ቀጥሎ ወደ ሥልጣን በመጡ ፓፖች ቁጥጥር ስር ሊውሉ እንደሚገባቸውም አጥብቆ ይከራከር ነበር።

ጎርጎርዮስ የቤተ ክርስቲያን አገልጋዮች የሚፈጽሙትን ጋብቻና በተቀደሱ ነገሮች ላይ ገንዘብ ለማግኘት የሚደረግ ሙከራን መቃወሙ የተሳካለት ቢሆንም፣ ምድራዊ ገዢዎችን በቁጥጥሩ ስር የማድረጉ ተግባር ግን ትልቁ ችግሩ እንደነበረ በዲክታተስ መግለጫዎች ላይ ተመዝግቦ ይገኛል። በሥልጣን ዘመኑም ከገጠሙት ዋና ዋና ችግሮች አንዱ ከእርሱ በፊት በነበረው በፓፕ እስክንድሮስ 2ኛ ጊዜ ዓለማዊ ባለሥልጣናት በቤተ ክርስቲያን አስተዳደር ውስጥ ጣልቃ በመግባት የፈጸሙት ድርጊት ነበር። በምሳሌነትም የሚጠቀሰው፣ እጅግ ጠቃሚ የነበረው የሚላን የጵጵስና ኃላፊነት ስፍራ ክፍት በነበረበት ወቅት የቅዱሱ የሮም መንግሥት ንጉሠ ነገሥት የነበረው ሄንሪ 4ኛ ጋድፍሬይ የተባለውን ሰው ለዚህ ስፍራ መሾሙ ሲሆን የአካባቢው የጳጳሳት ጉባኤ ምርጫ ግን አቶ የሚባል ሌላ ሰው ነበር። እስክንድሮስ 2ኛ ከመሞቱ ጥቂት ቀደም ብሎ ለዚህ ኃላፊነት በጳጳሳቱ የተመረጠውን አቶን ሲደግፍ ጋድፍሬይን ግን አወገዘ ከእርሱ ቀጥሎ ወደ ሥልጣን የወጣው ሒሊዲብራንድ ይህንን ከሄንሪ ጋር ትግል በሙሉ ልብ ገፋበት። ከዚህም በመነሣት በ1075 ዓ.ም. የሮም ሲኖዶስ

ማንኛውም የቤተ ክርስቲያን አገልጋይ በየትኛውም ደረጃ ቢሆን ሥልጣንና ኃላፊነት ከዓለማዊ መሪዎች እንዳይቀበል አገደ።

ሄንሪ ይህንን የፓፑን መንፈሳዊ ሥልጣን ለመፈታተን ዝግጁ ቢሆንም እራሱን ለሥነ ሥርዓት ያስገዛ ወይም የተማረ ሰው አልነበረም። ይህም በመሆኑ ብልህነት ያልተሞላ እርምጃ ወሰደ። በጀርመን ማዕከላዊ የሆነ መንግሥት የመመሥረት አሳቡን የሚቃወሙ የሳክሶን መሳፍንት (ባላባት) አመፅ ወዲያውኑ ገጠመው። ምንም እንኳን ከሳክሶን መሳፍንት (ባላባት) ጋር ጊዜያዊ ሰላምን ቢመሠርትም ቅሉ፥ በቤተ ክርስቲያን የውስጥ አስተዳደር በገንዘብ በመደለል ተጽዕኖ አሳድረዋል የተባሉ አምስት የሄንሪ አማካሪዎች በ1075 ዓ.ም. በጎርጎርዮስ ተወገዙ። ሄንሪ በበኩሉ በጥር 1076 ዓ.ም. አንድ ጉባኤ በወርምዝ በመጥራት ጉባኤው የፓፑን አድራጎት እንዲያወግዝ አስደረገ። ይሁን እንጂ ጎርጎርዮስም በበኩሉ፥ የሄንሪን ለመንፈሳዊ ሥልጣን አልገዛም ባይነት በማውገዝና አማኞች የሆኑ በሙሉ ለእርሱ እንዳይገዙለት በመገዘት ተጋፈጠው። ይህም ከፓፑና ከምድራዊ ነገሥታት ጋር በተፈጠረ አለመግባባት፥ ግልጥ የሆነ ፍጥጫ የተካሄደበት ወቅት ነበር። እንደአጋጣሚ ግን ደካማው ሄንሪ በጀርመን ውስጥ ሌሎች ችግሮች ስለገጠሙት የጎርጎርዮስ ተስፋ ለምልሞ ነበር።

በ1076 ዓ.ም. መግቢያ ላይ የሳክሶን ነገዶችና ሌሎችም በመተባበር ሄንሪ ከሮማው ፓፑ ጎርጎርዮስ ውግዘት እስካልተፈታ ድረስ ከሥልጣኑ እንደሚያስወግዱት አሳወቁ። ይህም አንሶ በክረምቱ ወራት በአውግስቦርግ በሚደረገው የሲኖዶስ ስብሰባ ላይ ጎርጎርዮስን እንዲገኝ ጋበዙት። ሄንሪ ጎርጎርዮስ ወደ አውግስቦርግ ከመጣ ዙፋኑን የማጣትና በዝግ ግዛቱ የመዋረድ አደጋ ከፊት ለፊቱ ስለተደቀነበት የክረምቱ ወራት ከመግባቱ በፊት ከሚስቱና ከሕፃን ወንድ ልጁ ጋር በመሆን የኤልፕስን ተራሮች አቋርጦ ጎርጎርዮስን በካኖሳ ከተማ በ1077 ዓ.ም. ለመገናኘት መጣ። ጉዞው እጅግ አስቸጋሪ ነበር። ሄንሪ ይህን ሁሉ ችግር አሳልፎ ካኖሳ በደረሰ ጊዜ ጎርጎርዮስ ወደ ቤተ መንግሥቱ ሳያስገባው ለሦስት ተከታታይ ቀናት በባዶ እግሩ በውጪ በሚገኘው በረዶ ላይ እንዲቆይ አደረገው። በመጨረሻም ውግዘቱን አነሣለት።

በወቅቱ ከነበረው የክርስትና ዓለም ውስጥ ታላቅ ሰው የነበረውን ሄንሪ ፓፑ ይህን ያህል ቢያዋርደውም እንኳን ይቅርታ በመጠየቁ ከፍተኛ ጥቅም አግኝቷል። ይኸውም ጎርጎርዮስ ወደ አውግስቦርግ ስብሰባ እንዳይመጣ በማድረግ ጀርመናውያን ጠላቶቹን ለማሸነፍ ቻለ። ሆኖም የጎርጎርዮስና የሄንሪ ግጭት አሁንም እንደቀጠለ ነበር። ጥቂት ቆይቶም ጎርጎርዮስ ለሁለተኛ ጊዜ ሄንሪን በማውገዝ ከንጉሠ ነገሥትነት ሥልጣኑ መውረዱን አስታወቀ። ይሁን እንጂ በዚህ ጊዜ የጀርመኖች ድጋፍ ከሄንሪ ጋር ስለነበረ፥ ጣልያንን በመውረር በተራው ጎርጎርዮስን ከፓፑነቱ በማውረድ በምትኩ ዊበርን ሾመ። ሄንሪ በዊበር እጅ ዳግመኛ ንጉሠ ነገሥት ሆኖ ከተቀባ በኋላ ጣሊያንን ለቆ ወደ አገሩ ተመለሰ። ያን ጊዜም ጎርጎርዮስ የደቡብ ኢጣሊያን ኖርማኖችን እርዳታ ጠየቀ። ኖርማኖች የተጠየቁትን እርዳታ የለገሱት ቢሆንም በሮም አካባቢ ግን ከፍተኛ ዝርፊያ ስለቀጠሉ ጎርጎርዮስ ወደ ሰሌሮኖ መሸስ ግድ ሆነበት። ይህም ታላቅ ፓፑ በዚህ ስፍራ በስደት ላይ እንዳለ ሞተ። እንደ እርሱ አስተሳሰብ ይህ ሁሉ የደረሰበት “ፅድቅን በመውደዱና ክፋትን በመጥላቱ እንደነበረ” ከመሞቱ በፊት ገልጧል።

ይህ ክፍሬይዚጉ ኦቶ የታሪክ መዛግብት የተወሰደ ስእላዊ መግለጫ የሚያመለክተን በጎርጎርዮስ 7ኛውና በሄንሪ 4ኛው መካከል በሹመት አሰጣጥ ሳቢያ የተፈጠረውን ውዝግብ ነው። ከግራ ወደቀኝ የምናየው ሄንሪ 4ኛንና በፓፑ ምትክ የተሾመውን ዊርትን ? ጎን ለጎን ተቀምጠው ሲሆን፥ ጎርጎርዮስ ግን በሰይፍ በመባረር ላይ እንዳለ እንመለከታለን።

ይህ የሥልጣን ጥያቄ ችግር አሁንም ባለመወገዱ በሄንሪ 5ኛውና በፓፑ ካሊክቱስ 2ኛው መካከል ሌላ ግጭት ያስከትል ነበር። ነገር ግን በወርምዝ ጉባኤ በተደረሰው ስምምነት እስከ አስታራቂ አሳብ ድረስ ቀጥሎ ነበር። በስምምነቱም መሠረት ከእንግዲህ የቤተ ክርስቲያን ኃላፊዎች ንጉሡ በሚገኝበት ስብሰባ በቤተ ክርስቲያን አባላት ብቻ እንዲመረጡ ተደነገገ። በተጨማሪም የመንፈሳዊ ሥልጣን ምልክት የሆኑት ቀለበትና ዘንግ የመሳሰሉት በፓፑ ወይም እርሱ በወከለው ሰው እንዲሰጡ ሲወሰን፥ እነኝህ ኃላፊዎች ለዓለማዊ ባለሥልጣን ታማኝነታቸውን ለመግለጥ በንጉሠ ነገሥቱ ወይም በሚመለከተው መሳፍንት ፊት ቃለ መሃል እንዲፈጽሙ በተጨማሪ ስምምነት ተደርሶበት ነበር። ስምምነቱ ይህንን መልክ ቢይዝም ይበልጥ የተጠቀመችው የሮም ቤተ ክርስቲያን ነበረች። ይህ ለሁለቱም ወገኖች ሚዛናዊ የሆነ የሥልጣን መከፋፈልን ያስገኘ ስምምነት የሮም ቤተ ክርስቲያን በንጉሡ እኩል ለመታየት ከመብቃቱም ከእንግዲህ ነጻ ለመሆን አስችሏት ነበር። ከዚህ በተጨማሪም ጎርጎርዮስ ካህናት ማግባት የለባቸውም የሚለውን አሳብ አጠናክሮ በመግፋቱ፥ በ1074 ዓ.ም. የካህናት ጋብቻ በሕግ የተከለከለ ሆነ። በዚህም ምክንያት ካህነት ከአባት ወደ ልጅ የሚተላለፍ የውርስ ጉዳይ ሳይሆን፥ ብቃት ያላቸውና ለፓፑ ታማኝ የሆኑ አገልጋዮች ብቻ የሚቀዳጁት መብት ሆኖ ተቆጠረ። ይህም ዓለማዊ ገዢዎች በቤተ ክርስቲያን ጉዳይ የሚያደርጉትን የጣልቃ ገብነት ችግር እስከነአካቱው አቃለለ። ጎርጎርዮስ በግዞት እያለ ቢሞትም ቅሉ፥ ለቤተ ክርስቲያን ታላቅነት በጣለው መሠረት (ጽድቅን በመውደዱና ክፋትን በመጥላቱ ምክንያት) ሌሎችም ፓፖች

ሊገፉበትና ተግባራዊ ሊያደርጉት ችለዋል።

II. የኢኖሰንት 3ኛ ዘመንና የፓፑ የበላይነት፤

ከ1161-1216 ዓ.ም. የኖረው ኢኖሰንት 3ኛ ፓፕ ሆኖ የተመረጠው በ1198 ሲሆን፤ የመካከለኛውን ዘመን ፓፖች ሥልጣን ከመጨረሻው ከፍተኛ ደረጃ ለማድረስ ችሎ ነበር። የአንድ የታወቀ ሮማዊ መስፍን ልጅ ስለነበር በፓሪስ የረቀቀ (በጣም ጥሩ የሆነ) የሥነ መለኮት ትምህርት ለመከታተል ከመብቃቱም የሕግ ትምህርቱን ደግሞ በበሎኒያ አግኝቶ ነበር። ግላዊ የሆነ ትህትናውና ለእግዚአብሔር ራሱን በመስጠቱ የተለማመደው መንፈሳዊነት፤ ከጠንካራ የሥራ ሰውነቱና ግብረ ገባዊነቱ ጋር የተመጣጠነ ስለነበረ ለአንድ ፓፕ የሚያስፈልጉትን በጎ ባሕርያት ያሟላ ነበር ለማለት ይቻላል።

ኢኖሰንት በምድር ላይ የመጨረሻውን ከፍተኛ ሥልጣን የያዘና “የክርስቶስ ተወካይ” መሆኑንም ያምን ነበር። በመሆኑም ነገሥታትና መኳንንት ሥልጣናቸውን ያገኙት ከእርሱ እንደሆነ በመቁጠር ሊያወግዛቸውና ሊያገላቸው እንደሚችል፤ ካህናትም በግዛታቸው ውስጥ የቤተ ክርስቲያን እጅግ ጠቃሚ ከተባሉት ሥርዓቶች ካልፈጸሙ ማገጃ የማድረግ መብት እንዳለው ይተማመን ነበር። የጴጥሮስ ሥልጣን ሲወርድ ሲዋረድ የሚተካ ሰው ቤተ ክርስቲያንና ዓለምን ጭምር ለመግዛት የሚያስችል ሥልጣን ከእግዚአብሔር ተሰጥቶታል የሚልም አስተሳሰብ ነበረው። ፓፑ ከሰው በላይ ከእግዚአብሔር በታች ከመሆኑም፤ ቤተ ክርስቲያንና መንግሥትን በቅደም ተከተላቸው በፀሐይና በጨረቃ መስሏቸው ነበር ጨረቃ በፀሐይ ብርሃን ነፃብራቅ እንደምታበራ፤ መንግሥትም ከፓፑ በሚያገኘው የሥልጣን ውክልና ክብር እንደሚያገኝ እምነት ነበረው። ኢኖሰንት በነበረው በዚህ የሥልጣን አመለካከቱ ላይ ቀደም ሲል መዝነረ ጽጵስናው ያካበተው ክብርና ኃይል ስለታከለበት፤ በእንግሊዝና በፈረንሳይ ማንስራራት የጀመሩትን የብሔር መንግሥታት በቀላሉ በቁጥጥሩ ስር ለማድረግና የቅዱሳን የሮም መንግሥት ለማንበርከክ ችሎ ነበር።

ከዚህም በተጨማሪ የሮም ቤተ ክርስቲያን የቀኖና ሕግ (ካኖን ለው) የተባለ ሥልጣን ያለው ጽሑፍ በመውጣቱ የፓፑ ሥልጣን ይበልጥ ለመጠናከር ችሎ ነበር። ይህ ጽሑፍ ግሬቨን በመባል የታወቀው መነኩሴ መምህር በ1140 ዓ.ም. በበሎኒያ ያዘጋጀው ነበር። ይህ እትም “ዴክራቱም” በመባል የሚታወቅ ሲሆን፤ በማናቸውም በሮም ቤተ ክርስቲያን ፍርድ ቤቶች በሥራ ላይ መዋል ያለበትን ቀኖና ሕግ የያዘ ነበር። የቀኖና ሕግ የተመሠረተው ከሮማ ሕግ ላይ መሆኑን መዘንጋት የለብንም። ይህ ሕግ በአንድ ሰው ማዕከልነት የመያዝን አሳብ የሚደግፍ ነበር። ፓፑም ሥልጣኑን ላለማስደፈርና የሠለጠኑ አስተዳዳሪዎችን ለመሾም በዚህ የሕግ ስልት ሙሉ በሙሉ ተጠቀመበት።

ሆፑድራዊና መንፈሳዊ መሪዎች፤

ኤኖሰንት 3ኛ በጴጥሮስ የሥልጣን ወንበር ላይ ገና እንደተቀመጠ በመቋቋም ላይ የነበሩትን የፈረንሳይና የእንግሊዝ መንግሥታትንና ቅዱሱን የሮም መንግሥት ሥልጣን በቁጥጥሩ ስር ማድረግ ጀመረ። ይህ ሰው ሥልጣኑን ለመጀመሪያ የተጠቀመው የፈረንሳይ ፊልጶስና አውግስጦስ ከብልሹ አድራጎቱ እንዲቆጠብ በመገሰፅ ሲሆን ይህም ነገሥታትም ቢሆኑ የእግዚአብሔር የሥነ ምግባር ሕግ ሊቃውሙ እንደማይችሉ ለማሳየት ነበር። ፊልጶስ በ1193 ዓ.ም. የመጀመሪያ ሚስቱ ስትሞት የዴንማርክን ኢንግቦርግ አገባ። ይህች ሙሽራ ወደ ፈረንሳይ ስትመጣ ስላልወደዳት አስጠንቁላብኛለች ብሎ ወነጀላት። የፈረንሳይ ጳጳሳትንም ጋብቻውን እንዲያፈርሱለት አደረገና አግነስ የተባለችውን ሌላ ሴት በሚስትነት ወሰደ። ኢንግቦርግም ስለተፈጸመባት ግፍ ለፓፑ አቤቱታ በማቅረቧ ፓፑ ፊልጶስ አግነስን አባሮ ኢንግቦርግን እንደ ሕጋዊ ሚስቱ እንዲመልሳት አስታወቀው። ፊልጶስ ግን ይህን ትእዛዝ ለማክበር ፈቃደኛ ሳይሆን በመቅረቱ ኢኖሰንት በ1200 ዓ.ም. በፈረንሳይ ላይ የማገጃ ሕግ (ኢንተርዲክት) አወጀ። ይህም እገዳ ሕዝቡን ሁሉ የሚነካ ነበር። ለሕፃናት ጥምቀትና ለቀብር ሥነ ሥርአት ካልሆነ በስተቀር አብያተ ክርስቲያን በሙሉ አገልግሎታቸውን አቆሙ። እንደዚሁም ለታመሙና ወደ ሞት ለተቃረቡ ህሙማን እስካልሆነ የቅዱስ ቁርባን ሥርአት እንዳይካሄድ ተከለከለ። በተቀደሰ ስፍራ መቀበርንም አገደ። ካህናቱም ከሜዳ ላይ በስተቀር እንዳይሰብኩ ተከለከሉ። ይህ እገዳ በፈረንሳይ ያስነሣው አመፅ ፊልጶስ እራሱን ለፓፑ እንዲያስገዛ አስገደደው። ፊልጶስ እጅግ ቢከፋውም ቅሉ አግነስን አባረረና ኢንግቦርግን በሚስትነት ወደ ቤተ መንግሥቱ መለሳት። የኢንግቦርግ ሕይወት ግን ደስተኛ መሆን ባይቻልም፤ ኢኖሰንት ግን መንፈሳዊ ሥልጣኑን መሣሪያ በማድረግ በማንስራራት ላይ ካሉት ታላላቅ መንግሥታት አንዱ የሆነውን የፈረንሳይ ንጉሥ የሥነ ምግባር ሕግ ተገዢ አደረገው።

እንደዚሁም ከ1205-1213 ዓ.ም. ባሉት ጊዜያት ኢኖሰንት የእንግሊዙን ንጉሥ ዮሐንስን ለካንተርበሪ ሊቀ ጳጳስና የሚገባውን ሰው ምርጫ በማስመልከት ሊያሸንፈው ችሎ ነበር። በአካባቢው ሰበካ ጉባኤ የሙሉ ጊዜ አገልጋዮች የተመረጠውንም ሆነ በዮሐንስ እንደአማራጭ የሚቀርበውን የሌላ ሊቀ ጳጳስ ምርጫ፤ ኢኖሰንት 3ኛ እንዲያጸድቅ ሲጠየቅ ሁለቱንም እጩዎች ገሸሸ በማድረግ፤ በምትኩ እስጢፋኖስ ላንግተን ሾመው። ዮሐንስ ደግሞ ላንግተንን አልቀበልም

በማለቱ፡ ውዝግብ ስላስከተሉ፡ ኢኖሰንት በእንግሊዝ ቤተ ክርስቲያን ላይ በቅድሚያ በ1208 ዓ.ም. እገዳ ከጣለ በኋላ በ1209 ዓ.ም. ደግሞ ዮሐንስን አወገዘው። በዚህም ውጤት ዮሐንስ ራሱን ዝቅ ለማድረግና ለፓፑ ለማስገዛት ተጎደደ። ለዚህም ዋናው ምክንያቱ ሕዝቡ ስላመፀበት ብቻ ሳይሆን የፈረንሳይ ፊልጶስን በፓፑ ገፋፊነት እንግሊዝን ለመውረር በደስታ በመነሣዋቱ ነበር። ዮሐንስ በ1212 ዓ.ም. ለፓፑ ፈቃድ ከመንበርከኩም መንግሥቱን በየዓመቱ 1000 ማርክ ለፓፑ እንዲከፍል ተስማማ። ይህ ክፍያ የእንግሊዝን ዘመነ ተሐድሶ እስከጀመረበት ጊዜ ድረስ እንደቀጠለ ነበር።

ኢኖሰንት 3ኛ በማንሰራራት ላይ ያሉትን ሁለቱን ታላላቅ መንግሥታት በሥልጣኑ ስር ካደረገ በኋላ ከቅዱሱ የሮም መንግሥት ንጉሠ ነገሥት ጋር ፍልሚያ የሚገጥምበት ወቅት መድረሱን ወሰነ። በ1202 ዓ.ም. ኢኖሰንት በጀርመናውያን መራጮች የሚመረጠው ንጉሠ ነገሥት ከመቀባቱና ዙፋኑን ላይ ከመውጣቱ በፊት በፓፑ የሚደገፍ መሆን ይኖርበታል ሲል አስታወቀ። ቀደም ሲል በተካሄደው የዎርምስ ጉባኤ በንጉሠ ነገሥቱና በፓፑ መካከል እምብዛምም የማያስተማምን ስምምነት ቢደረስም፡ አሁን ግን የኢጣሊያ ሕዝብ ከኢኖሰንት በስተጀርባ በመቆም ድጋፉን ስለገለጠለት፡ የንጉሡን ሥልጣን ከቁጥጥሩ ስር ለማድረግ ቆረጠ። እንዲሁም በኢጣሊያ ጉዳይ ንጉሡ ጣልያ እንዳይገባ አደረገ። ከ1190-1197 ዓ.ም. ባለው ጊዜ ንጉሠ ነገሥት የነበረው ሄንሪ 6ኛ የኖርማኒን ኮንስታንስ የተባለች ልዕልት አግብቶ ነበር። በዚህም እርሷን በማግባቱ ምክንያት ሲሲሊ የመንግሥቱ አካል እንደሆነች አሳወቀ። ይህም ከሮማው ፓፕ ግዛት በሰሜንና በደቡብ ያሉ አካባቢዎችን ለመቆጣጠር የረዳው ከመሆኑም ልጁን ፍሬዴሪክን የሲሲሊ ንጉሥ አደረገው። ኮንስታንስ ከሞተች በኋላም ኢኖሰንት ለፍሬዴሪክ ሞግዚት እንዲሆን ተመረጠ። በኋላም አቶ 4ኛ የቅዱሱ የሮም ንጉሠ ነገሥትን በትረ ሥልጣን በጨበጠ ጊዜ ለኢኖሰንት ገብቶለት የነበረውን ቃል ኪዳን ባለመፈጸሙ፡ ኢኖሰንት ፍሬዴሪክ 2ኛ በምትኩ ንጉሠ ነገሥት ይሆን ዘንድ በ1212 ዓ.ም. በተደረገው ምርጫ ድጋፉን በመስጠት አስመረጠው። በዚህም የተነሣ አቶ ለጦርነት በመዘጋጀቱ ኢኖሰንት የፈረንሳዩን ፊልጶስ 2ኛን እርዳታ በመጠየቅ፡ በ1214ቱ የቡሺንስ ጦርነት አቶን አሸነፈው።

ኢኖሰንት በዚህ ብልህነት በተሞላበት እንቅስቃሴው የመንግሥቱን ንጉሠ ነገሥታዊ ዙፋን ወራሽነት በሚፈልገው አቅጣጫ ለመምራት ቻለ። ይሁን እንጂ ይህ የእርሱ የፓፕነት በመካከለኛው ዘመን ለሮማው የጳጳስና መንበረ ከፍተኛ ደረጃ ያስገኘ ቢሆንም ከእርሱ ቀጥለው በወንበሩ ለተተኩ ሰዎች ግን በሌላ መልኩ ያልታሰበ ችግር ፈጠሩ። እንደተመለከትነው ሁሉ ኢኖሰንት በእንግሊዙ ዮሐንስና በንጉሠ ነገሥቱ ግዛት የነበረው አቶ ላይ ለጦርነት እርዳታ ለሁለት ጊዜ የፈረንሳዮችን እርዳታ ጠይቋል። ይህንንም በማድረጉ ለጊዜው የቅዱሱን የሮም መንግሥት ኃይል ለመደምሰስ ቢበቃም፡ በእርሱ እግር የሚተኩት ፓፖች ግን ለወደፊቱ የፈረንሳይን መንግስት ስለሚቋቋሙበት ዘዴ አልተቀየሩትም ነበር። ቀርቶ ነበር። ከዚህ ጊዜ በፊት ፓፑ እንዳሰኘው የፈረንሳይን መንግሥትና የቅዱሱን ሮም ንጉሠ ነገሥት ለማጋጨት ችሎ ነበር። ይህ ችሎታ ግን ከርሱ ጋር አብሮ በማለፉ፡ የኋለኛው ፓፕ ቦንፌጅ 8ኛው በእንግሊዝና ፈረንሳይ ገዢዎች እንደተዋረደ መዘንጋት የለበትም። ፓፖች ገዥዎችን ትልቅ መንግሥት እስከሆኑ ድረስ ዘወትር ያዋርዷቸው ነበር።

ለ. ኢኖሰንት 3ኛ እንደመስቀል ጦረኛ፤

ፍልስጥኤምን ከእስልምና እጅ መልሶ ለመውሰድ በቅድሚያ ለጦር ማከማቻ ምቹ የምትሆነዋን ግብፅን የመያዝን እቅድ የነደፈውና 4ኛውን የመስቀል ጦርነት ያነሣው ኢኖሰንት ነበረ። በዚህም መከራው የበርካታ የፈረንሳይ ቀሳውስት እገዛ አልተለየውም ነበር። ለዚህም 4ኛው የመስቀል ጦርነት ዘማቾችን ወደ ውጊያው ስፍራ ለማድረስ መርከቦች በማስፈለጋቸው፡ የቪኒስ ከተማ ደጅ (ዋና ገዢ) በርካታ ገንዘብ ከተከፈለው መጓጓዣውን ለማቅረብ ተስማማ። ሆኖም ዘማቾቹ ግን ቪኒስ የደረሱት በቂ ገንዘብ ሳይዙ ስለነበረ፡ ቪኒሳያውያን ለገንዘቡ ማካካሻ እንዲሆን በሃንጋሪ ክርስቲያናዊ ንጉሥ ተይዞባቸው የነበረውን ዛራ የተባለውን መሬታቸውን የመስቀል ጦረኞቹ ተዋግተው በቅድሚያ ጦረኞቹም ወደ ዛራ በመገመት ከፍተኛ ዝርፊያ ካካሄዱ በኋላ ጉዟቸውን ወደ ግብፅ የእስክንድርያ ወደብ በመቀጠል ምትክ ወደ ቁስጥንጥንያ አመሩ። ከተማይቱንም በ1204 ዓ.ም. ከመውረራቸውም እስከ 1261 ድረስ የቆየ የላቲን መንግሥት በቁስጥንጥንያ መሠረቱ። ኢኖሰንት እነዚህ የመስቀል ጦረኞች የዘመቱበትን ዓላማ ቀይረው በዛራና በቁስጥንጥንያ ባሉ ክርስቲያን ወገኖቻቸው ላይ ጥቃት እንዲያደርሱ በግልጥ የፈቀደ ባይሆንም፡ ውጤቱን ግን ተቀብሎት ነበር። ምክንያቱም የመንግሥቱን ምሥራቃዊ ክፍል በቁጥጥሩ ስር ለማድረግ ጥሩ አጋጣሚ ከማግኘቱም ሌላ፡ ላቀደው ጸረ እስልምና አምስተኛው የመስቀል ጦርነት ቁስጥንጥንያ ጥሩ መነሻ እንደምትሆንም በመገመቱ ነበር። እነሆ አሁን የመንግሥቱ ምሥራቃዊ ክፍልም ሆነ የምዕራባዊ ክፍል ነገሥታት በኢኖሰንት ቁጥጥር ስር ሆኑለት። በመካከለኛው ዘመን በነበረችውም አውሮፓ ተቀዳሚው መሪ ሆነ።

ከዚህም ሌላ ኢኖሰንት ሳይመን ዲማንፈርት በተባለ ሰው መሪነት በ1208 አልቢጄንሲ በተባለችው የደቡብ ፈረንሳይ ግዛት ላይ በተካሄደው ሌላ የመስቀል ጦርነት እገዛ አድርጓል። አልቢጄንሲያኖች ካታሪ ተብለው የሚጠሩ የመናፍቃን ቡድን ተከታዮች ነበሩ። እምነታቸውም የተመሠረተው በመጽሐፍ ቅዱስ ላይ እንደሆነ ያስተምሩ ስለነበር የሮም ቤተ ክርስቲያን መጽሐፍ ቅዱስ እንዳይዙም እስከመከልከል ድርሳ ነበር። ይህ የመስቀል ጦርነት በ1209 ዓ.ም. ከታወጀ በኋላ፡ ደም እንደጎርፍ የፈሰሰባቸው ብዙ ፍልሚያዎች ተካሂደው በመጨረሻ ካታሪያንን ከደቡብ ፈረንሳይ ጨርሶ ለመደምሰስ ተችሏል። የጦርነቱ መንፈስ ከኢኖሰንት ሌላ፡ የዶሚኒካውያንና ፍራንሲስካውያን በተባሉ የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን የመከላከል ቡድኖች የሚደገፍ ነበር። በአጭሩ ይህ ጊዜ የአውሮፓ ነገሥታትና መናፍቃን ጭምር በሮም ቤተ ክርስቲያን የመጨረሻ ሥልጣን ስር የዋሉበት ነበር ለማለት ይቻላል።

ሐ. አራተኛ የላተረን ጉባኤ 1215 ዓ.ም.

ኢኖሰንት መናፍቃንን በኃይል ካጠፋ በኋላ አዎንታዊ የሆኑትን የእውነት መግለጫዎች ለማድረግ እቅድ ነበረው። ይህንንም ለማድረግ በሮም አጠቃላይ ጉባኤ ጠራ። ይህ ጉባኤ አራተኛ የላተረን ጉባኤ በመባል የሚታወቀው ሲሆን፤ ካሳለፋቸው አያሌ መመሪያዎች ውስጥ ሁለቱ፤ ማንኛውም ምእመን (አማኝ)? በዓመት አንድ ጊዜ ኃጢአቱን ለቁስ መናዘዝ ግዴታ መሆኑንና ቢያንስ በፋሲካ ቀን በሚደረገው የቁርባን ሥርዓት ላይ ምእመናን ሁሉ መገኘት እንዳለባቸው የሚያስገነዝቡ ነበሩ። ጉባኤው ያጸደቀውና ከሁሉም ክብደት ያለው ሌላው ውሳኔ ግን፤ ማንኛውም የሮም ቤተ ክርስቲያን ምእመናን አሜን ብሎ ሊቀበለው የሚገባው የሥጋ ወደሙ ትምህርት (ትራንስሰብስታንሺዮሽን) ነበር። የትራንስሰብስታንሺዮሽን ትምህርት ህብስቱና ወይኑ ቁሱ ከባረከው በኋላ ወደ እውነተኛው የጌታ ደምና ሥጋ ይለወጣል የሚል ነበር። ህብስቱና ወይኑ በውጫዊ ቅርፃቸው ሲታዩ ህብስትና ወይን በመሰለው ቢታዩም፤ በማይታይ መንገድ (ሜታፊዝካል) ወደ ጌታ ሥጋና ደም በእርግጥ እንደሚለወጡ የሚያስተምር ነበር። በዚህ ትምህርት መሠረት ቁሱ ይህንን ሥርዓት ባካሄደ ቁጥር መሥዋዕት ያቀርብ ነበር ማለት ነው። በመሆኑም የዚህ የመካከለኛው ዘመን ሰዎች ቀሳውስቱን እጅግ ቢፈሩ የሚያስደንቅ አይሆንም። ምክንያቱም ቀሳውስቱ ይህንን ሕይወትን የሚሰጠውን የጌታ ሥጋና ደም ሊሰጡም ሆነ ሊከለክሉ ይችሉ ስለነበረ ነው።

መመመ. በቦኒፌስ 8ኛ አመራር የፓፑ ሥልጣን ማሽቆልቆል፤

የፓፑ ሥልጣን በአውሮፓ የመጨረሻ ከፍተኛ ደረጃ የደረሰው በኢኖሰንት 3ኛ ዘመን ነው። ኢኖሰንት በ1216 ዓ.ም. ከሞተ አንድ መቶ ዓመት በኋላ በቤተ ክርስቲያን ውስጥ አሳፋሪ የሆኑ ድርጊቶች እየተሰፋፉ ሄዱ። ሹመትን ለማግኘትም ሆነ ለመስጠት በጉቦ መደለል ለወገን አድልዎ ማድረግ ጥንቆላ፤ ሰካራምነትና የሕዝቡ መረሳት በርካታ ተቃውሞዎችን አስነሣ። እንደ እንግሊዝና ፈረንሳይ ያሉ መንግሥታት ነገሥታት በዚህ ወቅት የሚደግፏቸው ብሔራዊ ጦርና ሃብታም የሆነ መካከለኛ መደብ (የኅብረተሰብ ክፍል) ስለነበራቸው የፓፑን ሥልጣን መቀናቀንና ግጭት መፍጠር ጀመሩ። በተለይም ኢኖሰንት 3ኛ ቀደም ሲል ቅዱስን የሮም መንግሥት አዋርዶት ስለነበር፤ የኋላ ኋላ የተነሡትን ፓፖች ከፈረንሳይ ገዢዎች ተቃውሞ በተሰነዘረባቸው ወቅት ከጎናቸው የሚቆምላቸው ረዳት አጡ።

ምናልባትም የፓፑ ኢኖሰንት 3ኛ የሥልጣን ዘመን ለሮም መንበረ ጳጳስና ከፍተኛውን ክብር ያስገኘበት የመካከለኛው ዘመን ጊዜ ነው ብለን እስከተናገርን ድረስ፤ ከ1294-1303 ዓ.ም. በሥልጣን ላይ የቆየው ቦኒፌስ 8ኛ የሥልጣን ዘመን ደግሞ በተቃራኒው የፓፑ ሥልጣን ያዘቀጠበት የውርደት ዘመን ነበር ብንል መሳሳት አይሆንም። ቦኒፌስ ከፍተኛ ተቃውሞ ደርሶበት የነበረው ከፈረንሳይ ንጉሥ ከፊሊፕ ዘ ፌይር ነበር። ፊሊፕና የእንግሊዙ ንጉሥ ኤድዋርድ 1ኛ በአገሮቻቸው መካከል በተፈጠረው ጦርነት ሳቢያ በካህናት ላይ ጭምር ግብር የመክፈል ግዴታ ጥለው ነበር። ቦኒፌስ ይህንን አድራጎት ከመቃወሙም ያለርሱ ስምምነት የተፈጸመ በመሆኑ በ1296 ዓ.ም. “ካሌሪኩስ ላይኮስ” በሚል ጽሑፍ ካህናቱን ግብር እንዳይከፍሉ የሚያግድ ትእዛዝ አወጣ። ኤድዋርድ ይህንን ነገር ለመንግሥት ምክር ቤት በማቅረብ የፓፑ ትእዛዝ በእንግሊዝ አገር እንደማይሠራና ማንኛውም ካህን ሥልጣን የሌለውና ከሕግ ውጪ እንደሆነ የሚያስቆጥረው ሌላ አዋጅ አስገደደ። ፊሊፕም በበኩሉ ከፈረንሳይ ወደ ኢጣልያ ገንዘብ እንዳይላክ ከማስገደዱም፤ ፓፖቹ ከፈረንሳይ የሚያገኙት ገቢ (ገንዘብ) እንዳይላክላቸውና ችግር ላይ እንዲወድቁ አደረገ።

ይሊፕና ቦኒፌስ መካከል የተጀመረው ይህ ትግል እንደገና በ1301 ታድሶ ነበር። ይኸውም ፊሊፕ የፓፑን ልዩ መልእክተኛና አምባሰደር ክህደት ፈጽሞበኛል በሚል ሰበብ በማሳሰሩ ነበር። ቦኒፌስ ይህን ዜና በሰማ ጊዜ ለፊሊፕ አምባሳደሩን እንዲለቅና ከዚያም ራሱ ወደ ሮም በመምጣት ለሠራው ሥራ መግለጫ እንዲያቀርብና ይቅርታ እንዲጠይቅ ላከበት። ፊሊፕ ግን የፈረንሳይን ሕግ አመንጨላ አካል ስብሰባ በመጥራት ለቦኒፌስ ጥያቄ አሉታዊ መልስ የሚሰጥ ውሳኔ አስወሰነ። ቦኒፌስም በበኩሉ “ኡናም ሳንክቱም” የሚል ጽሑፍ አወጣ። በዚህ ጽሑፍ “ደኅንነትም ሆነ የኃጢአት ይቅርታ” ከሮም ቤተ ክርስቲያን ውጭ እንደማይገኝ ገልጦ። በማንኛውም ፍጡር ላይ መንፈሳዊም ሆነ ምድራዊ ሥልጣን ያለውን የቤተ ክርስቲያናን ፓፕ ትእዛዝ ማክበር ለደኅንነት ወሳኝ መሆኑን በሰፊው በማብራራት የበላይነቱን ለማስጠበቅ ሞክሯል። እነዚህን አሳሳቾች በ1863 ፓፑስ 9ኛ ባወጣው “ኳንቶ ኮንፊቴአሙር” በተባለው መግለጫ ተደግመው እናገኛቸዋለን። ቦኒፌስ አለኝ የሚለውን ይህን ሥልጣን በጦር ኃይል ለማስከበር ካለመቻሉም፤ እንደውም ፊሊፕስ ገና ለገና እንዳያወግዝኝ ሲል በመስጋቱ ቦኒፌስን ለጊዜውም ቢሆን በቁጥጥር ስር አውሎት ነበር።

ከቦኒፌስ ሞት በኋላ ፓፑ የሆነው ቀሌምንጦስ 5ኛው ነበር። ቀሌምንጦስ የመንበረ ጳጳስናውን መቀመጫ በ1309 ከሮም ወደ አቪኖን ለመዛወር ተገዶ ነበር። በዚህም ከተማ እርሱና ጽሕፈት ቤቱም ዙሪያቸውን የተከበቡት በንጉሡ ከፍተኛ ተጽዕኖ ስር በነበረ ግዛት በመሆኑ ይህ ውርደት ‘ካካኖሳው’ የሄንሪ 4ኛ ውርደት ጋር (በተቃራኒ መንገድ) የሚነፃፀር ነበር። ይህ የመንበረ ጳጳስናው ከሮም ወደ ፈረንሳይዋ ከተማ አቪኖ በግዴታ መዛወር ‘ባቢሎናዊው የምርኮ ዘመን’ እየተባለ በታሪክ የሚታወቅ ሲሆን፤ እስከ እስከ 1377 ዓ.ም. ድረስ በፈረንሳይ ገዢዎች ሥልጣን ስር ቆየ። በዚህም ምክንያት በኢኖሰንት 3ኛ ዘመን ፓፑ በአውሮፓ ይዘት የነበረውን ከፍተኛ ዓለማዊና መንፈሳዊ ሥልጣን ለማጣት በቃ። ውስጣዊ ያለመሳካትና እምነት ማጉደል፤ እንዲሁም ውጫዊ የንጉሠ ነገሥት መንግሥታት መስፋፋት የጳጳስናን ሥልጣን በፍጥነት አዳከመው።

የመስቀል ጦርነት አራማጆችና የተሃድሶ መሪዎች (Reformers)፤ የጽጽብና በላይነት (1054-1305 ዓ.ም.)፤

በምዕራብ አውሮፓ ለነበረው ክርስትና 12ኛና 13ኛው ክፍለ ዘመናት የመስቀል ጦርነቶች በተደጋጋሚ የተዛመቱባቸውና እንደዚሁም የተሃድሶ እንቅስቃሴዎች ጎልተው የታዩባቸው ወቅቶች ነበሩ። ይህ ጊዜ ክርስቲያን የነበሩ የጦር መሪዎች ለግል የፖለቲካ ሥልጣናቸው ወይም ጥቅማቸው ከማለት ይልቅ በቅድሚያ ለሃይማኖታቸው ሲሉ የተዋጉበት ጊዜ ነበር። ከ632-750 ዓ.ም. ድረስ እስልምና ምዕራባውያንን በተጠናከረ ኃይል የተፈታተናቸው ቢሆንም፤ ከ1095-1291 ዓ.ም. በነበሩት ጊዜያት ግን አውሮፓውያን በተራቸው በእስያና በአውሮፓ የነበሩ እስላሞችንና አልፎ አልፎም መናፍቃንን ለመዋጋት ታላላቅ የመስቀል ጦርነቶች አካሂደዋል። ከእነዚህም አብዛኛዎቹ የተጠነሰሱትም ሆነ የተመሩት በሮም ቤተ ክርስቲያን አማካይነት ነበር። የመካከለኛው ዘመን የገዳማት እንቅስቃሴን እንደገና በአዲስ መንፈስ ለማደስ ሲስተርሽን፤ ዶሚኒካውያንና ፍራንሲስካን በመባል የታወቁ የመነኮሳት ተሃድሶ እንቅስቃሴዎች ብቅ ማለት ጀመሩ። ይሁን እንጂ ከሃይማኖት ቀናኢነት የተነሣ መሃይማን የሆኑ ሰዎች እንደ አልቢጄንሲያንና ዋልዴንሳውያን ለመሳሰሉት ቡድኖች አባሎች ለመሆን ችለው ነበር። ሌላው የዚህ ዘመን ጉልህ እንቅስቃሴ ክርስቲያኖች ለሃይማኖታቸው ያላቸውን ፍቅር ለመግለጥ፤ የጎቲክ ካቴድራሎችን በመላው አውሮፓ በማሳነፅ የከፈሉት የጉልበትና የንብረት መሥዋዕትነት ነው።

1. የመስቀል በጨረቃ ላይ መዝመት (1095-1291 ዓ.ም.)

ክርስቲያኖች ለመስቀል ጦርነታቸው ወደተቀደሰች ከተማ ከመዝመታቸው ቀደም ብሎ በእስፔይን በነበሩት ሙርሶችና በሲሲሊ በነበሩ እስላሞች ላይ የተቀደሰ ጦርነት አካሂደዋል። ይህ የመስቀል ጦርነት ምዕራባዊ ክንፍ ያተኮረው በተለይ እስላሞችን በምዕራብ አውሮፓ ይዘውት ከነበረው ግዛት ለማስለቀቅ ነበር። በፍልስጥኤም ላይ የተካሄደው የመስቀል ጦርነት ግን በምሥራቁ ክፍል ላይ ያተኮረና ከተቀደሱት ጦርነቶች ሁሉ የላቀው ሲሆን፤ ዓላማውም ፍልስጥኤምን የበለጠ ጨካኞች ከሆኑት ከቱርክ ሴልጁክ እስላሞች እጅ ለማላቀቅ ነበር። በአጠቃላይ መልኩ ሲገለጥ እንቅስቃሴው የምዕራቡ የክርስትና ዓለም መንፈሳዊ ኃይሎች በመተባበር የመስቀል ጠላቶች በነበሩት እስላሞች ላይ የታወጀ ቅዱስ ጦርነት ነበር። እርግጥ ከዚህም በፊት በ1074 ዓ.ም. ላይ ግርጎርዮስ 7ኛ በነዚህ የምሥራቁን መንግሥት በሚቀናቀኑትና ቅዱሳን ስፍራዎችን ለመሳለም ወደ ፍልስጥኤም በሚጓዙ ምእምናን ላይ ዝርፊያና ግድያ በሚፈጽሙት እስላሞች ላይ ጦርነት አውጀ ነበር። ሆኖም ከሄንሪ 4ኛ ጋር የጀመረው ትግል እየከረረ በመሄዱ፤ የመስቀሉ ጦርነት ዝነኛ አስተባባሪ ፓፕ ከመሆን አግዶታል።

ሀ. የመስቀል ጦርነቶች መነሻ ምክንያቶች፤

ምንም እንኳን ለመስቀል ጦርነቶች መጀመር ስውር የሆነ ኢኮኖሚያዊ ወይም ፖለቲካዊ ምክንያት የነበራቸው ቢሆንም ዋናው ዓላማ ግን ሃይማኖታዊ እንደነበረ ልንዘነጋ አይገባም። ዓረቦችን የተኩት የሴልጁክ ቱርኮች ከዓረቦች ይልቅ የእስልምና አክራሪዎችና ጨካኞች ስለነበሩ ከአውሮፓ ወደ ፍልስጥኤም ቅዱስ ቦታዎች መንፈሳዊ ጉዞ በሚያደርጉ ክርስቲያኖች ላይ ከፍተኛ ግፍና ጭካኔ ይፈጽሙባቸው ነበር። ከዚህ በተጨማሪ አሌክሲዮስ የተባለው የቁስጥንጥንያ ንጉሠ ነገሥት የመንግሥቱን ፀጥታ እያወከ ያስቸገሩትን እነዚህን ከእስያ የመጡ ወራሪዎች ለመቋቋም የምእራብ አውሮፓ ክርስቲያኖችን እርዳታ ጠይቆ ነበረ። ይህ ሃይማኖታዊ የመቆርቆር (የሚገፋፋ) ስሜት እልፍ አእላፋትን አውሮፓውያን በማነሣሣቱ፤ ሰዎቹን ለመስቀል ወደ ፍልስጥኤም የሚደረግ ጦርነት ከሚዘምቱ ይልቅ ቅድስት ሀገርን ለመሳለም የሚጓዙ ሰላማዊ መንገዶች አስመስሏቸው ነበር። በሌላ አገላለጥ ይህ የሕዝብ እንቅስቃሴ፤ የሮም መንግሥት ከመውደቁ ጥቂት ቀደም ብሎ ባርቤሪያኖች (አረማውያን) ወደ ሮም መንግሥት ካደረጉት ገደብ የለሽ የሕዝብ እንቅስቃሴ ጋር የሚወዳደር ነበር። በመጀመሪያው የመስቀል ጦርነትና ከጦርነቱ ጋር በተያያዙ ጉዳዮች የተሳተፉ ሰዎች ቁጥር ወደ አንድ ሚሊዮን የሚጠጋ ሲሆን፤ ይህ ግዙፍ እንቅስቃሴ ለአውሮፓ የሁልጊዜ ችግር የነበረውን የቅርብ ምስራቁን የመቆጣጠር ጉዳይ መፍትሔ የሚያስገኝለት ይመስል ነበር።

ኢኮኖሚያዊ የሆኑ ምክንያቶችም ብዙዎቹን ሰዎች መስቀሉን እንዲያነሡና እስልምናን እንዲያስወግዱ ገፋፍቷቸው ነበር። የመስቀል ጦርነቶች ከመጀመራቸው አንድ ምእተ ዓመት ቀደም ሲል በምዕራብ አውሮፓ ድርቅ ተደጋግሞ የደረሰ ችግር ነበር። እንደዚሁም የቪኒስ ነጋዴዎች በበኩላቸው በቅርብ ምሥራቅ ንግዳቸው እንዲስፋፋ ሲሹ፤ የኖርማን ጦረኞች ደግሞ የተቀደሰ ስፍራውን ከእስላሞች እጅ በመንጠቅ፤ የሚዘረፈውን በመዝረፍና የአካባቢውን መሬት የመቆጣጠር ምኞት ነበራቸው። በሮም ቤተ ክርስቲያን እንደተቀደሰ ተግባር የተቆጠረው ይህ ጦርነት ልባቸው በውትድርና ፍቅርና ጀግንነት ለተቃጠለ ባለባታዊ ቤተሰቦችና መሳፍንት የሚማርክ ነበር። እንደዚሁም ከተሰላፍት (ከሰለቻቸው) የአካባቢ ኑሮና ችግር ለማምለጥ፤ ከፈጸሙት ወንጀል ለመሸሽ ሲሉ የመስቀል ጦሩ አባል የሆኑም አይታጡም ነበር።

ሠንጠረዥ፤

ለ. የመስቀል ጦርነቶች፤

የመጀመሪያው የመስቀል ጦርነት ቀጥተኛ ምክንያት ኡርባን 2ኛ የተባለው የሮም ፓፕ በ1095 ዓ.ም. በክሌርሞንት ከተማ በተካሄደ ጉባኤ በእስላሞች ላይ የመስቀል ጦርነት ማወጅ ማስፈለጉን በማስመልከት ያሰማው ስብከት ነበር። ምንም እንኳን ለንግግሩ ዋና መንሥኤ የምሥራቁ አሌክሲየስ ከምዕራቡ ክርስቲያኖች የጠየቀው የጦር እርዳታ ይሁን እንጂ በልቦናው የተቀረፀው ዋናውና ተቀዳሚ ምኞት ግን፡ የተቀደሱት የፍልስጥኤም ግዛት ከእስላሞች ቁጥጥር ስር ነጻ ወጥቶ ለማየት ነበር። በዚህ ስብሰባ ላይ የተገኙትና በአብዛኛው የፈረንሳይ ተወላጅ የነበሩት ምእመናን ጦርነቱን ‘እግዚአብሔር የፈቀደው ነው’ (ደዮስ ቩልት) በማለት እንደነበረው ፈረንሳዊ ለነበረው ፓፕ ኡርባን ከፍተኛ ድጋፋቸውን ገለጡ።

በ1096 ዓ.ም. በመናፕ ጴጥሮስ ባህታዊና (ሄሮሚት) በምስኪኑ ዋልተር (ዘ ፔኒሊስ) ስብከት ተገፋፍተው በፅኑ ፍላጎት የተነሱት በብዙ ሺህ የሚቆጠሩ ገበሬዎች በጀርመን፣ በሃንዖርና በቦልካንስ አድርገው ወደ ፍልስጥኤም ዘመቱ። ይህ ኃይል ግን በሚገባ ያልተደራጀና ለሥነ ሥርዓት ያልተገዛ ነበር። ስለዚህ ቁስጥንጥንያ እንደደረሱ፣ ንጉሠ ነገሥቱ በሕይወት ያሉት በሙሉ ግዛቱን ለቀው በትንሿ እስያ የባሕር ወሽመጥ አድርገው እንዲሻገሩ ከለቀቃቸው በኋላ በቱርኮች እጅ ከመጨፍጨፋቸው የተረፉት ተማርከው በባርነት ተሸጡ።

ይህ በሚገባ ያልተደራጀ የፈረንሳይ ገበሬዎች ስብስብ፣ በኋላ ጊዜ ከፈረንሳይ ከቤልጂየምና ከኖርማን ኢጣልያ የተውጣጡ ታላላቅ መኳንንትና መሳፍንት ለመሩትና በሚገባ የተደራጀ ለነበረው የመጀመሪያው የመስቀል ጦርነት ፈር ቀዳጅ ሆነ። በ1097 ዓ.ም. የፀደይ ወራት የተለያዩ ጦሮች ከመሪዎቻቸው ጋር ቁስጥንጥንያ ደረሱ። ከዚያም እነዚህ የመስቀል ጦርነት አራማጆች ኒቅያን ወርሮ ለመያዝ የፈጀባቸው ጥቂት ጊዜ ነበር። ቀጥለው (በመከር ወራት) ወደ አንዶኪያ በማምራት በ1098 ዓ.ም. በፀደይ ወር ከተማዋን በቁጥጥራቸው ስር አዋሉ። ከዚያም በ1099 ዓ.ም. ሰኔ 15 ኢየሩሳሌምን ያዙ። የኢየሩሳሌም ነጻ መውጣትና የባላባት መንግሥታት መመሥረት ዋናዎቹ ውጤቶች ነበሩ። ሆኖም እነዚህ የመስቀል ጦርነት መሪዎች ቀደም ብሎ በአውሮፓ የመሬት ከበርቴዎች ስለነበሩ በወራራ በያዙት አካባቢ እንደ ልማዳቸው የመሬት ከበርቴነትን ሥርአት ለማስፈን አስፈላጊውን ጥረት ሁሉ አደረጉ። በቅርብ ምሥራቅም አገሮች ዛሬ የሚገኙት የብዙ ምሽጎች (ግንቦች) ዕድሜ ከዚህ ጊዜ ጀምሮ የሚቆጠር ነው። በመጨረሻ ኢየሩሳሌምና በአካባቢዋ ያሉ አገሮች በቡዮን ጋድፍሬይ አማካይነት የኢየሩሳሌምን መንግሥት መሠረቱ። ይህ ሰው የመስቀል ጦርነት ሥነ ምግባራዊ መሪ ነበር። በዚህ መልክ የመጀመሪያ የመስቀል ጦርነት ዓላማዎች ግባቸውን ስለመቱ እስላሞች በቁስጥንጥንያ ላይ ያደርጉት የነበረው ተጽዕኖ ቀነሰ። ኢየሩሳሌምም ተመልሳ በቤተ ክርስቲያን መሪዎች እጅ ገባች። ናይትስ ቴምፕሊርና ሆስፒታሊር የተባሉት ለቅዱስ ጉዞ ተከታዮች ጥበቃና እርዳታ ለመስጠትና የእስልምና ርዝራዦችን ለመዋጋት በየአካባቢያቸው ተደራጁ።

ሁለተኛው የመስቀል ጦርነት የተካሄደበት ጊዜ ደግሞ እስላሞች የኤዴሳን የመሬት ከበርቴዎች ንብረት ከያዙና የኢየሩሳሌምን ሰሜናዊ ምሥራቅ ግዛት ለመውረር በተነሣሠብት ጊዜ ነበር። በ1146 ዓ.ም. “በጻድቁ መነኩሴ” የክሌርሾው ቅዱስ በርናርድ ሁለተኛውን የመስቀል ጦርነት በስብከቱ እንዲነሣ አደረገ። የፈረንሳይ ንጉሥና የቅዱሱ የሮም መንግሥት ንጉሠ ነገሥት ይህን የመስቀል ጦርነት ቢመሩትም ስኬታማ ሳይሆን ቀረ። ይህም የምዕራባውያን ሽንፈት በ1187 ዓ.ም. ሳላዲን የተባለውን የእስላሞች መሪ ኢየሩሳሌምን ለመያዝ አበቃው።

ከ1189-1192 ዓ.ም. የተካሄደው ሦስተኛው የመስቀል ጦርነት የነገሥታት የመስቀል ጦርነት በመባል ይታወቃል። የተመራውም በፈረንሳይ ፌሊፕ አውጉስጦስ፣ በእንግሊዙ ሪቻርድና በንጉሠ ነገሥት ፍሬደሪክ ነበር። ወደ ፍልስጥኤም በሚሄዱበት ጊዜ ፍሬድሪክ በድንገት ውኃ ውስጥ ሰጥሞ ሲሞት፣ ፌሊፕ አውጉስጦስም ከሪቻርድ ጋር በመጣላቱ ወደ አገሩ ፈረንሳይ ተመለሰ። ሪቻርድ ግን ጦርነቱን ቀጠለ። ኢየሩሳሌምን ደግሞ የመያዝ መከራው ባይሳካለትም፣ ቅድስት አገርን ለመሳለም ለሚመጡ ግን ያለ ስጋት መጓዝ እንደሚችሉ ሳላዲንን ቃል አስገባው። ሪቻርድ ለጊዜው በዚህ መጠነኛ ስምምነት መወሰን ግድ ሆኖበት ወደ እንግሊዝ ተመለሰ።

3ኛው የመስቀል ጦርነት የመጀመሪያውን ድል ለማስመለስ እጅግ ጉጉት የነበረው ኢኖሰንት 3ኛ ሲሆን፣ እርሱም በቅድሚያ ለጦር ማዕከልነት ግብፅ በመያዝ ከዚያም በፍልስጥኤም ላይ ዘመቻ ለማካሄድ በከፍተኛ ስሜት ስለ 4ኛው የመስቀል ጦርነት ሰበከ። የዚህ የመስቀል ጦርነት ጠቃሚው ውጤት የግሪክ ቤተ ክርስቲያንና የምሥራቁ መንግሥት ከ1204-1261 ዓ.ም. ድረስ ለሮሙ ፓፕ እንደገና ታዛዥ መሆናቸው ነው። ይህ የሆነው ቁስጥንጥንያ ሚያዝያ 13፣ 1204 ዓ.ም. ከተማሪከኛና ለ150 ዓመታት ያህል በምዕራቡና በምሥራቁ ቤተ ክርስቲያን መካከል ማናቸውም ግንኙነት ከተቋረጠ በኋላ ነበር። የኋላ ኋላ ግን በዚህ ጦርነት ሳቢያ የምሥራቁ መንግሥት ክፍል ለመዳከም በመብቃቱ በላቲንና በግሪክ ክርስቲያኖች ዘንድ የነበረውን ጥላቻ በይበልጥ ስር እንዲሰድ አድርጎታል (ምዕራፍ 21 ገፅ--ተመልከት)።

የስድስተኛው የመስቀል ጦርነት መሪ የነበረው ፍሬደሪክ 2ኛ አንድ ስምምነት በመፈራረም የተሳካ ውጤት አስገኝቶ ነበር። ይህም ስምምነት ኢየሩሳሌምን፣ ቤተልሔምን፣ ናዝሬትንና ወደባሕሩ መተላለፊያ የነበሩት ስፍራዎች በክርስቲያኖች ቁጥጥር ስር እንዲውሉ ያደረገ ነበር። ነገር ግን እስላሞች የአማርን መስጊድ ሳያስነኩ ለመቆየት ቢችሉም ኢየሩሳሌም ግን እንደገና ለጥቂት ጊዜያት በክርስቲያን ንጉሥ ስር ሆነች። ኋላም ቢሆን በርካታ የመስቀል ጦርነቶች የተካሄዱ ቢሆንም በመስቀል ጦርነት ተዋጊዎች ተይዘው የነበሩ ክልሎች ተመልሰው የሴልጁክ ቱርኮችን በመተካት በፍልስጥኤም ላይ ገዢ ሆነው በነበሩ በሳራስኛ እጅ ወድቀዋል።

በ1212 ዓ.ም በተካሄደው የልጆች የመስቀል ጦርነት አንድ መቶ ሺህ ያህል ለጉርምስና ዕድሜ ያልደረሱና ገና ታዳጊ ወጣት ልጆች ይገኙባቸው ነበር። ወደ ሮም የዘመቱትን የፈረንሳይ ወጣቶች 12 ዓመት ዕድሜ የነበረው ስቲፊን ሲመራቸው፣ የጀርመን ወጣቶች ደግሞ በኒኮላስ እየተመሩ ደቡብ አውሮፓን ተሻግረው ወደ ማርሴይ ዘመቱ። የሚያሳዝነው ብዙዎቹ በጦርነትና በረጋብ ሲሞቱ የቀሩትም በባርነት መሸጣቸው ነው። ይህ የደረሰባቸው መካከለኛው ዕድሜያቸው 12 ነበር። የመስቀል ጦርነቶች የተካሄዱባቸው ጊዜያት የተጠቃለሉት የኤክር ምሽግ በ1291 ዓ.ም. በእስላሞች እጅ በወደቀበት ጊዜ ነበር።

ሐ. የመስቀል ጦርነቱ ያስከተላቸው ውጤቶች፤

የመስቀል ጦርነቶቹ በምዕራብ አውሮፓ ጠቃሚ የሆኑ ፖለቲካዊና ማኅበራዊ ውጤቶች አስከትለዋል። ባለማዕረግ የነበሩና በርካታ እውቅ ሰዎች የመስቀል ጦርነት ተዋጊዎች ሆነው ከሄዱበት ባለመመለሳቸውና ብዙዎች ደግሞ መሬታቸውን ለጭሰኛውና ሀብታም ለሆኑ የመካከለኛው መደብ አባላት ለመስቀል ጦርነት ማካሄጃው ስለሸጡ ፊውዳሊዝም እየተዳከመ ሄዶ ነበር። በባላባት ጌቶች ተይዘው የነበሩት ከተሞች እራሳቸውን ለማስተዳደር የሚያስችላቸውን ቻርተር ለመግዛት በአብዛኛው ችለው ነበር። እንደዚሁም ነገሥታቱ በመካከለኛው መደብ አባላት ረዳትነት ቁጥጥራቸውን ማዕከላዊ ለማድረግ ችለው ነበር። የመካከለኛው መደብ አባላት ድጋፋቸውን የለገሱት ለመሠረታዊ የንግድ ሥራ አስፈላጊ የሆኑትን የፀጥታና የሥርዓትን ሁኔታ በአስተማማኝ ሁኔታ ለማስፈን ጠንካራ የሆነ በንጉሥ የሚመራ ማዕከላዊ መንግሥት መቋቋምን ስለመኮበት ነው።

ከሃይማኖታዊ ውጤቶቹ መካከል ፓፑ በመስቀል ጦርነት ወቅት የራሱን ክብር የበለጠ ማሳደጉ ይገኝበታል። ነገር ግን የሕዝብ ጉልበትና ኃይል በመስቀል ጦርነቱ ጊዜ በኅብረት ለዚህ ተግባር መዋሉ በመጨረሻ የፓፑን ኃይል ላደከመው የብሔራዊነት እንቅስቃሴ መጀመር ምክንያት ሆኖ ነበር። የቁስጥንጥንያ ላቲኖዊ መንግሥት መፈጠር በምዕራብና በምሥራቅ መካከል የነበረውን ሃይማኖታዊ ቅራኔ በማባባስ የምሥራቁን መንግሥት በማዳከም የ1453 ዓ.ም. ውድቀት የማይቀር መሆኑን አረጋግጦ ነበር። እርግጥ የዘመቻው የትእዛዝ አነሣሥ ፓፑ የታማኝነት መነኮሳትን ቡድን እንዲያገኝ ረድቶት ነበር።

ከእስላሞች ጋር ለሚደረግ ትግል፣ ኃይልን የሚተካው ሌላው አማራጭ በአሳብ ለማሳመን መጣር ሆኖ ነበር። ከ1235-1315 ዓ.ም. የኖረው ሬይመንድ ለል ይባል የነበረው የማጀርካ ቤተሰብ አባል በዚህ ዓላማ በመገፋፋት ከገዛው ባሪያው ዓረብኛንና የዓረብን ባህል ተምሮ ነበር። እቅዱ ወደ ዓረቡ ዓለም መሠረታዊ የወንጌልን መልእክት ይዘው የሚሄዱ ሚሲዮናውያን የዓረብ ቋንቋ ሥነ ጽሑፍና ባህል ለማወቅ በተልእኳቸው ስኬታማ እንዲሆን ለማድረግ ነበር። በዚህ ዓላማ በ1276 ዓ.ም. በደቡባዊ ምሥራቅ እስፔይን ሚራሚር በምትባል ስፍራ የማሰልጠኛ ኮሌጅ ከፈተ። እስላሞችንም ለወንጌል ለመማረክ የክርስትና እምነታቸውን የሚያብራራ (አፖስቶሊክ) አዘጋጀ። ሆኖም ይህ ታላቅ ሰው በመጨረሻ በሰሜን አፍሪካ የሰማዕትነት ሞት ተቀበለ።

የመስቀል ጦርነቱ ያስገኛቸው ኢኮኖሚያዊ ውጤቶችም እኩል ጠቃሚ ነበሩ። በቪኒስ ይመሩ የነበሩ የኢጣሊያን ከተሞች ከመጀመሪያው ውጤታማ የመስቀል ጦርነት በኋላ ወዲያውኑ የንግድ እንቅስቃሴን ጀመሩ። ከቅርብ የምሥራቅ አገሮች የተገኙ ውጤቶች የነበሩት እንደሀር ቅመማቅመምና ሽቶ ያሉ የቅንጦት ዕቃዎች ንግድ በዘመነ ሬዛንስ ለኢጣልያን የሥነ ጥበብ ሀብት ኢኮኖሚያዊ መሠረት ሆኖ ነበር። ከመስቀል ጦርነት የሚመለሱ ሰዎች በቅርብ ምሥራቅ አገሮች ያዩዋቸውን የቅንጦት ዕቃዎች ለመግዛት ይፈልጉ ስለነበር ከፍተኛ የንግድ እንቅስቃሴ ምክንያት ሆኗል።

የመስቀል ጦርነቶች ኢየሩሳሌምን ለአንዴና ለመጨረሻ ጊዜ ከእስላሞች ቁጥጥር ነጻ ባያወጧትም ቅሉ ለምዕራብ አውሮጳ በርካታ ጥቅምን ያስገኙና የክልሎች ባህላት ተጽዕኖቸው እንዲጠፋ የረዱ ናቸው። የዓረብ ትምህርት፣ ሳይንስና ሥነ ጽሑፍ ወደ ምዕራብ አውሮፓ እንዲመጣና እነዚህ ትምህርቶች ከክርስትና መገለጥ ትምህርት ጋር እንዲዋሀዱ በሞከሩ ምሁራን እንዲጠኑ ምክንያት ሆኖ ነበር።

2. የገዳማት ተሐድሶዎች፤

በ12ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በተካሄዱት የመስቀል ጦርነቶች እንደታየው ዓይነት መነፈሳዊ ቅናት የተመሰከረበት ሌላው እንቅስቃሴ የካቴድራል ህንፃዎችን መገንባት ነበር። የክሉኒያክ መነኮሳት ተሐድሶ በመባል የሚታወቀው የ10ኛው መቶ ክፍለ ዘመን እንቅስቃሴ ከመጨረሻ የእድገት ደረጃ ላይ ከደረሰ በኋላ በገዳማቱ ሀብት ማካበትና በዓለማዊ ኑሮ መመረዝ ሳቢያ እየተዳከመና ብሎም እየጠፋ ቢመጣም፣ በምትኩ ሌሎች የተሐድሱ ቡድኖች በ12ኛው ክፍለ ዘመን ሲስፎርሳውያን የተባሉ

ክሉኒዎች በ10ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የጀመሩትን በጎ ተግባር በማራመድ ቀጠሉት። እንዲሁም ደሚኒካውያንና ፍራስካውያን የተባሉ የሃይማኖት ማኅበሮች ዓላማቸው እስላሞችንና መናፍቃንን ወደ ትክክለኛው የክርስትና እምነት ለማምጣት በሚሲዮናዊነት ተግባር በመስማራት ለማስተማርና ለማሳመን ተነሥተው ነበር። የመስቀል ጦርነት አራማጆች መንፈሳዊ ቅናት ካስገኘው ውጤቶች አንዱም የቤተ ክርስቲያን አገልጋይ ያልሆኑ ተራ ምእመናን የሚሳተፉበት ወታደራዊ የሃይማኖት ማኅበሮች መመሥረት ነበረ። እነዚህ ሁሉ ቡድኖች በፈቃደኝነት እራሳቸውን ከማስገዛታቸውም፣ የሚጽሙትም ቃለ መሃል ለፓፑና ለገዳሙ አለቃ ወይም ለቡድኑ መሪ ፍጹም ታማኝ መሆንን የሚጨምር ነበር። በተጨማሪ ይህ እንቅስቃሴ የመካከለኛው ዘመን ጥማት ለነበረው የተቀደሰ የምንና ሕይወት ሁኔታዎችን ከማመቻቸቱም በመንፈሳዊ ትምህርት ለመግፋት ለሚሹ፣ ንቁ ተሳትፎ የሚያደርጉትንና ከፍተኛ እውቀት የሚገበዩበትን ትምህርት ቤት ያለችግር ለማግኘት አስችሏቸው ነበር።

የቤኔዲክታውያን ሥርዓት ተብሎ ይጠራ የነበረውን የመነኮሳት ቡድን የአገልግሎት ሥርዓት ለማሻሻል በ11ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ጥረቶች ተደርገው ነበር። የቡድኑ የአገልግሎት ሥርዓት ቀደም ሲል ያተኮረው ራስን በሥራና በጸሎት በመጥመድና በማስጨነቅ ላይ ብቻ ሆኖ ሳለ፣ በኋላ ላይ ግን የደብር አለቃ በማዕከላዊ አመራር እንዲመራ መንገድ ተቀይሶለት ነበር። የዚህን አሠራር ጠቃሚነት በመረዳት በ1084 ዓ.ም. በብሩኖ የተደራጀው የካርቱሲያን ገዳማት የተከተለው ይህንኑ ፈለግ ነበር።

እንደዚሁም በአውግስጦሳውያን መነኮሳት ዘንድ በተካሄደው እንቅስቃሴ፣ የአውግስጦስን የቤተ ክርስቲያን መመሪያ በሥራ ለመተርጎም በማንኛውም ካቴድራል የሚገኙ አገልጋዮች በመደበኛ ካህናት ሕግ ስር በመገዛት፣ ለጳጳሳቸው ታማኝና ታዛዥ እንዲሆኑ የሚያስገድድ ነበር። በ1119 ዓ.ም. አካባቢ የቅዱስ አውግስጦስ ሕጎች ሙሉ በሙሉ በሥራ ላይ በመዋላቸውም የካህናት በተመሳሳይ አልባሳት መጠቀም፣ የማንኛውም ንብረት ይዞታ ማሕበራዊ መሆንና በገዳማት ክልል ተወስኖ የመኖር ግዴታዎች ተተገቡ።

ሀ. የሲስተርሽን ገዳማት ሥርዓት፤

ይህ የመነኮሳት ቡድን የተቋቋመው በ1098 ዓ.ም. የቤኔዲክት መነኮሴ በነበረው ሮበርት በፈረንሳይ በሲቶ አካባቢ ነበር። የዚህ ሰው ምኞት በጊዜው በገዳማት እንቅስቃሴ ሰፍኖ የነበረውን ሥርዓት አልበኛነት ለማስወገድ ነበር። የሲስተርሽን መነኮሳት ከክሉኒ መነኮሳት የሚለዩባቸው ነጥቦች የዚህችን ዓለም ምኞት በመከድ፣ ራስን ለመቆጣጠር ማዕከላዊ የሆነ መመሪያ ነበራቸው። ሌላው ቀርቶ ትህትናቸውን ለማሳየት ሲባል የቤተ ክርስቲያን አሠራራቸው እንኳን እንደሌሎቹ ገዳማት በህንፃ የተገነባና ያሸበረቀ አልነበረም። የቅርንጫፍ ገዳማት አለቆች በየዓመቱ እየተገናኙ በቡድናቸው ችግር ላይ ውይይት በማድረግ ከሲቶው የገዳማት አለቃ መመሪያን ይቀበሉ ነበር። የሲቶ ገዳም አለቃ በእህት ገዳማት ላይ ሥልጣን የነበረው ቢሆንም እንደ ክሉኒው አለቃ ሥልጣን ዓይነት ግን የተጠናከረ አልነበረም። ተቀዳሚው ተግባሩም የገዳማት አለቆችን ዓመታዊ ጉባኤ በሊቀመንበርነት መምራት ብቻ ነበር። የክሉኒዎች ደጋፊዎች በአብዛኛው መሳፍንትና መኳንንት ሲሆኑ የሲስተርሽን ገዳማት ግን ከገበሬው መደብ የተውጣጡ ነበሩ። በመሆኑም የሲስተርሽኖች ትኩረት ከትምህርታዊ ጥናት ይልቅ በእርሻ ላይ ያዘነበለ ነበር። ይህ እንቅስቃሴአቸው በአጭር ጊዜ ውስጥ ከፍተኛ ውጤታማነቱ በመታየቱ በ1200 ዓ.ም. 530 ገዳማትን የሚያካትት ሰፊ ድርጅት ለመሆን በቅቶ ነበር። ከዚህ ጊዜ ጀምሮ አስደናቂ በሆነ ፍጥነት እያደገ በመሄድ ተዳክሞ ለነበረው የገዳማት እንቅስቃሴ መልካም አርአያ ሆኗል።

2206 በተለይም ለዚህ ድርጅት ታዋቂነት ዋናው ምክንያት ከ1090-1153 ዓ.ም. የኖረው የክሌርቮው ገዳም መነኮሴ በርናርድ ነበር። በርናርድ ከመኳንንት ቤተሰብ የተወለደ ሲሆን እናቱ አሌታ እግዚአብሔርን የምትራራ መንፈሳዊ ሴት ነበረች። በርናርድ የክሌርቮውን ገዳም ያቋቋመው ገና የ25 ዓመት ጎልማሳ በነበረበት በ1115 ዓ.ም. ነበር። በሠላሳ ጓደኞቹና በአምስት ወንድሞቹ እገዛ ይህንን ገዳም በአጭር ጊዜ ውስጥ ከሌሎቹ የሲስተርሽን ገዳማት ይልቅ ዝነኛ ሊያደርገው ችሎ ነበር። በርናርድ እጅግ ትሁትና ጥልቅ ሃይማኖታዊ ሕይወት (ሚስቲካል) አራማጅ የነበረ ቢሆንም በዚያው ልክ ተግባራዊና ብርቱ ሰውም ነበር። (ሚስቲካል ሕይወት የሰው ነፍስ በጸሎትና በጥምና ክእግዚአብሔር ጋር በቀጥታ ግንኙነት ማድረግ ይችላል የሚል እምነት ነው) በርናርድ እጅግ ታዋቂ በነበረባቸው የክሌርቮው ዘመናቱ ሌላው ቀርቶ የሮሙ ፓፕና የመንግሥታት መሪዎች ሁሉ የሮሱን ምክር የሚሰሙና የሚቀበሉ ነበሩ። በርናርድን በተለይ የሚቆጠቁጠው ወደ ፍልስጥኤም በሚጓዙ ቅዱሳን ተጓዦች ላይ የሚደርስባቸው መከራና፣ የተቀደሱት ስፍራዎች በእስላሞች የመርከቡ ጉዳይ ስለነበረ፣ ይህንኑ በማስመልከት ያሰማው የነበረው ስብከት ለሁለተኛው የመስቀል ጦርነት መነሣት ዋነኛው ምክንያት ሆነ። በመርሃ ስብከት የነበረው ከፍተኛ ችሎታና በሚስቲሲዝም የሚያገኘው ደስተኝነት በመሃልየ መሃልይ የድርሳን መጽሐፉ ላይ ባቀረበው ስብከት በግልጽ ታይቷል። እንደዚሁም ለዚሁ ሚስቲካል ሕይወት የነበረው ዝንባሌ ነበር ተወዳዳሪ የማይገኝላቸውን እንደ “ኢየሱስ፣ ለሚወዱህ ልቦች ደስታ” እና “ኢየሱስ፣ ስለአንተ ብቻ ማሰብ” የመሳሰሉትን መዝሙሮች ለመድረስ የበቃው። በሥነ መለኮት ትምህርትም ቢሆን፣ በርናርድ ደካማ አልነበረም። ለምሳሌ የአበላርድ አመለካከት የሥነ መለኮት ትምህርት መሠረትን ተቃዋሚ በነበረ ጊዜ በርናርድ እውነተኛውን ትምህርት (ቀጥተኛ አርቶዶክስ) ይዞ በአሸናፊነት ተውጥቷል። የበርናርድ ምሁራዊ ብቃቱ፣ ሚስቲካል ጥልቀቱ፣ አሳማኝ የንግግር ችሎታውና ተግባራዊነቱ የሲስተርሳውያን እንቅስቃሴ ሁለተኛው ከፍተኛ መንፈሳዊ መሪ ለመሆን

ሲያበቃው፡ በመካከለኛው ዘመን በቤተ ክርስቲያንና በመንግሥታትም ዘንድ የነበረውን ተደማጭነት ከፍተኛ ሊያደርገው ችሏል።

ለ. በውትድርና መስክ የተደራጀ የመነኮሳት ቡድኖች፤

የመስቀል ጦርነት ካስከተላቸው ውጤቶች አንዱ ወታደሮች በሚሠላጥኑበት ዓይነት የጦርነት ጥበብና ለከፍተኛ ሥነ ሥርዓት ተገዢነትን በገዳማት ሕይወት ውስጥ ሳይቀር ማስተዋወቁ ነው። ከዚህ ቀደም ባለው በ12ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ሕሙማንን የሚንከባከብና የቅዱሳን ተጓዦችን ደኅንነት የሚጠበቅ የቅዱስ ዮሐንስ ወታደራዊ ቡድን (ናይትስ ኦፍ ሴይንት ጆን ወይንም ሆስፒታለር) የተባለው ተቋቁሞ ነበር። ይህ ቡድን በአመሠራረቱ መጀመሪያ ላይ ለቤተ ክርስቲያን ያበረከተው አገልግሎት በታሪክ እንደተመሰከረው ከዘመናዊው ቀይ መስቀል ጋር የሚወዳደር ነበር። መነኮሳት ሦስት ክፍሎች ያሉትን ቃለ መሀላ ቢፈጽሙም እጆቻቸውን ግን ከጦር መሣሪያቸው አይለዩም ነበር። እንዲያውም ጊዜ በገፋ መጠን ይህ ቡድን የተቀደሰችውን ምድር ከእስላሞች ወረራ የሚከላከል ወታደራዊ ድርጅት ለመሆን በቅቶ ነበር። ናይትስ ቴምፕላር የተባለው ሌላው የታወቀ ወታደራዊ ቡድን ደግሞ መጠሪያ ስሙን በኢየሩሳሌም ቤተ መቅደስ (ቴምፕል) አካባቢ ከሚገኘው ዋና መሥሪያ ቤቱ በመውሰድ በ1118 ዓ.ም. ተቋቋመ። ይህ ቡድን በግልጽ የታወቀው በ1128 ዓ.ም. ሲሆን፡ በ1130 ዓ.ም. ደግሞ አባላቱ ትክክለኛ የገዳም ሕይወት ለመምራት ይችሉ ዘንድ በሲስተርሳውያን ገዳም ስር ታቀፉ። የእነርሱም ተቀዳሚ ተግባራት የተቀደሰችውን ምድር ከእስላሞች እጅ ከመውደቅ ማዳን ነበር። ይህ ቡድን ሙሉ በሙሉ የጠፋው በ1312 ዓ.ም. ሲሆን ለዚህም ምክንያቱ በፈረንሳይ ፖለቲካ ውስጥ ከሚገባ በላይ ጣልቃ ገብነት በማሳየቱ ነበር። እነዚህ ሁለት ድርጅቶች ቆይቶ ለሮማው ፓፕ ብቻ የሚገዙና ለእርሱ ፍላጎት የቆሙ ሆነው መነኮሳትን ብቻ ያቀፈ ጠንካራ የጦር ኃይል እስከማቋቋም ድርሰዋል። የቱቶናውያን የወታደር ድርጅት የተመሠረተው ከ3ኛው የመስቀል ጦርነት በኋላ ሲሆን፡ ከስላቮች ለመዳን ዘንድ ወደ ፕሪሺያ ሄዱ። በዚህ ምክንያት የፕሪሺያ የመኳንንት ቤተሰቦች ቅድመ አያቶች ሆኑ።

ሐ. ፍራየርዝ

ፍራየርዝ ሌላው የ12ኛው ክፍለ ዘመን የገዳምት እንቅስቃሴ የማሻሻል አራማጆች ነበሩ። እንደመነኮሳቱ ለድህነት፡ ለንፅህና (ሳያገቡ ለመኖር) ና ለመታዘዝ ቃለ መሀላ ይፈጽማሉ። ነገር ግን እንደመናኝ መነኮሳት ከኅብረተሰቡ ተለይተው በገዳማት የሚኖሩ ሳይሆን ከኅብረተሰቡ ጋር በመደባለቅና ኑሮውን በመጋራት፡ ኅብረተሰቡን በሚገባው በተራ ቋንቋ ያስረዱና ያስተምሩ ነበር። ከዚህም ሌላ ሌሎች መነኮሳት በየገዳማቸው የራሳቸው ንብረት የነበራቸው ሲሆን፡ እራሳቸውንም የሚደግፉት በሥራ ነበር። ፍራየርዝ ግን ሕዝቡ በሚሰጣቸው መባና ምፅዋት እራሳቸውን ማስተዳደር ነበረባቸው። ከ12ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ቀደም ብለው ከነበሩት ሌሎች የሃይማኖት እንቅስቃሴዎች ሁሉ ፍራየርዝ ለፓፑ ፍጹም ታዛዥና ታማኝ ነበሩ። እጅግ ጠቃሚ ከነበሩት የፍራንሲስካውያንና የዶሚኒካውያን ፍራየርዝ ቡድኖች በተጨማሪ የካርሚላይታውያንና የአውስቴናውያን ፍራየርዝ በዚህ ዘመን በተጨማሪ ተደራጁ።

የፍራንሲስካን መነኮሳት ቡድን የተመሠረተው ከ1182-1226 ዓ.ም. በኖረው በአሲሱ ፍራንሲስ ነበር። ይህ ሰው የአንድ ሃብታም ነጋዴ ልጅ ከመሆኑም በወጣትነቱ ደስታ ወዳጅ ነበር። ወደ ክርስትና እምነት የተለወጠው በሕመሙ ምክንያት ሲሆን ከዚያ በኋላ እራሱን ለችግርና ለጌታ አገልግሎት አሳልፎ ለመስጠት የአባቱን ቤት ትቶ ሄደ። ከዚያም እንደ እርሱ ዓይነት ፍላጎት ያላቸውን በርካታ ወጣቶች በመሰብሰብ ሕይወታቸው የሚመራበት ሕግ አበጀ። ይህ ሕግ ችግረኛ ሆኖ መኖርን፡ ሳያገቡ በንጽሕና መኖርንና መታዘዝን የሚጨምር ሲሆን፡ በተለይ ለፓፑ የማያወላውል መታዘዝን የሚጠይቅ ነበር። ይህ ድርጅት በ1209 ዓ.ም. በኢኖሰንት 3ኛ በጽሑፍ ባይሆንም እውቅናን አገኘ። የፍራንሲስካን ቡድን እጅግ ታዋቂ እየሆነ በመሄዱ በ1212 ዓ.ም. ዕድሜዋ 18 ዓመት ብቻ የነበረው ከሌይር ከዚህ ቡድን ጋር በተባባሪነት የሚሠራና “የክላሪ ድሆች” የሚባል የልጃገረዶች ቡድን እንድታቋቁም በፓፑ ተፈቀደላት። በ1221 ዓ.ም. ደግሞ ከተለመደው ከቤተሰብ ወይም ከንግድ ሥራቸው ለመለየት የማይችሉትን ወንዶችና ሴቶች የሚያቅፉ “ተርሺየሪዝ” የሚባሉ ሦስተኛ ቡድኖች ተቋቋሙ።

ፍራየርዝ የሚለው ቃል በላቲን ፍራተር ማለትም “ወንድም” ከሚለው ቃል የተገኘ ሲሆን፡ የስያሜው ተስማሚነት ለመንፈሳዊ እንቅስቃሴው ብቻ ሳይሆን ለሮም ቤተ ክርስቲያን ለሚያበረክተውም አገልግሎት ጭምር ነበር። ፍራንሲስካውያን ለሮም ቤተ ክርስቲያን ሚስጦናዊ ጥረት ምንጊዜም በግንባር ቀደምነት የሚጠቀሱ ነበሩ። ፍራንሲስ እራሱ በሕይወቱ ዘመን በእስፔይንና በግብፅ ሰብኳል። ሌሎች ደግሞ ወደ ቅርብና ሩቅ ምሥራቅ አገሮች ድረስ በመዘዘር አስተምረዋል። ከ1246 ዓ.ም. አካባቢ እስከ 1330 ዓ.ም. የኖረው ጆን ዲ ሞንቴ ቮርሺኖ ከ1300 ዓ.ም. በፊት ፔኪንግ ድረስ በመጓዝ በከተማው ውስጥ ብቻ 6000 ሰው ያጠመቀ በጠቅላላው ሲሆን፡ 13,000 አማኞች ከ1300 ዓ.ም. በፊት አፍርቶ ነበር። ይሁን እንጂ በ1368 ዓ.ም. ግን የቻይናው የሚንግ ስርወ መንግሥት ቤተ ክርስቲያኒቱን አጥፍቷታል። የምዕራቡም ክፍለ ዓለም አኅጉራት በእስፔይንና በፈረንሳይ የባሕር ተጓዦች በተገኙ ጊዜ፡ እነዚህን አዲስ ሰዎች ወደ ክርስትና ለማምጣት አብዛኛውን ሚስጦናዊ ተግባር የፈጸሙት ፍራንሲስካውያን ነበሩ። በካሊፎርኒያ ኪንግስ መንገድ ላይ የተገኘው የ18ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ፍርስራሽ

ለፍራንሲስካውያን ተግባራት ቋሚ ምስክር ነው።

ይህ ቡድን እያደገ ሲሄድ በፓፑ በተሾመው ጄኔራል በመመራት የበለጠ ማዕከላዊ እየሆነ ለመሄድ ቻለ። ከታወቁት የዚህ ቡድን አባላት፤ እንደዝነኞቹ ራጆር በይከን፤ ቦና ቬንቱራ፤ ደንስ ስኮትስና የአክያሙ ዊሊያምን የመሳሰሉት ምሁራን ይገኙበት ነበር። በይከን የዘመኑ የሳይንሳዊ ምርምር ጀማሪ ሲሆን፤ አክሃም ደግሞ ስለ ተፈጥሮ እውነታ ከፍተኛ ጥናት ከማካሄዱም ለማርቲን ሉቲር የመንፈሳዊ እድገት ካስገኙለት ትምህርቶች አንዱ የርሱ ምርምር ውጤት ነበር። በተጨማሪም በሬካንስ ዘመን ለታዩት እንቅስቃሴዎች የአክሃም ስለ እውነት ምንነትና አስተሳሰብ የበኩሉን አስተዋጽኦ አድርጓል።

ዶሚኒካውያን በመባና በምዕዋት ብቻ የሚኖሩ ሃይማኖታውያን ቡድኖች ነበሩ። ፍራንሲስካውያን በሚሲዮናዊነታቸው የታወቁ እንዲሁም በአኗኗራቸውና በልባዊ አቀራረባቸው ሰዎችን ወደ እምነታቸው ለመሳብ የቻሉ ሲሆን፤ ዶሚኒካውያን ግን ሰዎችን ከመናፍቃን ትምህርት ለማላቀቅ የሚጠቀሙት በምሁራዊ ችሎታቸውና በማሳመን ብቃታቸው ነበር። በአጭሩ የዶሚኒካውያን ትምህርት ለአእምሮ የሚስማማ ሲሆን የፍራንሲስካውያን ትምህርት ደግሞ ልብን የሚማርከ ነበር።

ከ1170-1221 ዓ.ም. የኖረው ዶሚኒክ የእስፔይን ተወላጅና ከትልቅ ቤተሰብ የተወለደ ቁስ ነበር። ዶሚኒክ ደቡባዊ ፈረንሳይን በጎበኘ ጊዜ በዚያ አካባቢ የነበረውን የአልቢንጅንሳውያን ኑፋቄ ስላሳዘነው ጠንካራ የሥነ ምግባራዊ ሕይወት በመምራት አርአያ ከመሆኑም ቀለል ባለ ኑሮና አሳማኝ በሆኑ የመከራከሪያ ዘዴዎች በመጠቀም መቋቋም ጀመረ። በዚህም የስብከት ዘዴአቸው የተነሣ ለዶሚኒካውያን ለጌታ ሰውን የሚያጠምዱ ወይም የሚያድኑ “ሃውንድስ ኦፍ ዘ ሎርድ” የሚል ቅፅል ስም ተሰጥቷቸው ነበር። የዶሚኒካውያን ቡድን በ1216 ዓ.ም. በፓፑ በመታወቁ ከዚያን ጊዜ ጀምሮ በከፍተኛ ደረጃ በማዕከላዊነት ተደራጀ። ቡድኖቹም በየደረጃቸው በአካባቢያቸው ላለ አንድ አካል ተጠሪ ሲሆኑ ያ አካል ደግሞ ለከተማው ወይም ለክፍለ ሃገሩ ተጠሪ ይሆናል። በአጠቃላይ ቡድኖቹን የሚመራና ተጠሪነቱ በቀጥታ ለፓፑ የሆነ ጠቅላይ ጄኔራል ይኖራል። የዚህ ቡድን አባላት ሚሲዮናውያንና አስተማሪዎች ነበሩ።

ከዚህ ቡድን የታወቁ ምሁራን መካከል ቶማስ አክዋይንስና አስተማሪው አልበርተስ ማግስ ይገኙበታል። የሮም ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን የአሁኑ ጊዜ የሥነ መለኮት ትምህርት ዘዴ የተመሠረተው በአክዋይንስ ነው። ዶሚኒካውያን በሚሲዮናዊነት ተግባር ጭምር ይሳተፉ ነበር። በዚህ ሁኔታ ከተደራጁ በኋላ ዶሚኒካውያን በ1233 ዓ.ም. የመናፍቃንን (ኢንክዊዚሽን) እንቅስቃሴ ለመቋቋም የተመሠረተውን ፍርድ ቤት የማንቀሳቀስ ኃላፊነት ወሰዱ። አብዛኞቹ የሚስቲኮች አራማጆች የዶሚኒካውያን ፍራየርስ አባላት ሲሆኑ፤ ከእነርሱም ማይስተር ኤክሃርት፤ ጆን ታውለርና የታወቀው የፍሎሪንቲኑ የተሃድሶ ምሁር ሳቫናላም የዚህ ቡድን አባል ነበር።

ፍራየርሶች ሃይማኖትን ያጠናክሩት ለነበሩባቸው የሰበካ አጥቢያዎች (ፓሪሽ) መሥዋዕትነት የተሞላ አገልግሎታቸውን በማበርከታቸው ነበር። መልካም ሥራቸውና ሁልጊዜ በሚነገርበት ቋንቋ ያቀርቡት የነበረው ስብከታቸው ሕዝቡን የሚያስተምሩትን ያለችግር ለመከታተል አስችሎታል። ፍራየርሶች በተግባራዊ መግለጫዎች የሚታገዝ ስብከት በሮም ቤተ ክርስቲያን ትክክለኛ የሆነ ቦታ እንዲይዝ አደረጉ። ተጠሪነታቸውም በቀጥታ ለፓፑ ስለነበር የእርሱም ኃይልና ሥልጣን በየአካባቢው ባሉ ጳጳሳትና የሙሉ ጊዜ አገልጋይ ባልሆኑ መሪዎች ዘንድ ተቀባይነትን እንዲያገኙ ከፍተኛ ሚና ተጫውተዋል። እነዚህ ሁለቱ የፍራየርስ ቡድኖች ለመላው ዓለም በርካታ ጥሩ ጥሩ ሚሲዮናውያንን ያስገኙ ነበሩ። በፍራንሲስካውያን የተቋቋሙት ሐኪም ቤቶች ለችግረኞች ሥጋዊም መንፈሳዊም አገልግሎት ጎን ለጎን ይሰጡ ነበር። ከ1348-1341 ዓ.ም. በነበሩት ጊዜያት ጥቁር ሞት (ከብላክ ዴዝ) ተብሎ በተጠራ ችግር 10,000 ያህል ፍራየርስ የሕክምና አገልግሎት በማበርከት ላይ እንዳሉ ሞተዋል። ለትምህርቱ ዓለምም በተለይ ደግሞ በሥነ መለኮቱ ክፍል እጅግ ከፍተኛ የሆነ አስተዋጽኦ አድርገዋል። ቶማስ አክዋይንስ (የመንደካንት ሥርዓት) ምንም ንብረት ሳይኖራቸው በልመና በሚያገኙት ምዕዋት ብቻ ሃይማኖታቸውን ከሚያስፋፉት ሚሲዮናዊያን የታወቁ ምሁር ነበር።

እርግጥ የመናፍቃንን እንቅስቃሴ ለመግታት የተቋቋመው ፍርድ ቤት (ኢንክዊዚሽን) በመምራት ሥራ ላይ ዶሚኒካውያን ያደረጉትን ተሳትፎ በታሪክ ጥቁር ነጥብ ሊያስገባቸው በቅቷል። በ14ኛው ክፍለ ዘመን መካከል ላይ እነኝህ የመንደካንት እንቅስቃሴ ተከታዮች ሀብት ለማከማቸት ትልልቅ ግንባሮችን በመመሥረታቸው የፍራየርስ የመጀመሪያ ትውልድ መንፈሳዊ ጥንካሬና ቅናት እየመነመነ ሄደ።

3. የቤተ ክርስቲያን የሙሉ ጊዜ አገልጋይ ያልሆኑ ሰዎች፤ የተሃድሶ እንቅስቃሴ፤

የመካከለኛው ዘመን ኅብረተሰብ መለያው ቁልፍ ነጥብ አንድነት ነበር። ይህ አንድነት ሊገኝ የቻለው አንድም በቅዱሱ የሮም መንግሥት ዓለም አቀፍ ድርጅታዊ መዋቅሮች ሳቢያ ሲሆን፤ በሌላ በኩል ደግሞ በሮም ቤተ ክርስቲያን ስንሰለታዊ የሥልጣን ተዋረድ ስር ምእመናን በመሰባሰባቸውና የጋራ ለሆኑት የቅዱሳን ሥርአቶች ከፍተኛ መንፈሳዊ ፍቅርና የእምነት መግለጫውን በማሳየታቸው ነው። ይህ አንድነት ግን ውስጥ ውስጡን የማያቋርጥ ያለመግባባትን የአመለካከት ልዩነት ማስከተሉ አልቀረም።

ይህ የማያቋረጥ አለመግባባት እየተጠራቀመ በመሄድ በመካከለኛው ዘመን ጭልጭል ይል የነበረው የተቃውሞ ድምፅ በተሃድሶው ዘመን እንደ እሳተጎመራ በመፈንዳት አስተጋባ። በቤተ ክርስቲያን ዘንድ ውስጣዊ ተሀድሶን ለማምጣት በጥረት ላይ ከነበሩት መነኮሳትና ፍራየርስ በተቃራኒ በ12ኛው ክፍለ ዘመን አልቤጄንሲዝስ ወይም ካታሪዎች እንደዚሁም ዋልዴንሲሶችና ሌሎችም የእምነት ክፍሎች፤ ሃይማኖቱን ለማጥራት ውጫዊ አመፅን መረጡ። በፓፖቹና በሌሎችም ባለሥልጣናት ሕይወትና ተግባር አልፎ አልፎ የተከሰተው የሥነ ምግባር ጉድለትና ዓለማዊነት ምክንያት አጥቢያ ቤተ ክርስቲያናት መንፈሳዊ ኃይል ስላልታየባቸው ከፍተኛ ተቃውሞ ማስነሣት ጀመረ። ስለእነዚህ በመካከለኛው ዘመን ስለተነሡት አፈንጋጭ የእምነት ክፍሎች መረጃዎችን የምናገኘው ከደጋፊዎቻቸው ሳይሆን በጠላቶቻቸው እጅ በመሆኑ የትክክለኛ መረጃዎች እጥረት ያጋጥመናል። አልቤጄንሲዎችም ዋልዴንሲሶች አዲስ ኪዳን በሚያስተምራቸው ሃይማኖታዊ ንፅሕናዎች እየተመሩ እንዲጓዙ ይፈልጉ ነበር። በመሆኑም የታላቁ የተሃድሶ እንቅስቃሴ መንገድ ጠራጊዎች ነበሩ ማለት ይቻላል።

ሀ. ፈላስፎቹ አልቤጄንሲዎች፤ ካታሪዎች ወይም አልቤጄንሲዎች ይህን ስማቸውን የወሰዱት አልቢ ተብላ በምትጠራው በደቡብ ፈረንሳይ አካባቢ ቁጥራቸው እጅግ በርክቶ በመገኘቱ ነው። ለአሳባቸው መሠረት አድርገው የተጠቀሙት አዲስ ኪዳንን ቢሆንም ኑፋቁያዊ አስተሳሰባቸው የኖስቲኮች የብሕትውና ዓላማዎች ከጳውሎሳውያንና ከቦጎሚል የፈጣሪ ሁለትዮሽ ባሕርይ (ዱወሊስቲክ) አንቀሳቃሾች? ? ጋር የሚያመሳስላቸው ነበር። አልቤጄንሲዎች የሰውን ነፍስ በፈጠራው በመልካሙ እግዚአብሔርና፤ የሰው ልጅ መንግስተ ሰማይ ከተባረረ በኋላ ቁሳዊ አካል የተሰጠው ክፉ ፈጣሪው መካከል ጨርሶ የማይገናኝ ሁለትዮሽ ባሕርይ (ዱወሊስቲክ) እንዳለ ያምኑ ነበር። እንደነሱ አባባል፤ ከነበረበት የክብር ስፍራ ከተባረረ በኋላ ክፉው አምላክ የሚታየውን ክፉውን ዓለም ፈጠረ። ስለሆነም ቁስ አካል ክፉ ነው በማለት የካታሪዎች እምነት (ቀጥተኛ ትርጉሙ ንጹሕ ማለት ነው) የሰውን ዘር መባዛት፤ ቅዱሳን ሥርዓቶችን (በተለይ ደግሞ ክርስቶስ ሥጋ ለብሷል ከሚለው ጋር በቀጥታ የሚዛመደውን የጌታ እራት ሥርዓትን)፤ የገሃነምንና የመቆያ ስፍራ መሠረታዊ ትምህርቶችንና የአካላዊ ትንሣኤን ትምህርት ጭምር ይቃወሙ ነበር። እንደ ካታሪዎች እምነት ደኅንነት ንስሃ የሚያስፈልገውና ለደኅንነት በተዘጋጀው ሰው ራስ ላይ እጅንና የዮሐንስ ወንጌልን በመጫን ብቻ መፈጸም የሚገባውን ሥርዓት ተደርጎ ይወሰዳል። በተጨማሪ ሰው ለንጽሕናው ሰል ጋብቻን፤ መሃላን፤ ጦርነትን ሊያስወግድና ወተት፤ ሥጋ፤ አይብንና እንቁላልን ከመመገብ መቆጠብ እንዳለበት እምነት የሚጠይቅ ነበር። እንደዚሁም በአምልኮ ጊዜ የማንኛውንም ቁሳዊ ነገር አገልግሎት ላይ ማዋል ካታሪዎች ይቃወሙ ነበር። በሃይማኖታቸው የላቁ ሰዎች ማለትም ምርጦቹ ወይም ፍፁማን (ፕሮፌክቲ)የሚባሉት፤ የኃጢአት ይቅርታንና ለእግዚአብሔር መንግሥት የመታደስን ውስትና (ከንስላሜንቱም) ያገኙ ናቸው። ሥጋ የእግዚአብሔርን መንግሥት ለመውረስ ስለማይችል ይህንን ከንስላሜንቱም ብለው የሚጠሩትን መብት ያላገኙ አማኞች ከሞት በፊት በዚሁ ምድር አሟልተው ሊያገኙት መጣር ይገባቸዋል ባይ ነበሩ። አልቤጄንሲዎች፤ የእምነታቸው ሥልጣን መግለጫ አዲስ ኪዳን ብቻ መሆኑን ያለማወላወል በመግለጥ ሥልጣንን ከክርስቶስ ከራሱ በፓፖች በኩል ተቀብያለሁ ለምትለው ለሮም ቤተ ክርስቲያን ልዩ ፈተና ፈጥረውባት ነበር። ለዚህም የተገኘው ብቸኛ መልስ በ1209 ዓ.ም. በኢኖስነት 3ኛ ኃላፊነትና በሳይመን ዲ ማንፈርት የተመራውን የአልቤጄንሲዝ የመስቀል ጦርነትና ማካሄድ ነበር። የሮም ቤተ ክርስቲያን በሥልጣኗ ላይ ለተሰነዘረው ነቀፋ የሰጠችው መልስ ጦርነት ብቻ ሆነ።

ፒዩሪተኖቹ ዋልዴንሲሶች፤ በ12ኛው ክፍለ ዘመን የመጨረሻ ሩብ ዓመታት ውስጥ የተነሣው የዋልዴንሲያውያን እንቅስቃሴ ከፕሮቴስታንትና ከፒዩሪተን እንቅስቃሴ ጋር እጅግ የሚመሳሰል ነበር። በ1176 ዓ.ም. አጋማሽ ላይ ፒተር ዋልዶ የተባለ የሊዮን ከተማ ሃብታም ነጋዴ የአዲስ ኪዳን ትርጉም አግኝቶ አንብቦ ነበር። በዚህ ንባቡ በክርስቶስ ትምህርት እጅግ በመነካቱ ቤተሰቡን ለመመገብ የሚያስፈልገውን ሀብት ብቻ በማስቀረት ያለውን ንብረት ሁሉ ለነዳያን አገልግሎት እንዲውል አሳልፎ ሰጠ። ከዚያም “ድሆች ሰዎች” የተባለ ቡድን በማቋቋም እንደተራ ምእመናን ሆነው እርሱና ተክታዮቹ ወንጌልን ለመስበክ ቢፈልጉም በፓፑ ተከለከሉ። ሆኖም ማስተማራቸውንና መስበካቸውን ባለማቋረጣቸው በ1184 ዓ.ም. ተወገዙ። ብዙ ጊዜ እንደሚፈጸመው ሁሉ፤ አሁንም ይህን መንፈሳዊ ተሃድሶ ለማምጣት የሞከረው አነስተኛ ቡድን፤ የሚያስገኘውን መንፈሳዊ ጠቀሜታ ባልተረዱና ፍቅር በሌላቸው ሰዎች ግፊት ከተደራጀቸው ቤተ ክርስቲያን በውግዘት ተባረረ። ዋልዴንሲዎች እያንዳንዱ ሰው በራሱ ቋንቋ መጽሐፍ ቅዱስ ሊኖረው እንደሚያስፈልግና ለእምነትና ለሕይወቱም የመጨረሻው ባለሥልጣን ይህ መጽሐፍ ቅዱስ ብቻ እንደሆነ ያምኑ ነበር። የክርስቶስን ምሳሌነት በመከተል ሁለት ሁለት ሆነው ቀላል ልብሶችን በመልበስ በተራ ቋንቋ ለድሆች፤ ለመስበክ ይወጡ ነበር። የታወቀውን የቤተ ክርስቲያን እምነት መግለጫ፤ የጌታ እራትንና የጥምቀት ሥርዓትን ከመቀበላቸውም፤ ለመስበክና፤ ቅዱሳን ሥርዓቶችን ለማካሄድ ግን ክህናት ባልተቀበሉ ሰዎች መፈጸም መቻሉን ይቀበሉ ነበር። እንቅስቃሴው ከራሱ ሰበካ ጉባኤ የተመረጡ ጳጳሳት ቀሳውስትና ዲያቆናት ነበሩት። እስከሞተበት 1217 ዓ.ም. ድረስ የዚህ ቡድን ዋናው መሪ ዋልዶ ነበር። ‘ወዳጆች’ በመባል የሚታወቁና እንቅስቃሴውን በምሥጢር የሚደግፉ ሌሎች ሰዎችም በብዛት ቢገኙም፤ ለማስመሰል ግን ያህል ግን የሮም ቤተ ክርስቲያን ተከታይ በማድረግ ራሳቸውን ያቀርቡ ነበር። ዋልዴንሲዎች በብዙ አቅጣጫ የፕሮቴስታንት ተሃድሶ አሳብ ተቀዳሚ አራማጆች ነበሩ። እስካሁንም ድረስ በሰሜን ኢጣሊያ 35,000 የሚደርሱ ልብ ቅን የሆኑ የዚህ ቡድን አባላት ይገኛሉ።

ሐ. የዘመናት ተንታኞች (ኤስከታሎጂካል) ጀኦኪማይቶች፤

ከ1132-1202 አካባቢ የኖረው ጀኦኪም የተባለው የሲስተርሽን ቡድን መነኩሴ ዋናው እምነቱ እንደሚከተለው ነበር። በሐዋርያው ጴጥሮስ ልዩ ትኩረት በተሰጠው በብሉይ ኪዳን የሕግ ዘመን እግዚአብሔር ራሱን የገለጠው “በአብ” ስም ነው ይልና። ቀጥሎ ደግሞ የጳውሎስ ከሆነው የአዲስ ኪዳን ዘመን በመጀመር እስከ 1260 ዓ.ም. ድረስ ለሚመጣው ዘመን ታዋቂው “ወልድ” ይሆናል። ከ1260 ዓ.ም. በኋላ ደግሞ በዮሐንስ ጽሑፎች ውስጥ የሚታየውን ዓይነት የፍቅር ዘመን ይመጣል። ይህ ፍቅር ዘመን ፀረ ክርስቶስ ለጥቂት ጊዜ ዓለምን ካስጨነቃት በኋላ የሚመጣ ሲሆን፤ ዘመኑም “የመንፈስ ቅዱስ” ዘመን ይሆናል ባይ ነበር።

የሮም ቤተ ክርስቲያን በሥልጣኗ ላይ ለተነሣው ለዚህ ኑፋቂ፤ በካታሪዎች ላይ ከወሰደችው ርምጃ ለየት ያለ መፍትሔ ፈልጋ ነበር። እንደሚታወቀው የዲሞክራሲያን ፍራየሮች በቅድሚያ ካታሪዎችን በትምህርት ወደ ትክክለኛው እምነት ለመመለስ የተቻላቸውን ያህል ጥረት አድርገው ነበር። ይህ መከራ ፍሬ አልባ በመሆኑ፤ የተከተለው እርምጃ በደቡብ ፈረንሳይ የሚገኙትን አልቢጄንሲዎችን በመስቀል ጦርነት ከ1209-1218 ፈጽሞ ለመደምሰስ ነበር። ከዚህ ለየት ያለው ሌላው ተጨማሪ ምላሽ ደግሞ በ1229 በቱሉስ ከተማ በተደረገው ጉባኤ በጋራ ቋንቋ የተተረጎመውን መጽሐፍ ቅዱስ ተራ ምእመናን እንዳይገለገሉበት የሚያግድ ነበር። ይኸውም ስለ ጥንቷ ቤተ ክርስቲያን ንጽሕና ምእመናን በመረዳት፤ ከአሁኗ የሮም ቤተ ክርስቲያን ጋር በማወዳደር የጥላቻ መንፈስ እንዳያድርባቸው ለማድረግ የታቀደ ዘዴ ነበር። ለመናፍቃን የሚሰጠው ምላሽ በዚህ አለማቆሙም፤ በመናፍቃን ላይ በጭፍን ፍርድ የሚሰጥ ፍርድ ቤት ማቋቋም ሌላው እርምጃ ነበር። ይህ ሚሥጥራዊና የቤተ ክርስቲያን አካል የሆነ ፍርድ ቤት ተቃዋሚዎችን የሚያሰቃይና፤ የተከላሸች ስም የሚጠቁሙ ግለሰብ ስም በምሥጢር የሚይዝ፤ በመሰለው በመፍረድ፤ የተጠርጣሪዎቹ ንብረት እንዲወረስ፤ ከበድ ካለም በእሳት ተቃጥለው እንዲሞቱ ለመንግሥት አሳልፎ የሚሰጥ ነበር። ይህ የመናፍቃንን ፍርድ የመከታተል ኃላፊነት አስቀድሞ በኤፕስቲሞች እጅ የነበረ ሲሆን፤ የመናፍቃኑ ቁጥር እየጨመረ በመሄዱ ግን ኃላፊነቱ ወደ ፓፑ ተሸጋገረ። ለዚህም ነው በ1233 ዓ.ም. ግርጎርዮስ 9ኛ መናፍቃንን ለመቅጣትና ካታሪዎችን ለማስወገድ በቀጥታ ዲሞክራሲያንን ለመወከል የቻለው።

ናፍቃንን ለመቆጣጠር የተደረገው ይህ ጥረት፤ ተሳታፊ የነበሩትን ተራ ምእመናንም ሆነ ካህናቱን እጅግ ጨካኝ አደረጋቸው። በሮም ቤተ ክርስቲያን የታዘዘው ይህ የማስፈራሪያ ቅጣት ለምሁራዊ ምርምርና እድገት ታላቅ እንቅፋት ሆኖ ነበር። የሚገርመው ግን የመናፍቃን ላይ የሚደርሰው ቅጣት የቱን ያህል የሚዘገንን ቢሆንም የተከታዮቻቸው ቁጥር ግን እያደገ መሄዱ ነው። በእነዚህ የእምነት ክፍሎች የቀረበውን መንፈሳዊ ተሃድሶ የሮም ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ለመቀበል ፈቃደኛ ካለመሆኗም፤ ብሲቱን እየጨመረ በመሄዱ፤ ለዋናው የዘመነ ተሃድሶ መፈንዳት መንገድ ገላጭ ሆነ።

12ኛውና 13ኛው መቶ ክፍለ ዘመናት በተለይ የሚታወቁበት ቤተ ክርስቲያን የመሻሻል ለውጥ እንድታደርግ በሚደግፉ ወገኖች በውስጥም ሆነ በውጪ እንቅስቃሴዎች የታዩበት ዘመን በመሆኑ ነው። በክሌርሾ በርናርድ የተመራው የሲስተርሽን እንቅስቃሴም ሆነ የመንደካንት የመነኮሳት እንቅስቃሴዎች ዓላማ የሮም ቤተ ክርስቲያን ተሃድሶ የምታገኝበትን መንገድ ለማመቻቸት በመንፈሳዊ ቅናት የተነሣ ነበር። የመጽሐፍ ቅዱስን ሥልጣን እንደገና ለማረጋገጥ የተደረገው መከራ በሮም ቤተ ክርስቲያን አማካይነት እንቅፋት እየበዛበት ስለተቸገሩ ብዙዎች ከቤተ ክርስቲያን በመገለል በመጽሐፍ ቅዱስ መሪነት ብቻ ክርስትናን ለመለማመድ ተገደዱ። ለዚህ ዘመን መነኮሳት፤ ፍራየሮችና የመስቀል ጦርነት አራማጆች ልፋትና መሥዋዕትነት መሠረታዊ ምክንያቱ የክርስቶስ ፍቅር ሳይሆን ለሮም ቤተ ክርስቲያን ገናናነት እንደተደረገ እስከመቆጠር ድርሶ ነበር። የሮም ቤተ ክርስቲያን ይህን መልካም አጋጣሚ ለገንቢ ሁኔታዎች ብትጠቀምበት ኖሮ በእንቅስቃሴዎቹ ተጠቃሚ ልትሆን በተቻላት ነበር።

የመካከለኛው ዘመን ትምህርትና አምልኮ፤

ቤተ ክርስቲያን ከኅብረተሰቡ ባህል በመገለል ወይም ተቀላቅላ ለመኖር ስትችል፤ የመካከለኛው ዘመን ምሁራን (ስኮላስቲኮች) ግን ከሁለቱ አማራጮች የተከተሉት የኋለኛውን ዘዴ ነበር። ይህ የምሁራን በአስተሳሰብ ጠራቀቅ፤ ከ1050-1350 በነበረው ጊዜ ውስጥ ከመንደካትና (በመለመን የሚተዳደሩ መክሰሳት) ከመናፍቃን እድገት ጋር ጎን ለጎን እያደገ የሄደ ነው። እንቅስቃሴው በቅድሚያ የመጠለያና ብሉም የማደጊያ ስፍራ ያገኘው በካቴድራልና በገዳማት ትምህርት ቤቶች ሲሆን፤ በ13ኛው ክፍለ ዘመን ደግሞ በዩኒቨርሲቲዎች መከፈት ስሩን በበለጠ ለመስደድ ከመቻሉም፤ የትምህርት መመሪያዎችን በመንደፍ የበላይነትን ለማግኘት ችሏል። ከ1050 ዓ.ም. በኋላ እነኝህ ምሁራን (ስኮላስቲኮች) እንደ ዋና የእምነት ጠባቂዎች ሆነው የቤተ ክርስቲያን አባቶችን ተኩ። ‘አባት’ እንደሚለው እንደ ጥንቱ ቤተ ክርስቲያን መሪዎች የማዕረግ መጠሪያ ስም የእነኝህም ምሁራን የክብር መጠሪያ “ዶክተር” የሚለው ስያሜ ሆነ።

I. ስኮላስቲሲዝም (ዘመነ ሊቃውንት)፤

ሀ. የስኮላስቲሲዝም ትርጉም፤

ስኮላስቲሲዝምና ስኮላስቲክ የሚሉት ቃላቶች ከግሪክ ወደ ላቲን ከተተረጎመው ስኮሊ ከሚል ቃል የተገኙ ሲሆን፤ የመማር ሂደት የሚካሄድበትን ስፍራ የሚያመለክቱ ናቸው። ስኮላስቲክ የሚለው ቃል በቻርለማኝ ቤተ መንግሥት ትምህርት ቤት ለሚያስተምሩ አስተማሪዎችና ፍልስፍናን በሃይማኖታዊ ጥናት ውስጥ ለሚጠቀሙ ምሁራን የተሰጠ ስም ነበር። እነዚህ ምሁራን አዲስ እውነትን ከመፈለግ ይልቅ የሚታወቀውን እውነት በምክንያታዊ ማስረጃ በመደገፍ ለማረጋገጥ ይጥሩ ነበር። ስኮላስቲሲዝም የሥነ መለኮት ትምህርትን ምክንያታዊ ለማድረግ ወይም እምነትን በማስረጃ ለመደገፍ የሚደረግ ሙከራ ነው ተብሎ ሊተረጎም ይችላል። የሥነ መለኮት ትምህርት ከመጽሐፍ ቅዱስ አመለካከት አንጻር (በፍልስፍና አመለካከት) መተንተኑን ነበር ስኮላስቲኮች የሚደግፉት። የመገለጥ መረጃዎች (ዳታ ሪቨሌሽን) በአርስጣጣሊውያን አሳብን በአሳብ በመደገፍ ውጤት ወይም ከአጠቃላይ ወደ ልዩ እውነታ ደረጃ በደረጃ በመውረድ የሚደረስበት ነበር። ለዚህም በቅርቡ የተደረሰበት የአርስጣጣሊስ የምክንያት አደራደር ዘዴ ጠቃሚ ሆኗል። ይሁን እንጂ ስኮላስቲኮችን በዚህ ጊዜ ገጥሟቸው የነበረው ችግር ቤተ ክርስቲያን በ19ኛው መቶ ክፍለ ዘመን አዳዲስ የሳይንስ ግኝቶች ከሃይማኖት ጋር ለማስማማት እንደገጠማት ዓይነት ነበር። በምክንያታዊ የማሳመን ሂደት የተገኘውን የአርስጣጣሊስ አጠቃላይ ተፈጥሮአዊ ፍልስፍና፤ በልዩ መገለጥ ከተገኘውና በእምነት ተቀባይነትን ካተረፈው የመጽሐፍ ቅዱስ ሥነ መለኮታዊ ትምህርት ጋር ስኮላስቲኮች ማስታረቅ ነበረባቸው።

ለ. ለስኮላስቲሲዝም መነሣት ምክንያቶች፤

ለስኮላስቲሲዝም መነሣት ዋና ምክንያት የሆነው በአውሮፓ የአርስጣጣሊስ ፍልስፍና እንደገና ማብብና መስራጩ ነበር። የተወሰኑት የአርስጣጣሊስ ፍልስፍና ሥራዎች በ5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በአንዳንድ መክሰሳት ተተርጉመው ነበር። የእነዚህ ትርጉሞች ሥራ የተመራው በቦቲየስ ቢሆንም ከ1215- 1286 ዓ.ም. የኖረው የሞርቤኩ ዊሊየም በዕብራይስጥና በዓረብኛ ቋንቋ የተገኙትን የአርስጣጣሊስ ሥራዎች ወደ ላቲን እስከተተረጎመው፤ ድረስ ይህ ፍልስፍና የሚታወቀው እጅግ በመጠኑ ነበር። ታላቁ የዓረብ ፈላስፋ የነበረውና ከ1126-1198 የኖረው አቪሮስ ያዘጋጃቸው የአርስጣጣሊስ ሥራ ትርጉሞች በ1200 ዓ.ም. በእስፔይን በኩል ወደ አውሮፓ ለመግባት ችለው ነበር። በዚሁ ጊዜ ከ1135-1204 በኖረውና ታዋቂ የአይሁድ መምህርና ፈላስፋ በነበረው ሙሴ ማይሞኒዲስ የተዘጋጁ ሌሎች ትርጉሞች በምዕራቡ ዓለም ብቅ ብቅ ማለት ጀመሩ። ይህም ከ1186-1245 ዓ.ም. አካባቢ እንደኖረው የሃሊሱ አሌክሳንደር ለመሳሰሉ ሰዎች ከፍተኛ ዕድልና አጋጣሚ ስለሆነላቸው ከሥነ መለኮት ትምህርት ጋር ሊያዛምዱት ሞክረዋል።

ለስኮላስቲክ እንቅስቃሴ መስፋፋት ምክንያት የሆነው ሌላው ነገር ደግሞ መንደካንት አዲሱ የመክሰሳት ቡድኖች፤ የመገለጥን ትምርህት ለማጥናት ፍልስፍናን በመጠቀማቸው ነበር። ከስኮላስቲኮች ሁሉ የላቀ የነበረው ቶማስ አክዋይንስና አስተማሪው አልበርተስ ማግነስ የዶሚኒካን መክሰሳት የነበሩ ሲሆን፤ የአክሃሙ ዊሊየምና ቦናቪንቱራ ደግሞ ፍራንሲስካኖች ነበሩ።

እንደዚሁም በ12ኛው ክፍለ ዘመን የተጀመረው የዩኒቨርሲቲዎች መስፋፋት አዲሱን ምሁራዊ እንቅስቃሴ ለማስፋፋት አመቺ መድረክ ሆኖ ነበር። ዩኒቨርሲቲዎችም የትምህርተ መለኮት (ቲያሎጂ) መመሪያዎቻቸውን ወዲያውኑ በሥነ አመክዮ ሕግ

(ሎጂክ) ላይ የተመሠረቱ እንዲሆኑ ማበረታታትን ዋና ተግባራቸው አድርገውት ነበር። በተለይም በአባላርድ ይመራ የነበረው የፓሪስ ዩኒቨርሲቲ የስኮላስቲሲዝም ዋና ማዕከል ሆኖ ነበር።

ሐ. የስኮላስቲሲዝም ይዘት፤

የቤተ ክርስቲያን ታሪክ ተማሪዎች በቅድሚያ ሊያጤኑት የሚገባ ቁም ነገር ቢኖር የስኮላስቲኮችን ትኩረት አዲስ እውነትን መፈለግ ላይ ሳይሆን፤ ዋናው ፍላጎታቸው እውነተኛ ለመሆኑ ተቀባይነት ያገኘውን እውነት፤ ማለትም በመገለጥ እምነት የተገኘም ይሁን ወይንም በሥነ አመክኖ ሕግ (ሎጂክ) እና ፍልስፍና የተደረሰበት፤ እውነት ሁለቱ የሚስማሙበትን መንገድ ማደራጀት ላይ ነበር። የመካከለኛው ዘመን ሰዎች አእምሮ ሁልጊዜም የሚያካሂደው ምርምር፤ የእውቀት፤ የፖለቲካና የቤተ ክርስቲያን አንድነት የሚገኝበትን ዘዴ ፈልፍሎ ለማግኘት ነበር። ለዚህም ዋናው መንሥኤ በ12ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የታየው የኦርቶጣጋሊሳውያን ፍልስፍና በሰፊው መስፋፋትና ተቀባይነት ስላገኘ ሰዎች ይህንን ፍልስፍና እንዳይስፋፋ ማድረግ ዋና ተግባራቸው ሆኖ ነበር። የስኮላስቲኮች የጥናታቸው መነሻ ወይም መንደሪያ አሳብ፤ ሥልጣን ያለውና ፍጹማዊ ለመሆኑ አሜን ብለው የሚቀበሉት እውነታ ብቻ ነበር። የጥናታቸውም መስክ መጽሐፍ ቅዱስን፤ የቤተ ክርስቲያን ሕግጋትንና የቤተ ክርስቲያን ጉባኤዎች የእምነት መግለጫዎችንና የቤተ ክርስቲያን አባቶች ጽሑፎችን የሚያጠቃልል ሲሆን፤ ምላሽ ሊያገኙለት የሚጥሩለት ጥያቄ እምነት አጥጋቢ የሆነ ማስረጃ ያለው መሆን ወይም አለመሆኑ ነበር።

መ. የስኮላስቲሲዝም የጥናት ዘዴዎች፤

የስኮላስቲዝም የጥናት ዘዴዎች በኦርቶጣጋሊስ የሥነ-አመክኖ ሕግ (ሎጂክ) ወይም በክርክር መልክ እውነትን ለማግኘት የመመርመር (ዲያሌክቲክ) ሥልጣን ስር የሚገኙ ነበሩ። ይዘቱ ደግሞ የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ሥልጣን ያለው የሥነ መለኮት ትምህርት ነበር። በመሆኑም የጥናቱ ይዘትም ሆነ ዘዴዎቹ የተወሰኑ ሆነው እናገኛቸዋለን። የዘመናዊው ሳይንቲስቶች ጥናት ግን ኢምፒሪሲዝም (በቁጥር የተደገፈ)፤ ብሎም ኢንዱስትሪ ሎጂክን (ከዝርዝር እውነታ አጠቃላይ እውነታ ላይ መድረስ) የተከተለና ከተደጋገመና በረጅም ጊዜ ሙከራ ከተረጋገጠ በኋላ የሚደርስበት እውነታ ሲሆን፤ የኦርቶጣጋሊስ ዲያሌክቲክ ወይም ሎጂክ ግን በኢንዱስትሪ ሞትክ ዲያክቲክ (አጠቃላይ እውነታ ወደ ዝርዝር እውነታ የሚያደርስ ጥናት) ነው። ስለሆነም ትንታኔው በሲሎጂዝም (ከሁለት መንደሪያዎች ዓረፍተ ነገሮች በመነሣት ወደ ሦስተኛው የውሳኔ ዓረፍተ ነገር የሚያደርስ) ላይ ያተኮረው ነው። ዲያክቲክ አስተሳሰብ ያለው ሰው ትንታኔውን ማካሄድ የሚጀምረው በቀመር ሊያረጋግጠው ባያስፈልገውም አጠቃላይ እውነታ ወይም ሕግ ቢሆንም ቅሉ፤ ፍጹማዊ እውነታ ወይንም ሐቅ መሆኑን ግን የሚያምንበት ነው። ይህን አጠቃላይ እውነት ክላንድ በግልጽ ከተረጋገጠ እውነታ ጋር በማዛመድ ወደ መደምደሚያው አሳብ ይደርሳል። ይህ አሳብ በተራው አዲስ አጠቃላይ ሕግ ወይም እውነታ ሆኖ እንደገና ለአዲስ እውነታዎች መገኛ በመንደሪያነት ይጠቅማል። የፍልስፍናም አጠቃላይ እውነታዎች የተወሰዱት ከተገለጡ የሥነ መለኮት ትምህርቶች ሆኖ፤ ስኮላስቲኮች በኦርቶጣጋሊስ (ዘዴዎች) በመጠቀም በሚፈጠረው ውህደት አማካይነት ሕጋዊ ከሆነ መደምደሚያ ይደርሳሉ። በዚህ ዘዴ የመጽሐፍ ቅዱስ ምንጣቦች፤ የቤተ ክርስቲያን አባቶች ጽሑፎች የቤተ ክርስቲያን ሕጎችና የእምነት መግለጫዎች፤ የፓፖቹ አዋጆች በቅደም ተከተል በሥነ-አመክኖ (ሎጂክ) የጥናት ዘዴ እየተተነተኑ ሀቀኝነታቸው ይረጋገጥ ነበር።

ሰ. የስኮላስቲሲዝም ትምህርት ቤቶች፤

እንደተመለከትነው ስኮላስቲኮች በይዘትም ሆነ በዘዴ የቤተ ክርስቲያንንና የኦርቶጣጋሊስን ሥልጣን በመቀበል የሚያምኑ ነበሩ። በመሆኑም አብዛኛዎቹ ስኮላስቲኮች ሊከተሉት የሚችሉት የፍልስፍና ቅርፅ መሠረቱ የግሪክ ፍልስፍና ሆኖ፤ በዓለም አቀፍ ፍልስፍናዊ ሕጎች ባሕርይና እውነተኛነታቸውን ለማረጋገጥ በሚከተሉት ዘዴ ግን የኦርቶጣጋሊስ ወይም የፕሌቶ ደጋፊዎች ተብለው በሁለት ጎራ ይመደቡ ነበር።

1. የሪየሊዝም (እውነታዊነት) አስተማሪዎች ወይም ሊቃውንት ሶቅራጥስ፤ ኦርቶጣጋሊስ ፕሌቶ እንደሚያምኑት ሁሉ ዓለም አቀፋዊ እውነታ ላላቸው ፤ ለምሳሌ እንደ ቤተ ክርስቲያንና የሰው ዘር ለመሳሰሉት ለሕልውናቸው ምክንያት አላቸው ብሎ ያምኑ ነበር። ሆኖም ፕሌቶ ከኦርቶጣጋሊስ የሚለይበት አስተሳሰብ ፕሌቶ ለእነዚህ ዓለም አቀፍ እውነታዎች ወይም አሳቦች መገኘት መንሥኤው በተናጥል የሚገኙት ሁነቶች ሳይሆኑ እራሳቸውን በመቻል ነው ይል ነበር። በእርሱ እምነት ሰዎች በግላቸው ከሚለማመዱት የእውነት፤ የውበትና የመልካምነት ልምድ ውጭ ፍፁም የተለየ የእውነት፤ የውበትና የመልካምነት ዓለም አቀፋዊ እውነታ አለ ይል ነበር። ይህ አመለካከት በላቲን ‘ዩኒቨርሳሊያ አንቲሬም’ በመባል ይታወቅ ነበር። ትርጉሙም ከተፈጠሩ ነገሮች በፊትም የነበሩ ወይንም ሁሉንም የሚያቅፉ ዓለም አቀፋዊ እውነታዎች ማለት ነው። ለምሳሌ አንድ ሰው የሚፈጽመው መልካም ተግባር በራሱ እውነታነት ያለው ሳይሆን ከግለሰቡ ሕልውና ውጪ የሆነ የሁለንተናዊ መልካምነት ነፃ-በራቅ ብቻ ነው በማለት አሳቡን ያብራራ ነበር። ስለዚህ የፕሌቶ ትኩረት ሰው ከዚህ ዓለም ባሻገር ያለውን የመጨረሻውንና

ከፍተኛውን እውነታ መፈለግ ላይ መሆን አለበት የሚለው ነጥብ ነበር። ይህንን አመለካከት በሥነ መለኮት ትምህርት ላይ ያንፀባረቁና የአስተሳሰቡም ዋና አራማጆች ቀደም ብሎ አውግስጢኖስ ኋላ ደግሞ አንሰለም ነበሩ። ይህ አመለካከት ሪፋሊዝም (እውነታዊነት) በመባል ይታወቃል። የዚህ አመለካከት ለዘብተኛ ደጋፊዎች (ሞደራት ሪፋሊስቶች) በተናጠል የሚኖር አንዳችም ነገር ካለመኖሩም ሁሉም እውነታ ወይም ማንኛውም ነገር ዓለም አቀፋዊ ውህደት ያላቸው ናቸው (ፓንቲይዝም) ባዮች ነበሩ።

ሀ. አንሰለም ከ1033-1109 አካባቢ የኖረው ይህ ሰው የተወለደው በስሜን ኢጣልያ ሲሆን፤ ትምህርቱን የተቀበለው በቤክ ገዳም ውስጥ ነበር። የዚህ ገዳም መሪ ሆኖ ከተመረጠበት ጊዜ እስከ 1093 ዓ.ም. የካንተርበሪ አካባቢ ሊቀ ጳጳስ እስከሆነበት ድረስ በዚሁ ኃላፊነቱ ላይ ቆይቷል። በዚህም ሹመቱ ሳቢያ በእንግሊዝ ነገሥታት ቁጥጥር ስር ውሎ የነበረው የቤተ ክርስቲያን አገልጋዮች ሥልጣን እንዲለቀቅ አጥብቆ ተሟግቷል። ዋናና እስከመጨረሻ ለመታወቅ ያበቃው አስተዋጽኦው ግን በሥነ መለኮት ትምህርት የነበረው ምሁራዊ ተሳትፎ ነበር።

አንሰለም በምክንያትና በእምነት መካከል ስላለው ግንኙነት የነበረውን እምነት 'ካሬዶ ሱ ኢንቲሊጋም' ማለትም 'የማምነው እውነትን ለማግኘት ስል ነው' በሚለው አባባሉ የተጠቃለለ ነበረ። እምነት የእውቀት መሠረት ነውና እውቀትን ለማግኘት ከመሞከር በፊት እምነትን ማጠናከር ያስፈልጋል ባይ ነበር። አውግስጢኖስ ከጥቂቶች መቶ ዓመታት በፊት የነበረው አቋም ከዚህ ጋር ተመሳሳይነት ነበረው። አንሰለም ምክንያትን የእምነት መግለጫ እንደሆነ አድርጎ በመውሰድ በሁለት ታላላቅ የጽሑፍ ሥራዎቹ ተጠቅሞበት ነበር። 'ሞኖሎጊዮን' የተባለ ሥራው የእግዚአብሔርን መኖር ለማረጋገጥ ከውጤት ወደ ምክንያት በሚያደርሰው ወይም ከተናጥል እውነታዎች ወደ አጠቃላይ እውነታ በሚያመራው በኢንዱስትሪ ሥነ አመክሮ (ሎጂክ) ተጠቅሞ ነበር። ይህ ሁለንተናዊ ይዘት ያለው (ካዝመላጂካል አርጊፎመንት) የመከራከሪያ አሳብ በሚከተለው መልክ ሊገለጥ ይችላል። ሰው በሕይወቱ ሀሴት የሚያደርግበት በርካታ መልካም ምክንያቶች ሊያጋጥሙት ይችላሉ። ይሁን እንጂ እነዚህም ሆኑ ሌሎቹም መልካም ነገሮች የአንድ ፍጹም ታላቃዊ የሆነ መልካም ነገር ነፃብራቅ ናቸው። ዳግመኛ ወደኋላ መመለስ የማይታሰብ ነገር ስለሆነ፤ የሁሉም መልካም ሁኔታዎች ምክንያት እግዚአብሔር ብለን የምንጠራው ነው ብለን ማመኑ ይቻላል ሲል አንሰለም ያሳስበናል። የአንሰለም፤ ፕሮስሎጊዮን የተባለው ሌላው ሥራው ደግሞ ስለ እግዚአብሔር መኖር ያቀረበው ማስረጃ በዴዳክቲቭ የተናጠል እውነታ የሚወጣበት ክርክር ነው። ይህ ክርክር በሌላ አጠራር የተዛምዶ ክርክር (አንታላጂካል አርጊፎመንት) ተብሎ በሚጠራ መሠረታዊና ተመሳሳይ ትምህርት ላይ የተመሠረተ ነው። አንሰለም እንደጻፈው፤ ማናቸውም ሰው በአእምሮው ውስጥ ፍጹምና ሁሉን ቻይ የሆነ አንድ ኃይል ስለመኖሩ ያምናል ይልና ይህ አሳብ እውነተኛ ህልውና ካለው አንድ እውነታ ጋር መያያዝ እንዳለበት ይገልጻል። ምክንያቱም ሕልውና የሌለው እንደዚህ ዓይነት እውነታ ፍጹም ሊሆንና በዚህ ዓይነት ታላቅነት አእምሮ ሊቀረፅ ስለማይችል ነው። በመሆኑም ከእግዚአብሔር የላቀ ፍፁምና ሁሉን ቻይ የሆነ ሕልውና ምንም ነገር በአእምሮ ሊቀረፅ ስለማይችል፤ እግዚአብሔር መኖር አለበት ሲል ደምድሟል።

ምንም እንኳን እነዚህን የመሳሰሉ ሌሎችም ክርክሮች ስለ እግዚአብሔር መኖር ለማሳመን በምሁራን ብዕሮች የቀረቡ ቢሆንም፤ ስለእግዚአብሔር መኖር በተጨማሪ የሚያሳምኑ ናቸው ብሎ መቀበል ግን አይቻልም። ያም ሆኖ የእግዚአብሔርን ሕልውና ላለመካድ፤ ለአንድ ተመራማሪ ሰው እነዚህ ሁሉ የክርክር ነጥቦች የበለጠ ክብደት ሊያሳድሩበት እንደሚችሉ አያጠራጥርም።

አንሰለም፤ ለምን እግዚአብሔር ሰው ሆነ? (ኩርደዩስ ሆሞ) ብሎ በሰየመው ሌላ ሥራው ስለ ኃጢአት ማስተሰረይ (አቶሜንት) ፅንሰ አሳብም አቅርቧል። በዚህ ጽሑፍ ሰው እግዚአብሔርን በፍጹምነት የመታዘዝ ዕዳ አለበት ብሏል። ይሁን እንጂ ይህን እግዚአብሔር ፍጹም ተገዥነት ከአዳም ኃጢአት ጀምሮ ተፈጥሮአዊ ሰው ሊፈጽመው ያልቻለው ነገር ነው። ስለዚህ ሰው ለፈጸመው በደል ካሳን እንዲከፍል ወይም በጥፋቱ መጠን እንዲቀጣ የእግዚአብሔር ዕዳ አለበት። አምላክና ሰው የሆነው ክርስቶስ ሰው ሊከፍለው ጨርሶ ያልቻለውን ዕዳ በሞቱ ከፈለው፤ በመሆኑም ሰው ከዚህ ዕዳ ለመላቀቅ በቃ። አንሰለም ስለ ኃጢአት ማስተሰረይ (አቶሜንት) ያለው አስተሳሰብ ልክ እንደ ንግድ ልውውጥ ዓይነት ነበር። ሆኖም የእርሱ አስተሳሰብ በ13ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ቶማስ አክዋይኒስ እስከተነሣ ድረስ ለቀጥተኛው የክርስትና ትምህርት ዋና መመሪያ ሆኖ ቆይቷል። በመጨረሻም በአክዋይኒስ አማካይነት የቀረበው የኃጢአት ማስተሰረይ (አቶሜንት) ትምህርት እስከዚያን ዘመን ድረስ ያልተደመሰሰውንና ለሰይጣን የተከፈለ የቤዛ ዋጋ ነው የሚለውን የፓትሪስቲክ አመለካከት የመጨረሻ እልባት ሊያስገኝለት ችሏል።

ለ. እንደ “ዴክሬቱም” ያለው በግሬሽን የተዘጋጀውና በቤተ ክርስቲያን ሕግ ላይ ያተኮረው የመማሪያ መጽሐፍ በመካከለኛው ዘመን ምሁራን ሕይወት ውስጥ እጅግ ከፍተኛ ስፍራ ነበረው። ሌላው የዚሁ የመካከለኛው ዘመን የሥነ መለኮት ትምህርት መማሪያ መጽሐፍ ደራሲ ከ1095 እስከ 1159 አካባቢ የኖረው ፒተር ሎምበርድ የተባለው እጅግ ታዋቂ የፓሪስ የሥነ መለኮት ትምህርት አስተማሪ ነበር። ይህ መጽሐፍ በአራት ክፍሎች የተከፈለ ሲሆን፤ ስለ ሥላሴ፤ ስለ ክርስቶስ በሥጋ መምጣት

(ኢንክርጃሽን)፥ ስለ ቅዱሳት ምሥጢራትና ስለ መጨረሻዎቹ ነገሮች (ኤስክታሎጂ) የሚናገሩ ናቸው። ሎምባርድ ስለ ቅዱሳት ምሥጢራት የጻፈው ጽሑፍ ኋላ በ1439 ዓ.ም. በፍሎሬንስ በተካሄደው ጉባኤ ተቀባይነት ካገኙት ሰባቱ ቅዱሳት ምሥጢራት መሠረት ለመሆን በቅቷል።

2. ሞደሬት ሪፑቢካም (ለዘብተኛ እውነታ)፥ ስለ ተፈጥሮ እውነታነት የተካሄደው የኦርስጣጣሊስን ለዘብተኛ ወይም መካከለኛ የአስተሳሰብ ፈር ነበር። ኦርስጣጣሊስ የልዩ ነገሮች ሁሉ ሕልውና የተረጋገጠ እንደሆነ ይናገርና ይህ ሕልውና ግን በተናጥል ከሚታዩ ነገሮች ተነጥሎ ሳይሆን ዓለም አቀፍ በሆኑ ነገሮች ውስጥ የሚገኝም ጭምር ነው በሚለው አሳብ ላይ ያተኮረ ነበር። ለምሳሌ የሰው ልጅ በሰዎች መካከል እንደ ግለሰብ ሆኖ ይኖራል። ይህ አመለካከት በመካከለኛው ዘመን ‘የኒቨርሳሊያ ኢን. ሬ’ በሚባል ስያሜ ይታወቅ እንደነበረና፤ ይህንን ፅንሰ አሳብ ተከታይ ሰዎች ሞደሬት ሪፑብሊኮች በመባል ይታወቁ ነበር። አበላርድና ቶማስ አክዋይኒስ እንደሞደሬት ሪፑብሊኮች ሊታዩ ይችላሉ። አንዳንድ ጊዜም አስተሳሰብ ሰፊዎች ‘ኮንሴፕቶአሊስት’ በመባል ይታወቃሉ።

ሀ. የብሪታንያ ተወላጅ የሆነውና ከ1079- 1142 የኖረው አበላርድ ቀደም ብሎ ታዋቂ የሆነው በምሁራዊ ችሎታው ነበር። በፓሪስ ዩኒቨርሲቲ ይሰጥ በነበረው የሥነ መለኮት ትምህርት እጅግ የተደነቁ ስለነበር በሚያስተምርበት ክፍል ውስጥ ከሺህ በላይ ተማሪዎች ይገኙ ነበር። በተመሳሳይ የቤተ ክርስቲያን ሕግ ስር አብሮት ከሚያገለግለው ፉልበርት የወንድም ልጅ ከሆነችው ሄሎይዝ ከተባለችው ተማሪ ጋር ፍቅር ይዞት ነበር። ይህም ፍቅራቸውና ቆይቶም የፈጸሙት ጋብቻ በታወቀ ጊዜ ፉልበርት እጅግ ጭካኔ የተሞላው ብቀላን ፈጽሞ ነበር። ይህም እርምጃ ጥቂት ወንበዴዎችን ቀጥሮ የአበላርድን ብልት ማኮላሸት ነበር። አበላርድ ከዚያ በኋላ ሄሎይዝን ወደ ሴቶች ገዳም ትገባ ዘንድ አሳመናት። እርሱም ብዙ ሳይቆይ በሥነ መለኮት ትምህርት የነበረውን ከፍተኛ ገና የክሌርሾዩ በርናርድ ባቀረበበት የክርክር ማስረጃዎች በመረታቱ ለመገፈፍ በቃ። ከዚህ ውርደት የተነሣ አበላርድ እስከ ዕለተ ሞቱ ድረስ ወዳጅ ወደሆነ ገዳም በመሄድ ለማሳለፍ ተገዷል።

የአበላርድ የሥነ መለኮት ትምህርት አቋም ቀደም ሲል እንደተገለጠው ሞደሬት ሪፑቢካም በመባል የሚታወቀው ነበር። ማንኛውም እውነታ የሚኖረው በመጀመሪያ በእግዚአብሔር አእምሮ ውስጥ ሲሆን አሁን ግን እውነት የሚገኘው በሰማይ ወይም ከዚህ ሕይወት ባሻገር ባለው ዓለም ሳይሆን በዚህ በምድር ውስጥና በግለሰቦች ዘንድ እንደሆነና፤ ይህንንም ሐቅ ማንኛውም የሰው ዘር በመጨረሻ ላይ እንደሚረዳው ያምን ነበር። ከአውግስጢኖስና ከአንሰለም በተቃራኒ፤ ለማመን እችል ዘንድ አስቀድሜ ላውቅ ይገባል ‘ኢንተሊጂ ኡት ክሬዳም’ የሚል ፍልስፍና ነበረው። እውነትን በማሳደግ ሂደት ውስጥ አሳማኝ ምክንያት ለማቅረብ መቻል ላይ ከፍተኛ ትኩረት ከመስጠቱም ይህንን ብቃት በተለይ ከባለሥልጣናት ላይ አጥብቆ የሚጠብቀው ነበር። ጥርጥሮ ወደ ጥያቄና ወደ ምርመራ ሲያመራ ምርምር በተራው ወደ እውነት ያደርሳል ብሎ ያምን ነበር። እንደዚሁም ስለ ክርስቶስ ሞት አስፈላጊነት ሲያስረዳ፤ ክርስቶስ የሞተው እግዚአብሔር ለኃጢአት ቅጣት ይሆን ዘንድ የሚጠብቀውን ካሳ ለማሟላት ሳይሆን ሰው ሕይወቱን ለእግዚአብሔር ይሰጥ ዘንድ ሥነ ምግባራዊ ተጽዕኖ ለማሳደርና ልቡን በእግዚአብሔር ፍቅር ለመንካት ነው ይል ነበር። የመስቀሉን አስተሳሰብ በዚህ መልክ የሚተረጉሙት ቡድኖች፤ ‘የሥነ ምግባር ተጽዕኖ ፅንሰ አሳብ (ቴዎሪ) አራማጆች’ በመባል ይታወቃሉ።

አበላርድ እጅግ ታዋቂ ሥራው በላቲን ‘ሲክ ኤት ኖን’ በመባል የሚታወቀውጽሑፍ ነው። ይህ መጽሐፍ የእምነት አባቶች በተለያዩ ጉዳዮች ላይ ያላቸውን ድጋፍና ተቃውሞ የሚያሳዩ 158 የተለያዩ አስተያየቶችን ይዟል። በመፍትሔነት ያቀረበው የርሱ መንገድ እንደሚሻልም ለማሳየት ሲል በእምነት አባቶች መካከል የነበረውን ቅራኔ በግልጽ ለማመልከት ሞክሯል። አበላርድ የሮም ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያንን የእምነት መግለጫዎች ባይክድም ምርምሩን የመራበት የጥናት ዘዴ ግን፤ ከእምነት በፊት ለምርመራ ሥራዎች ቅድሚያ የሚሰጥ በመሆኑ፤ እምነትን ለማስፋፋት አደገኛ እንቅፋት አድርገው ብዙዎቹ ቆጥረውት ነበር።

ለ. አልበርተስ ማግነስ (ከ1193-1280 አካባቢ የኖረ) በፓሪስ ዩኒቨርሲቲ ውስጥ በሚያስተምርበት ጊዜ በተለያዩ የትምህርት ዘርፎች ከነበረው ጥልቅ እውቀት የተነሣ “ዓለም አቀፍ ዶክተር” በመባል ይታወቅ ነበር። ከሥራዎቹ ሁሉ የላቀውን ሥራ ያከናወነው ግን በትውልድ አገሩ በኮሎኝ፤ ጀርመን ነበር። ታላላቅና ዋና ዋና ስራዎቹ የሆኑት የሥነ መለኮትና የፍጥረት ትምህርት ሲሆኑ፤ በተጨማሪም ሳይንስና ሃይማኖትን ለማስታረቅ ሥነ መለኮታዊና ተፈጥሮአዊ ሳይንስን በተከታታይ በሚገባ ተመራምሯል። ይህንን ሳይንስና ሃይማኖትን የማስታረቅ ሥራ ቢጀምረውም ለመጨረሻ ውጤት ያበቃው የርሱ (የአልበርተስ) ተማሪ የነበረው ቶማስ አክዋይኒስ ነበር።

ሐ. ቶማስ አክዋይኒስ (ከ1225-1274 የኖረ) ወይንም “መልአካዊው ዶክተር” በመባል ይታወቅ የነበረው ይህ ሰው ከታላቅ ቤተሰብ ከመወለዱም በተለይ እናቱ የንጉሠ ነገሥቱ ፍሬደሪክ ባርባሮሳ እህት ነበረች። በሞንቴ ካሊኖና በኔፕልስ ዩኒቨርሲቲ

ከተማረ በኋላ፥ ከቤተሰቦቹ ፈቃድ ውጭ ዶሚኒካዊ መነኩሴ በመሆን እራሱን ለጥናት ሰጠ። ቶማስ አክዋይነስ ግዙፍ፥ በሚገባ መራመድ የማይችልና ብዙ የማይናገር ዝንጉ ሰው ነበር። በኮሎኝ የትምህርት ቤት ጓደኞቹ “ደንቆሮ በሬ” እያሉ ሲያፈዙበት የሰማው መምህሩ አልበርት ግን “የዚህ በሬ ድምጽ አንድ ቀን ዓለምን ይሞላል” በማለት እንደ ትንቢት ተናግሮ ነበር።

የቶማስ አእምሮ ሰፊና ብሩህነት የተመሰከረው በዚያን ጊዜ አዲስ የነበረውን የአርስጣጣሊስን ተፈጥሮአዊ ፍልስፍናና በሚገባ ተረድቶ፥ ከቤተ ክርስቲያን የመጽሐፍ ቅዱስ ሥነ መለኮት ትምህርት ጋር በመዛመድ ባሳየው ድንቅ የሥራ ውጤት ነው። ይህንን በማድረጉ የሞደራት ሪፖሊዝምን አቋም ደጋፊነቱን ከማሳየቱም ቆይቶም የቡድኑን የመሪነት ቦታ የያዘ ስኮላስቲክ ሆነ። እንደርሱ እምነት ሰው፥ ከዘመናዊ ሳይንስ ጋር የሚወዳደረውን ተፈጥሮአዊ ፍልስፍናን መረዳት እስካልቻለ የምክንያትንና የውጤትን ሂደት ዝምድናን ከመገንዘብም አልፎ፥ በአርስጣጣሊስ የሥነ አመክዩ ሕግ (ሎጂክ) እየታገዘ ስለ እግዚአብሔር መኖር፥ ስለ ጸጋ ስጦታዎችና፥ ስለ እግዚአብሔር ዘለዓለማዊነት ለማመን ይችላል። ከዚህም ክልል ባሻገር በማለፍ፥ ሰው፥ ለምሳሌ ስለ ክርስቶስ በሥጋ መምጣት፥ ስለ ሥላሴ ፥ ስለ ፍጥረታት መጀመሪያ አፈጣጠር፥ ስለ ኃጢአትና ስለ ነፍስ ጊዜያዊ የመቆያ ስፍራ (ፐርግቶሪ)፥ ወዘተ ለማወቅ የሚችለው የእግዚአብሔር መገለጥ ከሆነው ከመጽሐፍ ቅዱስ የእምነት አባቶችና የሃይማኖት ጉባኤዎች ካስተላለፉልን ትምህርት ብቻ ነው ብሎ ቶማስ ያምን ነበር። አንድ እውነታ በነገሮችና በሰዎች አእምሮ ውስጥ ከማደሩ በፊት በእግዚአብሔር አእምሮ ውስጥ ነበር በማለት በግልጽ አስተምሯል። ቶማስ በላቲን ‘ሱማ ቲዎሎጂያ’ ተብሎ በሚጠራው ጽሑፉ የእምነትና የምክንያትን ሁለት ገፅታዎች ወደ አንድ አጠቃላይ እውነታ ለመለወጥ ብዙ ጥረት አድርጓል። እንደ እርሱም እምነት ሁለቱም ገፅታዎች ከእግዚአብሔር የተገኙ የአንድ እውነታ የተለያዩ መልኮች ስለሆኑ መሠረታዊ ቅራኔ የለባቸውም ነበር። ሱማ --ኮንትራ ጄንታይልስ የተባለው ሌላው መጽሐፉ ሚሲዮናዊያንን በፍልስፍና ጭምር በማሠልጠን እስላሞችን ወደ ክርስትና ለማመጣት የሚያግዝ ነበር።

ሱማ ቲዎሎጂያ ከ600 በላይ ጥያቄዎችን በሦስት ዋና ዋና ክፍሎች የያዘና ሦስት ሺህ ርእሶችን (አንቀጾችን) የሚሸፍን ነው። ይህ ጽሑፍ የሥነ መለኮት ትምህርቶችን በሙሉ ሥርዓት ባለው ዘዴ ለመግለጥ የታቀደ ይምሰል እንጂ ከሮም ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን የጥንት የሥነ መለኮት ትምህርት ገለጣ ዘዴ ጋር በአያሌው የሚመሳሰል ነበረ። ያም ሆኖ የዘመኑ የቶማስ ተከታዮች ኒዎ ቶሚስቲክ እንደ መካከለኛው ዘመን ሁሉ ይህንን የቶማስ ምሁራዊ ሥራ በታላቅ አክብሮት ይከታተሉታል። ስለ እግዚአብሔርን ሕልውናና ባሕርይ የሚያስረዳው የመጀመሪያው ክፍል የእግዚአብሔርን መኖር የሚያረጋግጥ ከመሆኑም ስለ ሥላሴ ምንነትና በፍጥረት ሥራ ውስጥ ስላላቸው ድርሻ ይተነትናል። ሁለተኛው ክፍል ደግሞ ሰው ወደ እግዚአብሔር ለመድረስ የሚያደርገውን ጥረት ያሳያል። ቶማስ የሥነ ምግባርን ይዘትና መልካም ጎኖች በመጥቀስ ሲያስረዳ የሰው ፈቃድ በኃጢአት ቢበረዝም እንኳን ሙሉ በሙሉ በክፋት አልተዋጠም ይል ነበር። በመሆኑም በዚህ ነጥብ ላይ ሰው ወደ እግዚአብሔር የሚያመራውን እርምጃ ለመከተል ጨርሶ በማይችልበት ሁኔታ ፈቃዱ ተበላሽተዋል ከሚለው ከአውግስጢኖስ ይለያል። የመጽሐፉ ሦስተኛው ክፍል ትኩረት ክርስቶስ ወደ እግዚአብሔር የሚያደርስን መንገድ በመሆኑ ላይ ሲሆን የክርስቶስን በሥጋ መምጣት፥ ህይወት፥ ሞትና ትንሣኤውን ይተነትናል። የጽሑፉ ማጠቃለያ የሚያሳየን ሰባቱ ቅዱሳን ምሥጢራት በክርስቶስ የተደነገጉ ጸጋ ማስተላለፊያ መሆናቸውን በማሳየት ነበር። ቶማስ እንደ መካከለኛው ዘመን ሰዎች፥ የእውነትና የሥርዓቶች መበላለጫ የተለያዩ ደረጃዎች መኖር ያምን ነበር። የዚህ ሰው አመለካከት ኋላ በሥነ ግጥምና ቅኔ መልክ በዳንቲ ‘ዲቫይን ኮሚዲ’ መጽሐፍ ውስጥ የተገለጠ ሲሆን፥ ይህንኑም አስተሳሰቡን በማጠናከር ፓፕ ሊዎ 13ኛ በ1879 መግለጫ ሰጥቶበታል።

ቶማስ አክዋይነስ እምነትንና ፍልስፍናን ለማስማማት የሞከረ ሰው ሲሆን፥ ለሥነ-መለኮት ትምህርት “ሱማ ቲዎሎጂያ” በሚለው መጽሐፉ አማካይነት ግልጽ መመሪያዎች ለማስጨበጥ የሞከረ ሰው ነው። እነኝህንም መመሪያዎቹን የመካከለኛዋ ዘመን የሮም ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን አምናባቸው ስትመራባቸው ቆይታለች። በዚህ ሥዕል ላይ የምንመለከተው ፈላስፎቹ አሪስቶቲልና ፕሌቶ ከቶማስ አክዋይነስ ግራና ቀኝ ቆመው ሲሆን፥ በአሪስጣጣሊስ ሥራዎች ላይ ሂስ ያካሄደው እስላሙ ፈላስፋ ኤቬሪስ ግን ‘ከሱማ ቲዎሎጂያ’ መጽሐፍ በተረጨው ጨረር ተደናግጦ ከእግሩ ስር ወድቆ እናያለን።

አክዋይነስ ሰው ንስሐ ከተቀበለ በኋላ ባለ ዕዳ (ኢንደልጀንስ) ከነበረበት ኃጢአት ነጻ ይወጣል የሚለውን አሳብ ለዘብ በማድረግ ከቅዱሳንም ሆነ ከክርስቶስ በሚያገኘው እርዳታ ጭምር ይሆናል በማለት አለሳልሶ ገልጦታል። ይህም ነጻነት ከልባቸው ለተፀፀቱ ሰዎች በቀላሉ በቤተ ክርስቲያን በኩል ሊገኝ የሚችል ነው በማለት አስረድቷል። የሞደራት ሪፖሊዝም ተከታይ ነው ለመባል የበቃውም የቤተ ክርስቲያንን ምሕረት የማስገኘት ኃይል (ግለሰብን በማይወክል ሁኔታ) በማጥላት ከፍተኛ ድርጅታዊ ሚና እንደምትጫወት በማሳወቁ ነው። በመሆኑም ይህ ተፈጥሯዊ ፍልስፍናን፥ የመጽሐፍ ቅዱሳዊ መገለጥን ትርጉሞችና በጠቅላላው እውቀትን በሁለት አቅጣጫዎች የመመልከቱ የአክዋይነስ አዝማሚያ፥ እውነታን ሆነ እውቀትን ሁለትዮሽ ባሕርያት እንዳላቸው አድርጎ ወደመቁጠሩ አደጋ የሚገፋፋ ነው።

3. ናምነሊዝም (በአእምሮ መተማመን)፤

ናምነሊስቶች በመባል የሚታወቁት የመካከለኛው ዘመን ስኮላስቲክች ሪያሊስቶችንም ሆነ ሞደሬት ሪያሊስቶችን ይቃወማሉ። ከናምነሊስቶች አስተሳሰብ አራማጆች እጅግ የታወቁ ከነበሩት መካከል የአክሃሙ ዊሊያምና ሮሰሊነስ ይገኙበታል። አመለካከታቸውም፡ ‘የኒቨርሳሊያ ፓስት ሬም’ በሚለው የላቲን ሐረግ የሚጠቃለል ሲሆን፤ እንደ እነኝህ ሰዎች እምነት አጠቃላይ እውነቶችና ወይም አሳቦች ከአእምሮ ውጭ ፈጽሞ ሊኖሩ አይችሉም። ይልቁኑ አእምሮ አንዳንድ ድርጊቶችን ከመመልከት የተነሣ የሚፈጥራቸው ነገሮች ይኖራሉ። የእውነት ዓለም አቀፍነት ከመደብ ባሕርይ የሚመነጭ ጉዳይ ብቻ ይሆናል። ለምሳሌ ሀቀኛ ፍርድ ስንል ሰው እንደሚመራበት አስተሳሰብ ፍትህን በተግባር ሲውል ሲያይ የሚጫርበት የአሳብ ብልጭታ ነው። የሪያሊስቶችና የሞደሬት ሪያሊስቶች ትኩረት በቡድኖችና በድርጅቶች ላይ ሲሆን፤ የናምነሊስቶች ትኩረት ግን በግለሰቦች ላይ ነው። ናምነሊስቶች በ17ኛውና በ18ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ከታዩት ኢምፒሪሲዝቶች፤ እንደዚሁም በዚህ ዘመን ብቅ ካሉት ፓሲቲቪስቶችና ፕራግማቲስቶች ቀደም በማለት በመካከለኛው ዘመን የተነሡ የዚህ አስተሳሰብ አራማጆች ነበሩ። ናምነሊስቶች በመሠረቱ መገለጥን አይክዱም። ሆኖም አመለካከታቸውን ልዩ የሚያደርገው የመገለጥን ምሥጢር በአእምሮችን ተመራምረን የምንደርስበት ባለመሆኑና በጭፍን እምነት ብቻ ልንቀበለው ይገባል በማለታቸው ነው። እንደዚሁም ቤተ ክርስቲያን ባለሥልጣን እንደመሆኗ የምትሰጣቸውን የእምነት መግለጫዎች በዚሁ መልክ አሜን ብለን ከመቀበል በስተቀር ለእያንዳንዳቸው አሳማኝ ምክንያት እንፈልግ ማለት አጉል ድካም መሆኑን ይገልጣሉ።

ሀ. ፍራንሲስካውያን የተፎካካሪያቸው የዶሚኒካውያን ቡድን አባል የነበረውን ታላቁን አክዋይነስ ብዙም ሳይቆዩ መተቸት ጀመሩ። ይህ ትችት ግን ስኮላስቲሲዝም ባሽቆለቆለበት በ14ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ላይ ለናምነሊስቶች ያልተጠበቀ ድጋፍና ዝናን አስገኘላቸው። ከ1265-1308 አካባቢ የኖረው ጆን ደንዝ ስኮተስ፤ በድርጅቶች አቋም ላይ ከመተማመን ይልቅ ለግለሰቦች አስተሳሰብ የበለጠ ክብደት ሊሰጠው ይገባል የሚል እምነት ቢኖረውም ከናምነሊስቶች ክፍል ግን አልነበረም። ናምነሊዝምን በከፍተኛ ደረጃ ተቀባይነት ለማግኘት ያበቃው ከ1280-1349 አካባቢ የኖረው የአክሃሙ ዊሊያም ነበር። አክሃም የሥነ መለኮት ሕግጋት በመጽሐፍ ቅዱስ ሥልጣን ተቀባይነት ሊያገኙ የሚገባ እንጂ በምክንያት እያስደገፍን በአእምሮአችን በመጠቀም ልንተነትናቸው የምንችላቸው አይደሉም ብሏል። ይህ አመለካከት እምነትንና እውነታን በምክንያት በማስደገፍ ነጣጥሎ የሚመለከትና የአክዋይነስን የምክንያትንና የመገለጥን የስምምነት ቅንብር የማይቀበል ነበር። ከዚህም በተጨማሪ አክሃም በግሉ የቆመና ሁለንተናዊ የሆነ ሐቅ የለም በማለት የወል (የጋራ) የሆነው እምነት ሁሉ ሰው በአእምሮው ውስጥ የተጠነሰሱትን ፅንሰ አሳቦች ወክሎ የሚገልጥበት ስያሜ ብቻ ነው ብሏል። በእርሱ አመለካከት፤ ከድርጅት ይልቅ ለግለሰቦች አመለካከትና እምነት ቅድሚያ ሊሰጠው ይገባል። ይህም የአክሃም የቤተ ክርስቲያንን ድርጅታዊ ሥልጣን ከግለሰቦች ዝቅ አድርጎ የማየቱ ነገር ነበር ለማርቲን ሉተር የኋላ ሥራዎች መሠረት የሆነው።

ለ. ራጀር ቤይክን (ከ1214-1292) አካባቢ በአክሃም ቡድን ውስጥ የሚካተት ቢሆንም ጊዜውን ግን በበለጠ ለሳይንሳዊ ምርምር የሰጠ ሰው ነበር። ይህንን በማድረጉም በ17ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ፍራንሲስ ቤይክን ላቋቋመው ሳይንሳዊ የሙከራ ምርምር መሠረት የጣለ ሰው ሲሆን፤ ተፈጥሮን በምርምር ዓይን በማየት እውነትን ለማግኘት በሚደረገው የናምነሊስቶች የጥናት ዘዴ መሆኑ በሙሉ ያምን ነበር።

ይህ የመካከለኛው ዘመን የሮም ቤተ ክርስቲያን ተከታዮች አቋም በሰው የመመራመር ችሎታ ብቃት ላይ ያተኮረ ነበር። የሰው መንፈሳዊና ዓለማዊ እውቀቱ በምርምር በተደረሰበት ውጤት ላይ እስከተመሠረተና እስካልተቃረነ ድረስ፤ ያለጥርጥር ለእምነትና ለመመራመር የሚኖረው እርግጠኝነት የማያወላውል ይሆናል የሚለው አባባል፤ በዚህን ወቅት እየተጠናከረ በመሄድ ላይ ነበር። የስኮላስቲሲዝም የመጀመሪያ የእድገት ዘመን በሚባለው ከ1050-1150 በነበሩት ዓመታት የተከሰተውም ዋና ችግር በናምነሊዝምና በሪያሊዝም መካከል የተፈጠረው ከፍተኛ የአሳብ ግጭት ነበር። በዚህ ዘመን በአንሰለምና በበርናርድ የተመራው ሪያሊዝም ድልን ያገኘ ቢመስልም ከ1150-1300 በነበረው የከፍተኛ ስኮላስቲሲዝም ዘመን ግን በአክዋይነስ የሚመራው ሞደሬት ሪያሊዝም በተራው በናምነሊዝም ላይ የበላይነት አግኝቶ ነበር። ከ1300 ዓ.ም. በኋላ ያለው ጊዜ ውስጥ ግን በቤተ ክርስቲያን የሥነ መለኮታዊ ትምህርት መሪዎች ዘንድ ናምነሊዝም ከፍተኛ ስፍራ ማግኘት የጀመረበት ወቅት ነበር።

ሠ. የስኮላስቲሲዝም ውጤቶች ፤

ሪያሊዝምና ሞደሬት ሪያሊዝም ከግለሰቦች የብቃት ደረጃ ይልቅ ለሮም ቤተ ክርስቲያን የቅዱሳት ምሥጢራትና ለሥልጣን ሥርዓቶች ሥነ መለኮታዊ መግለጫዎች ተቀዳሚነት ይሰጡ ነበር። በተናጠል ከሚደረገው የምሁራን የተበታተነ ምርምር ውጤት ይልቅ ድርጅታዊና ዓለም አቀፋዊ ለሆነው ለሮም ቤተ ክርስቲያን ትምህርት የበለጠ አክብሮት ነበራቸው። ለምሳሌ አክዋይነስ የቅዱሳት ምሥጢራትና ለሥልጣን ሥርዓቶች የፀጋ መቀበያ ብቸኛ መንገዶች እንደሆኑ አበክሮ በማስተማሩ፤ እያንዳንዱን ሰው

በሮም ቤተ ክርስቲያን የበለጠ ቁጥጥር ስር እንዲውል አድርጎታል። ማለትም ደኅንነት ሊገኝ የሚችለው በቤተ ክርስቲያኒቷ አማካይነት እስከሆነ ዘንድ፤ ለቤተ ክርስቲያኗ መሪዎች፤ እንደ ሥልጣን ተዋረዳቸው በግለሰቦች ላይ የበለጠ ኃይል ያስገኝላቸዋል ማለት ነው።

አክዋይነስ በእውቀት ምንጭነቱ፤ የአእምሮ ምርምር ውጤት ከመገለጥ መቅደም ይኖርበታል የሚለው አባባሉ ሰዎች በእነዚህ ሁለት መንገዶች የሚገኙትን እውነቶች በመለያያት፤ በሁለት የግዛት ክልሎች ሊመድቧቸው ይችላሉ የሚለውን ስጋት ማስከተሉ አልቀረም። ማለትም የዓለማዊና የመንፈሳዊ እውቀት በተናጠል እንዳሉ ተደርገው ሊወሰዱ ይችላሉ። በናምነሊስቶች ግን ይህ የሁለቱ የእውቀት ምንጮች ልዩነት ምንም በማያሻማና በግልጽ ሁኔታ ተቀምጧል። ናምነሊስቶች የሳይንሳዊ እውነታ ግዛትና የሥነ መለኮት እውነታ ግዛት አለ ብለው ያምናሉ። በመሆኑም እነዚህ ሁለት ግዛቶች ግን እግዚአብሔር በፈጣሪነቱ አንድ ያደረጋቸው የአጠቃላይ እውነታዎች አካል ናቸው ብለው አይቀበሉም።

ከድርጅት ይልቅ ግለሰብ የበለጠ እውን ወይም ተጨባጭነት ያለው ነው የሚለው የናምነሊዝም አቋም በሰዎች ዘንድ አዲስ ፍላጎት አነሣሥቷል። የሬዛንስን ቁስ አካላዊ አቀራረብ ያነሣሣ ዋናው ክፍልም ይህ የግለሰቦች እውቀትን ለማዳበር ያደረገቸው አዲስ ጉጉት ነው። ሰው በራሱ ሊቆም የሚችል እንደሆነና እውነትን የማግኛው ዋናው መንገድ የምርምርና የሙከራ ዘዴ መሆኑ በበለጠ እየታመነበት ሄደ። የናምነሊዝምን አመለካከት የተከተሉ ሌሎች ደግሞ ሰው ወደ እግዚአብሔር ሕልውና በቀጥታ የሚመጣበት መንገድ በመንፈሳዊ ምሥጢራት (ሚስቲሲዝም) ብቻ ይሆናል ወደሚለው አቅጣጫ አመሩ።

ከሁሉም በላይ የስኮላስቲሲዝም ውጤት የሆነው የአክዋይነስ ‘ሱማ ቴዎሎጂያ’ የመካከለኛውንና የአሁኒቱን የሮም ቤተ ክርስቲያን ፍልስፍናና ሃይማኖት ሊስማሙ የሚችሉበትን ሁኔታ ያስገኝ ነበር። ዛሬም ቢሆን የቶማስ ተከታዮች ሥራዎቹን እንደገና በማጥናት ሳይንስና ሃይማኖት በመዋሃድ ለሮም ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን አገልግሎት የሚውሉበትን ዘዴ እየፈለጉ ነው። ስለ ስኮላስቲኮች አስተዋጽኦ ለማጠቃለል ሲሞክር፤ ጥረታቸው በአጠቃላይ ሲታይ እምብዛም ፋይዳ ለሌለው ነገር የፀጉር ስንጠቃ ያህል ለመራቀቅ እንደሞከሩ ቢቆጠርም፤ ከዛሬው ዘመን ሳይንቲስቶች ጋር ስናወዳድራቸው ግን ስለሙከራቸው ሙሉ በሙሉ ልንኮንናቸው አይገባም።

II. የዩኒቨርሲቲዎች መነሣት እንቅስቃሴ፤

የዩኒቨርሲቲዎች የትምህርትና የምርምር ማዕከል ሆነው መመሥረት የጀመሩት በ1200 ዓ.ም. አካባቢ ነው። በ1400 ዓ.ም. ከ75 የሚበልጡ አውሮፓውያን ዩኒቨርሲቲዎች ነበሩ። በእነዚህ ትምህርት ቤቶች የሥርዓተ ትምህርቱ በአብዛኛው የሚከተለው የስኮላስቲኮችን ትምህርት ዘዴዎች ነበር። አብዛኛዎቹ የዘመናዊዋ አውሮፓ ትልልቅ ዩኒቨርሲቲዎች የተመሠረቱት በዚህ ጊዜ ነው። ከዩኒቨርሲቲ ተቁዋሞች መመሥረት በፊት በከፍተኛ ደረጃ ትምህርት መስጠት በገዳማትና በካቴድራል ትምህርት ቤቶች የተጀመረ ቢሆንም፤ ዩኒቨርሲቲዎች ከተመሠረቱ በኋላ ግን አብዛኛው ከፍተኛ ትምህርት በዩኒቨርሲቲዎች የመማሪያ ክፍሎች ውስጥ መስጠት ጀመረ።

ለዩኒቨርሲቲዎች የእድገት መጨመር ምክንያቶች፤ ለዩኒቨርሲቲዎች ፈጣን እድገት ምክንያት የሆኑ በርካታ ነገሮች ከ1200 ዓ.ም. በፊት ተከስተው ነበር። በ425 ዓ.ም. አካባቢ ማርቲኖኒስ ከፐላ የተባለ ሰው የሮምን የካድሪቪዬም (አራተኛ እና) የትሪቪዬም (ሦስተኛ) ደረጃ የተባሉ የትምህርት አሰጣጦች ለሃይማኖታዊ ጥቅም አዋሏቸዋል። ትሪቪዬም የሚሸፍነው፤ ሰዋሰው፤ የንግግር ዘዴና አሳብን በምክንያትና (ሎጂክ) በብልሃት የመደገፍን ጥበብ ሲሆን፤ ካድሪቪዬም የሚባለው ደግሞ የመስመሮች የአንግሎችና ወዘተ ሳይንስ (ጆኦሜትሪ)፤ ሂሳብ፤ የኮከብ ቆጠራና ሙዚቃን የሚያጠቃልል ነው። ትሪቪዬሙ እጅግ ጠቃሚ የነበረው፤ የቤተ ክርስቲያን አገልጋዮች ውጤታማ የሆነ ስብከት ያቀርቡ ዘንድ ለሕዝብ በሚደረግ የንግግር ዘዴ ላይ በቂ ትምህርትን የሚሰጥ በመሆኑ ነው። ካድሪቪዬም ደግሞ የተቀደሱ የቤተ ክርስቲያን በዓላት የሚከበሩባቸው ቀናትን ለመወሰን ጥሩ አገልግሎት ሰጥቶ ነበር። እነዚህ ጥናቶች በቻርሊማኝ የቤተ መንግሥት ትምህርት ቤት ውስጥ አገልግሎት ላይ የዋሉ ሲሆን የተመሠረቱትም ከ550-1100 ዓ.ም. የነበሩትን የገዳማት ትምህርት ቤቶች ምሳሌነት በመጠቀም ነበር። ለከፍተኛ ትምህርት የሚሆኑ ሌሎች ማዕከላት በጳጳስ ወይም በአንድ ሊቃነ ጳጳስ በሚመሩ የካቴድራል ቤተ ክርስቲያናት ውስጥ መመሥረትም ጀምረው ነበር። ከእነዚህ ውስጥ አንዱ፤ ከፓሪሱ ኖተርዴም ካቴድራል በመነሣት እጅግ ዝነኛ ለመሆን የበቃው የፓሪሱ ዩኒቨርሲቲ ነው።

ለዩኒቨርሲቲዎች እድገት በምክንያትነት የሚቀርበው ሁለተኛው ነጥብ፤ በአንዳንዶቹ ትምህርት ቤቶች የሚገኙ ታላላቅ ምሁራን ዝና ነበር። በ11ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ኢርኔሪየስ የሮም ሕግ ታላቅ ሊቅ መሆኑን አስመስክሮ ነበር። በርካታ ተማሪዎችም ይሰሙት ዘንድ በበሉኒያ ይሰበሰቡ ስለነበረ ወዲያውኑ በከተማ ውስጥ የበለፀገ ዩኒቨርሲቲ፤ ተቋቋመ። እንደዚሁም የአበርላንድ ታዋቂ መምህር መሆን ለፓሪስ ዩኒቨርሲቲ እድገት ከፍተኛ ሚናን ተጫውቷል።

ሌሎች የኢቨርሲቲዎች ደግሞ ለመቋቋም የቻሉት በተማሪዎች አመፅና መሰደድ ምክንያት ነበር። የእንግሊዝና የፈረንሳይ ነገሥታት ከ12ኛው መቶ ክፍለ ዘመን አጋማሽ በኋላ ወደ ጦርነት በማምራታቸው፤ በፓሪስ የኢቨርሲቲ ተገቢው እንክብካቤ እንዳልተደረገላቸው የተሰማቸው የእንግሊዝ ተማሪዎች ማመፅ ከመጀመራቸውም፤ በ1167 ዓ.ም. ወይም በ1168 ዓ.ም. ወደ እንግሊዝ በመመለሳቸው ለታላቁ የኦክስፎርድ የኢቨርሲቲ መመሥረት ምክንያት ሆኑ። ኬምብሪጅ የኢቨርሲቲ የተመሠረተው ደግሞ በ1209 ዓ.ም. በኦክስፎርድ የኢቨርሲቲ አምፀው ወደ ኬምብሪጅ በተሰደዱ ተማሪዎች ሳቢያ ነበር።

ለ. የየኢቨርሲቲዎች አደረጃጀት፤

የመካከለኛው ዘመን የየኢቨርሲቲዎች አደረጃጀት ከዘመናዊው ዓለም የኢቨርሲቲዎች አደረጃጀት በብዙ መልኩ የተለየ ነበር። የኢቨርሲቲ የሚለው ቃል የተገኘው ኡኒቨርሲታስ ከሚለው ቃል ሲሆን፤ ትርጉሙም ተማሪዎች ወይም መምህራን መደበኛ የትምህርት ሥራቸውን በሚከታተሉበት ወቅት ችግር እንዳይገጥማቸው ጥበቃን ለማግኘት የመሠረቱት የጋራ ኅብረት ማለት ነው። ለዚህ ሕዝብ ውሱን የሆነውና ትምህርታዊ ተግባሩን ብቻ ለመግለጥ የተሰጠው መጠሪያ “ስቱዲየም ጄኔራሊ” የሚል ነበር። የደቡብ አውሮፓ የኢቨርሲቲዎች የበሎኒያን ልምምድ በመከተል ኅብረቱ ሊመሠረት የቻለው ከከተማው ሕዝብ የሚሰነዘርባቸውን ተገቢ ያልሆነ ስድብና ነቀፋ ለመከላከል ነበር። አልፎ አልፎም በአስተማሪዎቻቸው በኩል ከሚያጋጥማቸው ያለአግባብ የሆነ ተጽዕኖ እራሳቸውን ለመጠበቅ ተማሪዎች ይጠቀሙበት ነበር። እንደዚሁም እንደየሁኔታው ይለያይ እንጂ ኅብረቱ ከንጉሡም ሆነ ከመሳፍንቱ የኢቨርሲቲው የራሱን መብት፤ ዕድልና ኃላፊነት የሚያስከብርበትን ሥልጣን ይቀበል ነበር። በሎኒያ ሕግን በማስጠናት የታወቀ የኢቨርሲቲ ሲሆን፤ ሰሌዋና ደግሞ ታዋቂነትን ያተረፈው በከፍተኛ የሕክምና ትምህርትና ምርምር ነበር። የሰሜን አውሮፓ የኢቨርሲቲዎች የተደራጁት በፓሪስ የኢቨርሲቲ ምሳሌነት ሲሆን፤ በእነኝህ የኢቨርሲቲዎች ግን ሥልጣንና ኃላፊነቱን የሚረከበው የመምህራን ቡድን ነበር።

የኢቨርሲቲዎች ብዙ ጊዜ አራት የተለያዩ ልዩ ልዩ የትምህርት ክፍሎች ነበሯቸው። ሥነ ጥበብ ለሁሉም የሚሰጥ አጠቃላይ ትምህርት ሲሆን፤ በተረፈ ግን ሥነ መለኮት፤ ሕግና የሕክምና ትምህርት የበለጠ የከፍተኛ ትምህርት ጥናቶች ነበሩ። በሥነ ጥበብ አጠቃላይ የትምህርት መመሪያ ውስጥ ያለ ተማሪ ትሪቪዩምን በማጥናት ባችለር ተብሎ የሚጠራውን የመጀመሪያ ዲግሪ ለማግኘት ሲያበቃው፤ በተጨማሪ ካድሪቪዩምን በመከታተል የማስተርስ ዲግሪ የሚባለውን ሁለተኛ ዲግሪ ለማግኘት ያስችለው ነበር። ይህ ሁለተኛ ዲግሪ በተለይ በመምህርነት ሙያ ለሚሰማሩ የግድ አስፈላጊ ከመሆኑም፤ በሌሎቹ ልዩ ልዩ የትምህርት ዘርፎች የሚደረግ ቀጣይ ጥናት፤ በሕግ፤ በሥነ መለኮት ወይም በሕክምና ትምህርት የዶክቶሬት ወይም ሦስተኛ ደረጃ ዲግሪ የሚያስገኝ ነበር።

በመካከለኛው ዘመን የኢቨርሲቲ ውስጥ የ14 ዓመት ልጆች የሆኑ ተማሪዎች እንኳን ትምህርታቸውን ይከታተሉ ነበሩ። ብዙዎቹ ተማሪዎች ግን ወደ የኢቨርሲቲው የሚገቡበት ዕድሜ ከ16-18 ዓመት ነበር። የቤተ ክርስቲያን ካህን የመሆን መብትም ነበራቸው። ፈተናዎች አጠቃላይና በቃል የሚሰጡ ሆነው፤ የሚቀርቡትም በሕዝብ ፊት ነበር። በመደበኛ ትምህርትም ወቅት ተማሪዎች የሚጽፉትን ወረቀት (ቲሲስ)፤ በተማሪዎች ወይም በአስተማሪዎች ፊት በንባብ በማሰማት ለሚጠየቁት ጥያቄ መልስ መስጠት ነበረባቸው። የየኢቨርሲቲዎች የትምህርት ቋንቋ ላቲን ሲሆን ለትምህርቱ የሚጠቅሙ መጻሕፍቶች የሚያገኙ በአስተማሪዎች እጅ ብቻ እንደመሆኑ ተማሪዎች በርካታ ነገሮችን በቃል ማጥናት ነበረባቸው። በዘመናችን በሚገኙ የኢቨርሲቲዎች ንባብና ምርምር እጅግ አስፈላጊ የመሆናቸውን ያህል፤ በቃል አጥንቶ የማስታወስ ብቃትና ነገሮችን በምክንያት (ሎጂክ) አስደግፎ የመተንተን ችሎታ በዚያን ዘመን ለነበሩ የኢቨርሲቲዎች እጅግ ወሳኝ ነበር። የዚህ ዘመን የኢቨርሲቲዎች የሚጠቀሙባቸው በርካታ ነገሮች የተገኙት በመካከለኛው ዘመን ነው። የብዙ ዲግሪዎች የስም አሰጣጥ፤ ፈተናዎች፤ የመመረቂያ ልብሶች፤ ቆቦችና ሌሎች መሠረታዊ ነገሮች የተፈለሰፉትና በሥራ ላይ የዋሉት በመካከለኛው ዘመን ነበር። የሚቀጥለውን ትውልድ ተማሪዎች ትምህርት በምርምር ሥራ የመደገፍን ባህል፤ የዘመናዊው ዓለም የኢቨርሲቲዎች የወረሱት ከመካከለኛው ዘመን ነበር። ከሁሉም በላይ የመካከለኛው ዘመን የኢቨርሲቲዎች የሥነ መለኮትን ትምህርት ጥናት በሕይወት ለማቆየትና ለማስፋፋት ችለዋል። ታላላቆች ስኮላስቲኮች የታላላቅ የኢቨርሲቲዎች መምህራንም ነበሩ። በመካከለኛው ዘመን የነበሩ የኢቨርሲቲዎች ሰዎችን የሚያዘጋጁት እንደ አሁኑ ዘመን ለሳይንስና ለኢንዱስትሪ ሳይሆን ለመንፈሳዊ አገልግሎት ስለነበር በቤተ ክርስቲያን የሚሰጡት ጥቅም ከፍተኛ ነበር። በመሆኑም ስኮላስቲሲዝምና የኢቨርሲቲዎች በቤተ ክርስቲያን አገልግሎት ውስጥ የቅርብ ግንኙነት ነበራቸው። በሥነ ጥበብ፤ ሕግና በሥነ መለኮት ትምህርት የሠለጠኑ ሰዎችን የኢቨርሲቲዎች እንደማይነጥፍ ምንጭ ያለማቋረጥ አፍርተዋል።

II. የመካከለኛ ዘመን ሕይወትና አምልኮ፤

በካቴድራሎች አሠራር የጎቲኮች ውብ የሕንፃ ንድፍ ዘዴ ከቢዛንታይን ዘዴ ቀጥሎ የመጣ ነው። የቢዛንታይን ዘዴ ትላልቅ ጉልላቶች ያሉት፤ ምሶሶዎቹ በሐረግ ቅርፆች ያጌጡ፤ መስኮቶቹም የተለያዩ ቀለማት ባሏቸው መስታወቶች (ሞዜዶክስ) የተዋቡ

መነበሩ። ለዚህም ምሳሌ የሚሆኑት በቅዱስ ሶፍያና በቅዱስ ማርቆስ ካቴድራሎች ውስጥ የምናያቸው አስደናቂ የኪነ ጥበብ ውጤቶች ይሆናሉ። ቆይቶም ከ1100-1150 የታየው የሮማኔስክ ውብ የሕንፃ አሠራር ሰፊና የመስቀል ቅርፅ ያለውና ቅስቀሹም ግማሽ ክብ የሆኑ ነበሩ። የዱረም ካቴድራል የዚህ የኋለኛው የሕንፃ ሥራ ቋሚ ምስክር ሆኖ ሊቆጠር ይችላል።

የስኮላስቲሲዝም ምልክት የነበሩት ግዙፍና ሹል ጉልላት ያላቸው የዩኒቨርሲቲ ሕንፃዎች፣ ብዙውን ጊዜ “መጽሐፍ ቅዱስ በሕንፃ ውበት ሲንፀባረቅ” (ባይብል ኢንስቶን) እየተባሉ የሚጠሩት የጎቲክ ካቴድራል ሕንፃዎች ነበሩ። ሽቅብ ለሚያመለክት ቀጥተኛ መሥመር ልዩ ትኩረት ተሰጥቶት የታነፁት እነዚህ የመካከለኛው ዘመናት ትልልቅ ካቴድራሎች ተገንብተው ለማለቅ እስከ 100 ዓመት ድረስ ፈጅተዋል። እነዚህ እጅግ ረጃጅም የሆኑ ጫፎች የ12ኛውን መቶ ክፍለ ዘመን መንፈሳዊ እድገት የመግለጣቸውን ያህል፣ የዛሬዎቹ ሰማይ ጠቀስ ሕንፃዎች ደግሞ (ሰካይስክሬፐርስ) የሰውን ልጅ ቁሳዊ ብልፅግና የሚያሳዩ ናቸው። ከእነዚህ ግዙፍ አብያተ ክርስቲያን አብዛኛዎቹ በሰሜንና በምዕራብ አውሮፓ ከ1150-1550 የተገነቡ ናቸው። የጎቲኮች ውብ የሕንፃ ንድፍ ልክ እንደ ስኮላስቲሲዝም ከፍተኛ የእድገት ደረጃ የደረሰው በ13ኛው ክፍለ ዘመን ሲሆን፣ ለዚህ ዓይነቱ ሕንፃ ሥራ በቀደምትነቱ የሚታወሰው የቅዱስ ዴኒስ ገዳም ዋና አለቃ የነበረው ሱገር ነበር።

እጅግ ምድራዊ ለሆነ ፍላጎት ብቻ ታስቦ በሚሠራው የሬኒዛንስ ሕንፃ ነዳፊዎች ዘንድ የመካከለኛው ዘመን የሕንፃ ጥበብ ‘ባርቤሪያዊ’ ወይም ኋላ ቀር የሆነ ‘ጎቲክ’ ቢባልም፣ ከዘመነ ሬኒዛንስ በኋላ የመጣው ትውልድ ያለው አመለካከት ግን የአድናቆት ነበር። የጎቲኮች ሕንፃዎች የመካከለኛው ዘመን ሕንፃ ተቋራጮችን ችሎታ የሚያሳዩ ፀባዮች ነበሩት። አንድ ሰው ወደ ጎቲኮች ካቴድራል ሲገባ በቅድሚያ የመስቀል ቅርፅ ያለውን የወለሉን ገፅታ ይመለከታል። ይህም የክርስቲያን ቤተ ክርስቲያን ማዕከላዊ ምልክት መስቀል መሆኑን የሚያሳይ ነው። ክብ የነበረው የሮም ሕንፃዎች ቀስት ወደ ላይ በሚያመለክተው አንድ ቀጥተኛ ቀስት በመቀየሩ፣ ከመቅፅበት ዓይንና ተስፋን ከመሬት በማላቀቅ ወደ ሰማይ የሚስብ ነው። ጣሪያውን የሚደግፉት ረጃጅም ምሶሶዎቹ ወደ ሽቅብ በወጡ መጠን ቀጠን እያለ በሚሄድ መንገድ የተሠሩ ነበር። መስኮቶች ብርሃን ለማስገባት በሚቻልበት ሁኔታ የተሠሩ በመሆናቸው በተለይ በሰሜን አውሮፓ የክረምት ወራት ኃይለኛ ጉም በሚኖርበት ጊዜ እጅግ የሚጠቅሙ ነበሩ። በቤተ ክርስቲያኒቱ በምዕራብ አቅጣጫ ወደ መጨረሻ ብዙ ጊዜ ሦስት በሮች ይገኙ ነበር። በተለያዩ ቀለማት ያሸበረቁ የመስታወት መስኮቶችም ሆኑ ሀውልቶች የጠቅላላ ሕንፃ ንድፍ ክፍል ናቸው። ሀውልቱ ለብቻው መሬት ላይ ሲታይ እጅግ ትልቅ ቢመስልም በግርግዳው ላይ ቆሞ ከአጠቃላይ ሕንፃው ጋር ሲታይ ግን እጅግ ተስማሚ ነበር። በመስታወቶቹ ላይ የሚታዩት ቀለማት በተቻለ መጠን ታሪኮችን በግልጽ በሚያሳዩበት መንገድ ተገጣጥመው የሚደረደሩ (ሞዜዶክስ) ነበሩ።

ለጎቲኮች ካቴድራል በጣም ጥሩ ምሳሌ የሚሆኑት ሕንፃዎች በፓሪስ አንድ መቶ ማይሎች ከመሃል እስከ ዳሩ ያለው ርቀት (160 ኪሎሜትር) የሚገኙት ናቸው። የኖተርዴም ካቴድራል በተለይ የሚታወቀው ከፊት ለፊት ባለው ውበት ነው። በኖተርዴምና በቻርተርስ ካቴድራል፣ ከዋናው መግቢያ በር በላይ ያሉት ፅኒረዳማ ቀለም ያላቸው መስኮቶች፣ እጅግ ከሚደነቁት የሕንፃው ክፍሎች አንዱ ሲሆኑ፣ በመካከለኛው ዘመን የነበረውን የተራቀቀ የቀለም አጠቃቀም ጥበብ የሚያሳዩ ነበር።

የጎቲክ ካቴድራል ጠቃሚነት ከሕንፃነት ውበቱም በላይ በሚያስተላለፈው መንፈሳዊ መልእክቱ ነበር። ካቴድራሉ በዘመኑ የነበረውን የሰዎችን ለመንፈሳዊ ሕይወት መጓጓዣ በማሳየት ወደ ሰማይ ሰንጥቆ የወጣ፣ በከተማው እንብርት ላይ የተሠራና ከየትኛውም አቅጣጫ በመታየት ለመጽሐፍ ቅዱስ ኃይልነት ምሳሌያዊ መግለጫ ነበር። የመካከለኛው ዘመን ኅብረተሰብ የነበረውን አንድነት የምናየው፣ ብዙ አሥርተ ዓመታት በሚፈጅ የካቴድራል ሕንፃ ግንባታ የሁሉም መደብ አባላት በገንዘብም በጉልበትም በሚያደርጉት ተሳትፎ ነበር። የኮሎኝ ካቴድራል ከ1248-1880 አካባቢ ባለው ረጅም ጊዜ የተሠራ መሆኑን ስንረዳ በእጅጉ የሚያስደንቅ ይሆናል። እነዚህ ካቴድራሎች በተለያዩ ቀለማት የተዋቡ መስታወትና ሀውልት ላልተማረው ገበሬ የመጽሐፍ ቅዱስ እውነታ እንዲያይ በመርዳት ትምህርታዊ ጠቀሜታ ነበራቸው። ካቴድራሉ የከተማው ማኅበራዊና የሌሎችም በርካታ እንቅስቃሴዎች ማዕከል ከመሆኑም፣ ከዚህ ልቆ የሚታወስበት ግን የሰው ነፍስ ለአምልኮ ከአምላኳ ጋር የምትገናኝበት ቅዱስ ቦታ በመሆኑ ነበር።